

Valituskirje

Päätös, johon haetaan muutosta

Turun kaupunginvaltuusto 15.04.2024

48 § Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelma 313–2024 (00 01 05, 10 03 02)

Päätöksen kohdat, joihin muutosta haetaan

Päätös: Ehdotus hyväksyttiin.

Ehdotus:

- hyväksyä liitteenä 1 oleva Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelma,
- siirtyä hankkeessa kilpailutus- ja toteutusvaiheeseen, jossa rakennettavan uudisrakennuksen tarkempi kehittäminen ja suunnittelu jatkuu,
- hyväksyä hankkeelle esitetyn tilahankkeiden kokonaisuuden kustannusarvion 43–48milj. €

Muutokset, joita vaaditaan tehtäväksi

Haemme päätöksen hylkäämistä ja vaadimme palauttamaan asian uuteen suunnitteluun.

Vaadimme, että hankkeen suunnittelu ei etene sillä aikaa, kun valitus on käsittelyssä.

Valitusperusteet

1. Päätös on syntynyt virheellisessä järjestyksessä.

Puuttuva palveluverkkosuunnitelma

Ensin tulee laatia kouluverkon palveluverkkosuunnitelma ja vasta sen jälkeen toteuttaa palaset siitä. Osa valtuuston jäsenistä totesi valtuuston kokouksessa, että Itä-Turun alueelta tulisi laatia ensin kokonaisvaltainen kouluverkkosuunnitelma. He vaativat saada kouluverkkoselvityksen käsittelyyn ennen kyseistä hankesuunnitelman päätöksentekoa. Enemmistö valtuustosta äänesti kuitenkin Turun kaupungin tilahankkeiden suunnitteluohjeiden vastaisesti.

Turun kaupungin tilahankkeiden suunnitteluohjeissa kohdassa 3.1 ohjeistetaan:

- Kaupungin koko palveluverkkoa tarkastellaan keskitetysti ja palvelutilaverkkoon liittyviä tarpeita tunnistetaan palveluverkkoselvitystyön kautta.
- Toimitilojen sijaintipaikkatarkastelu ja tarvittavat linjaukset tehdään lähtökohtaisesti palveluverkkotarkastelun kautta. Palveluverkkoon liittyvä päätöksenteon toimivalta on määritelty hallintosäännössä. **Tilahankkeilla toteutetaan palveluverkon tarpeita.**

Ilman kouluverkkosuunnitelmaa, kokonaisuutta ja tulevaisuutta ei pystytä ennakoimaan ja suunnittelemaan taloudellisesti järkevällä tavalla. Karhunaukion kouluhanke on suunniteltu nykyisen oppilasmäärän mukaisesti ilman mitään kasvuvaraa, vaikka alueella on kaksi isoa kasvukeskusta, Skanssi ja Itäharju, joihin on suunniteltu tuhansia uusia asuntoja. Veronmaksajien rahat ja koulukokonaisuudet vaativat huolellisemman suunnitelman. Investointia ei saa hyväksyä ilman, että kouluverkko suunnitellaan ensin.

2. Päätös on muuten lainvastainen.

Lapsen edun ensisijaisuus - Perusopetuslaki 628/1998, 3 a §

Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

- Hankesuunnitelma ei ole lasten edun mukainen pienen, pirstaleisen ja vaarallisen tontin vuoksi. Tontille ollaan sijoittamassa suurta 960 oppilaan (*) kouluyksikköä. Hanketta ei voi hyväksyä, jos tontin myötä ei löydy edes perusteita lasten edun mukaiselle onnistumiselle. (* korjaus/selvitys oppilasmäärästä alhaalla kohdassa "Virka-aseman väärinkäyttäminen")
- Lapsen etua ei ole selvitetty riittävän laajasti ja riittävän monesta näkökulmasta. Hankkeen nettisivujen valmistelun liitteissä lapsivaikutusten arviointilinkin takaa aukeaa "kerro kantasi"-kysely. Pelkkä segregaaation vähentämiseen liittyvä selvitys, jota on tulkittu osin virheellisesti, ei riitä. Lapsen etu tulee selvittää myös muista näkökulmista mm. yläkoulun siirron osalta. Siirto keskustan alueen läheisyydestä laitakaupungille ei tue lasten etua tässä tapauksessa.
 - Segregaaation vähentämisen osalta suositellaan integroimaan yli kuudesluokkalaiset muuhun kaupunkiympäristöön, pois omalta segregoituneelta alueelta.
 - Olympiakomitean alaisen liikuntalinjan (luokat 7–9) oppilaaksiottoalue on koko kaupunki, jolloin kaupungin ääri laidan sijainti ei tue lasten etua. Osalla lapsista koulumatkoista tulee tarpeettoman pitkiä.
 - Olympiakomitean alaisen liikuntalinjan (luokat 7–9) siirto kauemmas Kupittaaan liikuntainfrasta ei tue lasten etua, sillä koulupäivään tulee tarpeettoman paljon pitkiä (n. 3 km) siirtymiä, joita ei voi eikä ehdi siirtyä jalan. Siirtymiä ei ole suunniteltu riittävällä tavalla. Uuden koulun lähistölle mahdollisesti rakennettavat liikuntapaikat (yksi minimimitoitettu ulkokenttä ja yksi verhoilla jaettava liikuntasali) ei riitä kaikille – yleisopetus luokilla 1–9 ja olympiakomitean alainen liikuntalinja luokilla 7–9. Varmuutta uusien liikuntapaikkojen rakentamisesta ei ole, sillä niitä ei kytketty kouluhankkeeseen. Näin päätöstä niiden rakentamisesta ei ole tehty. Kouluhankkeen hyväksymisen olisi pitänyt olla yleisestikin ehdollinen liikuntainfran rakentamisen suhteen.

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön - Perusopetuslaki 628/1998, 29 §

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

- Tontin muoto ja koko ei mahdollista turvallista ja vaatimusten (*) mukaista välituntipihaa tuleville toiminnoille. (*RT-kortti 103084)
 - Välituntipihaan koon tulisi olla minimissään 6060 m² 960 oppilasta kohden, kun hankesuunnitelmassa on nyt vain mahdollisuus 5720 neliöön.

toiminto	koko	min.vaatimus *	yht.	
esikoulu 3 ryhmää	84 oppilasta	20 m ²	1680	m ²
alakoulu 2-sarjainen	300 oppilasta	5 m ²	1500	m ²
yläkoulu 6-sarjainen	450 oppilasta	5 m ²	2250	m ²
pienluokat	90 oppilasta	5 m ²	450	m ²
Valmo	36 oppilasta	5 m ²	180	m ²
yhteensä	960 oppilasta		6060	m²

(*RT-kortti 103084)

- Välituntipihaalla tulee suunnitteluohjeiden mukaan olla toiminnallisesti eri piha-alueet eri ikäisille: esi-/alakoulu sekä yläkoulu. Suunnitellulle tontille on mahdollista toteuttaa vain

yksi piha-alueen kokonaisuus, sillä rakennusmassalle on osoitettu vain yksi kantavampi rakennuskohta tien laidasta, jolloin ojan ja rakennuksen väliin jää vain yksi kapeahko kaistale pihalle. Mahdolliset aidoista muodostuvat rinnakkain olevat alueet tai muut vastaavat ratkaisut eivät ole riittävä tapa jakaa eri ikäisiä (5–16-vuotiaat) niin, että pihasta muodostuisi turvallinen paikka kaikille. Varsinkin kun kaikki oppilaat käyttävät yhtä ja ainoaa tonttiliittymää kouluun saapumiseen. Kulkuvirtoja ei ole mahdollista eriyttää.

- Tontille on vain yksi tonttiliittymä, joka on suunnitelmassa kytketty suoraan liikenneympyrään. 960 oppilasta ei voida ohjata suoraan koulun pihasta vilkkaaseen liikenneympyrään.
- Vilkkaiden teiden, risteyksen ja ison ojan välissä oleva aidattu tontti ei ole turvallinen eikä viihtyisä ratkaisu n. 960 oppilaalle. Miten esimerkiksi lasten poistumisturvallisuus taataan mahdollisissa vaaratilanteissa?
- Koulu koostuu kahdesta rakennuksesta, joiden välissä kulkee melko vilkkaasti liikennöity tie. Lasten tulee ylittää kyseinen tie liikenneympyrän kohdalta. Lisäksi suunnitellulle urheilukentälle on 850 metrin matka. Oppilaiden ikähaitari on 5–16 vuotta. Lasten turvallisuutta ei voida taata.
- Koulun välittömässä läheisyydessä on iso Jaaninoja, joka on sateiden ja tulvavesien aikaan hyvin runsasvetinen. Tämä luo hukkumisriskin pienille alakoululaisille. Vaikka koulun piha aidattaisiin, miten koulu turvaa koulumatkan, kun oja on suoraan koulun pihapolun varrella?

Virka-aseman väärinkäyttäminen, Rikoslaki luku 40, 7 § (12.7.2002/604)

Jos virkamies hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä taikka aiheuttaakseen toiselle haittaa tai vahinkoa

1) **rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa** osallistuessaan päätöksentekoon tai sen valmisteluun tai käyttäessään julkista valtaa muissa virkatehtävissään taikka

2) käyttää **väärin asemaansa käskyvallassaan** tai välittömässä valvonnassaan olevaan henkilöön nähden

siten, että menettely on omiaan heikentämään luottamusta viranomaistoiminnan tasapuolisuuteen, hänet on tuomittava, jollei tekoa ole rangaistava lahjuksen ottamisena tai törkeänä lahjuksen ottamisena, lahjusrikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Vastuu virkatoimista, Perustuslaki, 118 §

Virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Hän on myös vastuussa sellaisesta monijäsenisen toimielimen päätöksestä, jota hän on toimielimen jäsenenä kannattanut.

Esittelijä on vastuussa siitä, mitä hänen esittelystään on päätetty, jollei hän ole jättänyt päätökseen eriävää mielipidettään.

Jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia

tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla säädetään. Tässä tarkoitettua syyteoikeutta ei kuitenkaan ole, jos syyte on perustuslain mukaan käsiteltävä valtakunnanoikeudessa. (4.11.2011/1112)

Poliitikot ja virkamiehet ovat olleet epärehellisiä kouluhankkeen koosta, kun siitä on kysytty heiltä. Hanketta ei ole esitelty pyynnöistä huolimatta vanhemmille/kaupunkilaisille rehellisesti ja aidosti. Kysymyksiin on vastattu valheellisesti, kiertäen ja poliittisin korulausein. Vaikeisiin kysymyksiin on jätetty vastaamatta. Hanke on runnottu erikoisella tavalla läpi. Poliittinen motivaatio on jäänyt arvuutteluiden varaan.

Hankesuunnitelman ja kaavoituksen perustiedot ovat väärin. Kaavoituksen perustietoihin on kirjattu 750 oppilasta. Hankesuunnitelmassa puhutaan 850 oppilaasta. Todellisuudessa kouluun suunnitellaan hankesuunnitelman mukaan 962 oppilasta: alakoulun 300 oppilasta + yläkoulun 450 oppilasta + Valmon 38 oppilasta + pienluokkien 90 oppilasta ja lisäksi esikoulun 84 oppilasta. Pienluokat ja Valmo-luokat ovat omia opetusryhmiä, jotka kasvattavat koulun oppilasmäärää. Kaikki hankesuunnitelman ja kaavoituksen materiaali tulisi korjata näillä tiedoilla ja kokonaisuus mm. välituntipihan osalta tulisi arvioida uudestaan. Ohjeellinen tontin minimimitoitus ei riitä tuolle oppilasmäärälle.

Virkamiesten tulisi korjata hankkeen tiedot, toimittaa päättäjille oikeellinen tieto ja vastata kaupunkilaisten kyselyihin rehellisesti.

Liitteet:

Liite 1: Kaupunginvaltuuston päätös <https://ah.turku.fi/kv/2024/0415004x/5037261.htm>

Liite 2: Kaupunginvaltuusto 15.04.2024, Pöytäkirja <https://ah.turku.fi/kv/2024/0415004x/welcome.htm>
(Nähtävänäolopäivä: 23.04.2024)

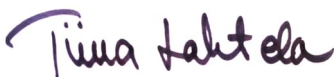
Liite 3: Tilahankkeiden suunnitteluohje:

https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/tilahankkeiden_hankesuunnitteluohje.pdf

Liite 4: RT-kortti 103084 (PDF-liite)

Valituksen tekijä

Vaskun vanhemmat, Vasaramäen koulun vanhempainyhdistys ry (2260214-1), Turku

Tiina Lahtela, puheenjohtaja

Heidi Pyhälä, sihteeri

Lehmustie 7, 20720 Turku
p. 040 764 6617, tiinhei@hotmail.com/ puheenjohtaja

HAO Turku

Lähettäjä: Tiina Lahtela <tiinhei@hotmail.com>
Lähetetty: tiistai 21. toukokuuta 2024 20.36
Vastaanottaja: HAO Turku
Aihe: Valituskirje
Liitteet: Valituskirje kunnallisvalitus 21.5.2024.pdf; Liite 1 313-2024 (00 01 05, 10 03 02) Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelma.pdf; Liite 2 Kaupunginvaltuusto 15.04.2024 - Pöytäkirja.pdf; Liite 3 Tilahankkeiden_hankesuunnitteluohje (1).pdf; Liite 4 RT-103084.pdf

Hei!

Liitteenä valituskirjeemme Turun valtuuston päätöksestä.
Tämä korvaa aiemmin lähetetyn valituskirjeemme.
Lisäksi liitteenä kaikki kirjeeseen liittyvät asiakirjat.

Terveisin,
Tiina Lahtela, pj
Vaskun vanhemmat ry
Vasaramäen koulun vanhempainyhdistys
p. 0407646617

Turun kaupunki	§	Kokouspvm	Asia	1
Kaupunginhallitus	119	08.04.2024	7	
Kaupunginvaltuusto	48	15.04.2024	7	

313-2024 (00 01 05, 10 03 02)

Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelma

Tiivistelmä:

Karhunaukion monitoimitalon kokonaisuutta esitetään rakennettavaksi Poronpuiston / Karhunaukion alueelle. Uuteen monitoimitaloon siirtyisi Lausteen alakoulu ja Vasaramäen liikuntapainotteinen yläkoulu. Monitoimitalokokonaisuus sisältää perhetuvan, esiopetuksen, aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnan, ala- ja yläkoulun, kirjaston sekä liikunnan tilat kahdessa uudisrakennuksessa. Hankkeen aikaisin arvioitu valmistumisajankohta on noin 3 vuotta asemakaavan lainvoimaisuudesta.

Kh § 119

Toimitilapäällikkö Pauliina Karjalainen ja rakennuttajainsinööri Soili Oksanen 3.4.2024:

Kaupunginhallitus teki 5.10.2021 § 456 seuraavan periaatepäätöksen Lauste – Skanssi alueen kouluverkkoratkaisusta:

”Kaupunginhallitus päätti, että Lauste – Skanssin alueen kouluverkon osalta edetään Karhunaukion monitoimitalon suunnitteluun. Periaatepäätös pitää sisällään, että Lausteen alakoulun ja Vasaramäen yläkoulun tilat korvataan Poronpuiston / Karhunaukion alueelle suunniteltavalla kouluhankkeella, jonka mitoituksessa huomioidaan myös Skanssin alueen koulutarpeet.”

Kaupunginhallitus hyväksyi tarveselvityksen 20.6.2022 § 306.

Hankesuunnitelman esityksenä on, että uudet tilat toteutetaan kahteen uudisrakennukseen, joihin tulee tilat kuusisarjaiselle yläkoululle (450 oppilasta), kaksisarjaiselle alakoululle (300 oppilasta), 4 esiopetusryhmälle (84 lasta), aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnalle, perhetuvalle, kirjastolle sekä liikunnan tiloille.

Hankesuunnitelmaan koottu tilaratkaisu toteuttaa edellä mainitun kaupunginhallituksen hyväksymän tarveselvityksen mukaisen ratkaisun.

Rakennuspaikka sijaitsee Turussa, Huhkolan ja Lausteen kaupunginosissa, Karhunkadun molemmin puolin. Aluetta rajaa pohjoisessa ja lännessä Itäkaari ja etelässä ja idässä Jaaninoja. Monitoimitalon rakennuspaikalla sijaitsee ny-kyisin Poronpuisto, jossa toimii Poronpuiston jalkapallokenttä. Voimassa olevassa asemakaavassa rakennuspaikka on puistoaluetta (PI/PL).

Alueelle rakentaminen vaatii muutoksen asemakaavan. Päätös asemakaavoitusprosessin aloittamisesta tehtiin kaupunginhallituksessa 5.10.2021 § 456 monitoimitalon rakennuspaikkaa päätettäessä. Asemakaavamuutoksen prosessi on aloitettu ja kaava on aikataulutettu hyväksyttäväksi vuonna 2024.

Oppilasennuste

Väestöennuste on alakouluikäisten osalta tulevina vuosina noususuhdanteinen. Oppilasmäärän arviointiin on Turun kaupungin väestöennusteen lisäksi huomioitu uuden koulun houkuttelevuutta ja Skanssin tulevaa kasvua.

Tilaohjelma

Tilaohjelman mitoitus pohjana ovat koulujen nykytilantarve sekä päiväkotij- ja perusopetuskonseptien mitoitusperiaatteet. Tilaohjelmat on läpikäyty ja tarkennettu yhteistyössä henkilökunnan kanssa.

Yläkoulu on mitoitettu 6-sarjaisena 450 oppilaalle. Alakoulu on mitoitettu 2-sarjaisena 300 oppilaalle. Yleiset tilat on mitoitettu tarveselvityksen mukaisesti 850 oppilaalle.

Yleisopetuksen lisäksi valmistavalle opetukselle (Valmo) on varattu tilat kolmelle ryhmälle (3x12 oppilasta) ja jokaiselle perusopetuksen vuosiluokalle on varattu tilat erityisopetuksen pienluokille (9x10 oppilasta).

- Aamu- ja iltapäivätoimintaan on varattu tilat 50–60 lapselle.
- Esiopetuksen tilat mitoitetaan neljälle lapsiryhmälle (4 x 21).
- Perhetupa mitoitetaan noin 20 henkilölle ja tilaratkaisut pyritään toteuttamaan pääpiirteittäin nykytilojen kaltaisina.

- Liikunnan tiloihin on mitoitettu liikuntasalikonseptin mukaisesti 1.060 m² kokoinen hyvin varusteltu ja laadukas liikuntasali oheistiloineen.
- Lisäksi oppilashuollolle on mitoitettu Varsinais-Suomen hyvinvointialueen määrittelemät tilat.
- Henkilökuntaa tulee olemaan noin 145 henkilöä.

Suunnittelussa tullaan huomioimaan esteettömyys myös aistiesteettömyyden (valaistus, äänieristys ja akustiikka) osalta.

Alueeseen ja sen liikuntaolosuhteisiin panostaminen

Kaupunginhallituksen 30.5.2022 § 246 päättämien liikuntapaikkaverkon kehittämislinjausten toimeenpanon mukaan suurien monitoimitalojen, kuten Karhunaukion monitoimitalon, yhteyteen suunnitellaan yli 1.000 m² liikuntasali paikkaamaan erityistä tarvetta suuriin liikuntasaleihin.

Monitoimitalon liikuntaolosuhteisiin panostetaan ja sen yhteydessä tai läheisyydessä olevia sisä- ja ulkoliikuntaolosuhteita kehitetään kaikkia kuntalaisia liikuttavana kokonaisuutena. Piha-alueiden tulisi välitunti ja leikkipihatoiminnan ohella palvella kaikenikäisiä kuntalaisia lähiliikuntapaikkana iltaisin, viikonloppuisin ja kesäaikaan. Karhunaukion monitoimitalon ulko- ja sisätilojen suunnittelussa on lisäksi huomioitava liikuntapainotteisen yläkoulun urheiluluokkatoiminnan jatkuminen. Liikuntaolosuhteista tulee suunnitella riittävät ja laadukkaat.

Liikuntatilojen suhteen tilojen jatkosuunnittelussa tulee varmistaa, että niiden käyttö on mahdollista kaikille muillekin kuin talossa aktiivisesti toimiville käyttäjille normaalien käyttöaikojen ulkopuolella.

Monitoimitalon ulkoliikuntaolosuhteet esitetään toteutettavan erillisenä hankkeenaan noin 600 metrin päähän Rummunlyöjänpuistoon. Kaava-alueelle toteutettavien koulukokonaisuuden ja liikuntaolosuhteiden ohella aluetta kehitetään parantamalla liikkumismahdollisuuksia niin kevyen, yksityyseen kuin julki-senkin liikenteen osalta.

Toteutustapa ja kustannusarvio

Karhunaukion monitoimitalo toteutetaan yhteistoiminnallisena urakkana, joka pitää sisällään kehitysvaiheen. Hankkeen suunnitelmat ja tavoitehinta-arvio tarkentuvat kehitysvaiheen aikana.

Karhunaukion monitoimitalohanke on mukana myös Canemure-hankkeessa, joka edistää hiilineutraaliutta. Tehdyissä selvityksissä rakennuksen rakennuspaikan suunnitteluluokka on vaativa tai poikkeuksellisen vaativa.

Hanke toteutetaan kaupungin tytäryhtiön (Kiinteistö Oy Turun Monitoimitilat) taseeseen.

Tilahankkeen tavoitehinta-arvion vaihteluväli on 43–48 miljoonaa euroa. Arvio sisältää 15 % hankevarauksen ja 250.000 € varauksen taidehankintoihin.

Tavoitehinta-arvion ulkopuoliset kustannuksia ovat:

- kaavamuutosalueen ja sen ulkopuolisen alueen infran. Kustannusarvion vaihteluväli 16–28 milj.€,
- käyttäjien toimintaan tarvitsemien kalusteiden ja laitteiden kustannukset,
- mahdolliset pilaantuneen maan poistokustannukset.

Vuokrakustannusarviot toimialoittain ovat rakennuskustannusarvion mukaan seuraavat:

KOPA 211.536–236.752 €/kk 2.538.428–2.841.025 €/v

Kirjasto 8.601–9.626 €/kk 103.212–115.515 €/v

Liikunta 68.566–76.740 €/kk 822.792–920.874 €/v

Varha 4.905–5.490 €/kk 58.860–65.876 €/v

Aikataulu

Tavoitteena on:

- hankkeen hyväksyminen ja siirtyminen kilpailutusvaiheeseen vuoden 2024 aikana,
- alueen asemakaavamuutoksen hyväksyminen vuoden 2024 aikana.

Hankkeen aikaisin arvioitu valmistumisajankohta on noin 3 vuotta asemakaavan lainvoimaisuudesta.

Kasvatus- ja opetuslautakunta 13.2.2024 § 18

Kasvatus- ja opetusjohtaja Timo Jalonen 6.2.2024:

Kasvatus- ja opetuslautakunnan lausunto:

”Kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuuden henkilöstön edustajat olleet aktiivisesti mukana tarveselvityksen ja hankesuunnitelman laadinnassa.

Lapsivaikutusten näkökulma

Uuteen monitoimitilarakennukseen tulee sijoittumaan päiväkotit. Päiväkotit on ensisijaisesti uusinvestointi, jonka tarkoituksena tarjota päiväkotihoitopaikkoja alueelle muuttaville perheille. Päiväkodin suunnittelussa on otettu huomioon päiväkotikonsepti, jossa on huomioitu lasten hoidon tämänhetkiset tarpeet niin lasten itsensä kuin henkilöstönkin näkökulmasta. Myös piha-alueen suunnitteluun on kiinnitetty erityisesti huomiota.

Peruskouluun on tulossa lähinnä Lausteen koulun oppilaat ja Vasaramäen yläkoulun oppilaat. Tällä hetkellä oppilaat käyvät koulua Lausteen ja ns. Puistokoulun väistötiloissa. Lisäksi on varauduttu siihen, että oppilasmäärä kasvaa Skanssin alueella. Kulkuyhteydet saadaan nykyistä joustavammiksi ja järjestettyä turvallisemminkin uudessa sijaintikohteessa. Uuteen peruskouluun on siis tulossa ensisijaisesti alueen eri ikäiset peruskoululaiset, ja kysymys on aiemmat koulurakennukset korvaavasta uusintainvestoinnista.

Tarkoituksena on, että Lausteen koulusta (1.–6. lkt) ja Vasaramäen yläkoulusta (7.–9. lkt) muodostetaan yksi yhtenäinen peruskoulu, joka toimii Karhunaukion monitoimitalossa. Vasaramäen alakoulu jatkaa toimintaansa itsenäisenä peruskouluna nykyisellä paikalla. Viimeksi mainitun koulun oppilaiden yläkouluksi osoitetaan Karhunaukio. Uuteen kouluun tulisi noin 750 oppilasta, jolloin koulu olisi samaa kokoluokkaa yhdessä nykyisen Vasaramäen koulun taikka Syvälahden, Luostarivuoren, Nummenpakan tai Yli-Maarian kanssa.

Skanssin alueen rakentaminen on edelleen kesken, ja alueen jatkokehitys tulee ulottumaan 2030-luvulle asti. Tällä hetkellä on epävarmaa, tarvitaanko Skanssin alueelle uutta koulua. Jos sellainen tarve ilmenee, voisi hankkeena olla jonkinlainen päiväkodin ja peruskoulun yhdistelmä, jossa olisi kenties vain alkuopetusta (1.–2. lkt).

Tärkeää lapsivaikutusten näkökulmasta myös on, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa lapsilla ja nuorilla on aito mahdollisuus osallistua rakennuksen ja sen piha-alueiden suunnitteluun, ja koska kysymys on osaltaan myös aivan pienistä lapsista, että myös lasten kanssa toimiva henkilöstö osallistetaan monitoimitalon toteutukseen.

Suunniteltu koulukokonaisuus sijaitsee nykyistä paremmin oppilaaksiottoalueen keskellä. Tällä tavoin koulun tavoitettavuus paranee. Koulumatkojen pituus ei myöskään alueen mistään osasta muodostu kohtuuttomaksi tai turvattomaksi, koska samaan aikaan monitoimitalon rakentamisen yhteydessä on tarkoitus parantaa myös alueen liikenneinfrastruktuuria.

Lapsivaikutusten näkökulmasta ja muutenkin on erityisen kannatettavaa, että samassa yhteydessä uudistetaan myös liikunnalliset olosuhteet alueella aivan uudelle tasolle.

Alueella asuville on järjestetty informaatio- ja kuulemistilaisuuksia ja muutenkin hankkeesta on huoltajien ja muidenkin alueella asuvien aikuisten taholta esitetty monia eri arvioita.

Muuta huomioitavaa

Lausteen koulu joutui osaltaan siirtymään väistötiloihin keväällä 2019 vanhassa koulutalossa havaittujen sisäilmaongelmien vuoksi. Jos uudet tilat saadaan aikaisintaan vuonna 2027, on odotusaikaa pidettävä huomattavan pitkänä.

Positiivista on huomata, että varautumiseen on kohteessa kiinnitetty poikkeuksellista huomiota. Rakennukseen on tarkoitus hyödyntää aurinkoenergiaa. Linnakaupungin tapaan rakennukseen olisi tarpeen sijoittaa myös varavoimakone. Tämä tarjoaa mahdollisuudet järjestää varhaiskasvatusta ja opetusta myös sellaisissa olosuhteissa, että sähköenergian saannissa on laajoja puutteita.

Kasvatus- ja opetuslautakunnan tietoon on eri yhteyksissä saatettu lukuisia eri kaupunkilaisten ja muiden tahojen kannanottoja monitoimitaloasiaan. Kannanottoihin on huolellisesti tutustuttu. Hankesuunnitelman pohjalta laaditaan lopulliset suunnitelmat ja kaupunkilaisten kuuleminen jatkuu eri yhteyksissä hankkeen edetessä.

Liikuntalautakunta 27.2.2024 § 19

Liikuntapaikkapäällikkö Oskari Nummi ja liikuntasuunnittelija Janina Mäkinen:

Kaupunginhallitus on pyytänyt lausuntoa Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelmasta kasvatus- ja opetuslautakunnalta, kulttuuri- ja nuorisolautakunnalta sekä liikuntalautakunnalta 5.2.2024 (313–2024). Lausunnosta tulee käydä ilmi, hyväksyykö lautakunta osaltaan laaditun hankeselvityksen.

Monitoimitalon sisäliikuntaolosuhteet

Hankesuunnitelmassa on esitetty toteutettavan Karhunaukion monitoimitalon kaupunginhallituksen 30.5.2022 § 246 päättämien liikuntapaikkaverkon kehittämislinjausten toimeenpanon mukaisesti 1 060 m² kokoinen liikuntasali. Kyseinen liikuntasali tulee paikkaamaan erityistä tarvetta suuriin liikuntasaleihin ja täydentämään alueen olosuhdeverkostoa.

Iso liikuntasali tulee palvelemaan hankesuunnitelman mukaisesti monitoimitalon arvioitua oppilasmäärää tarkoituksenmukaisella tavalla ja tarjoaa lisäksi liikunta- ja harjoitusolosuhteet muun muassa seura- ja yhdistystoiminnalle, varhaiskasvatukselle, Turun Seudun Urheiluakatemialle sekä eri-ikäisille omatoimiliikkuville. Liikuntasalin tulee olla jaettavissa ääntä vaimentavilla väliverhoilla kolmeen lohkoon. Suunnitteluvaiheessa voidaan pohtia ratkaisuja, joilla yhden lohkon saisi edelleen jaettua kahteen osaan kevyellä väliverholla. Salin jakaminen lohkoihin mahdollistaa usean käyttäjäryhmän saman aikaisen liikkumisen tilassa. Iso 1 060 m² kokoinen liikuntasali mahdollistaa täysimittaiset kentät salibandyyn, futsaliin, käsipalloon, koripalloon, lentopalloon ja sulkapalloon. Lisäksi salin lohkot mahdollistavat lento- ja koripallon harjoituskentät sekä sulkapallokentät. Kenttien mitoituksessa tulee ottaa huomioon väliverhojen vaatima tila. Salin vapaaksi korkeudeksi esitetään kahdeksaa metriä. Liikuntasaliin on esitetty 100 m² kokoista varastotilaa, johon on pääsy kaikilta kolmelta isommalta kenttälohkolta. Varastotilan tulee olla suorakulmion muotoinen, jotta tilaa pystytään hyödyntämään mahdollisimman tehokkaasti.

Liikuntasalin lisäksi rakennuksen yhteyteen on tavoitteena toteuttaa 50 m² kokoinen lämmittelytila sekä 200 m² kokoinen peilisali, joka palvelee erityisesti pienryhmiä, kuten päiväkotia ja kerhoja sekä yhdistystoimintaa. Lisäksi liikuntatilojen yhteyteen on tavoitteena toteuttaa hankesuunnitelman mukaisesti 100 m² kokoinen kuntosali, joka palvelee koulun lisäksi myös vapaa-ajankäyttäjiä. Edellä mainitut tilat soveltuvat hyvin muun muassa oheisharjoitteluun ja erilaisten pienryhmien käyttöön. Puku-, pesu- ja wc-tiloja esitetään toteutettavan yhteensä 255 m². Liikunta-, pukua-, pesu- ja wc-tilat tulisivat sijaita lähellä toisiaan, jotta ne toimivat yhdessä ja luovat hyvän synergiaedun oheisharjoitteluun.

Isoa liikuntasalia on tavoitteena hyödyntää myös turnauksissa ja ottelutapahtumissa, joka tulee ottaa huomioon suunnittelussa. Mikäli tilaohjelma mahdollistaa, on salissa tarve katsomolle. Katsomokapasiteetin olisi hyvä olla mitoitettu noin 400 henkilölle. Katsomotilat on alustavasti esitetty sijoitettavan pukua- ja oheisharjoittelutilojen yläpuolelle, jolloin katsomorakenteet eivät vie salin lattiatailaa. Sen sijaan toimitsija- ja vaihtoaitiot vaativat turva-alueen lisäksi tilaa salin reuna-alueelta noin 2–3 metriä, mikä tulee ottaa huomioon suunnittelussa. Toimitsija- ja vaihtoaitioille varattu tila on hyvä sijoittaa varastojen puolella olevalle pitkälle seinälle, jossa ei ole niin paljon oviaukkoja. Kaikkiin liikunta- ja katsomotiloihin tulee suunnitella turvallinen ja esteetön kulku.

Kaikkien liikuntatilojen tulee olla käytettävissä myös koulun ulkopuolisille käyttäjäryhmille niin iltaisin ja viikonloppuisin kuin koulupäivienkin aikana, mikäli koulu ei toiminnassaan tarvitse tiloja. Tämä tulee ottaa huomioon muun muassa sisäänkäyntien, turvallisuuden ja kulunvalvonnan näkökulmasta. Erillisten sisäliikuntatilojen lisäksi koulurakennukseen voidaan sijoittaa aktiivisuuteen kannustavia ratkaisuja, kuten pingispöytiä tai kiipeilyseinä.

Monitoimitalon ulkoliikuntaolosuhteet ja piha-alue

Karhunaukion monitoimitalon ulkoliikuntaolosuhteet esitetään toteutettavaksi erillisenä hankkeena noin 600 metrin päähän koulurakennuksesta sijaitsevaan Rummunlyöjänpuistoon. Ulkoliikuntaolosuhteet koostuvat 55 m x 95 m kokoisesta tekonurmikentästä, 800 m² kokoisesta betonipintaisesta skeittipaikasta sekä 30 m x 60 m kokoisesta tekojääkaualasta, joka toimii kesäisin monitoimikenttä. Olosuhteiden välittömään läheisyyteen esitetään toteutettavaksi lisäksi huoltorakennus, joka pitää sisällään pukuhuoneet, suihku- ja wc- sekä huolto- ja varastotilat. Edellä mainitut monipuoliset ulkoliikuntaolosuhteet on välttämätöntä toteuttaa kouluhankkeen kanssa samanaikaisesti, jotta koulurakennuksessa toimivien lasten ja nuorten sekä alueen asukkaiden liikuntaolosuhteet turvataan. Karhunaukion monitoimitalossa tulee toimimaan lisäksi yläkouluikäisten urheiluluokkia, joita niin sisä- kuin ulkoliikuntaolosuhteet tulevat palvelemaan.

Koulun piha-alueita esitetään toteutettavan Turun kaupungin Pormestariohjelman ja kaupunginhallituksen päättämien (30.5.2022 § 246) liikuntapaikkaverkkolinjausten toimeenpanon mukaisesti kaiken ikäisiä kuntalaisia liikuttavana kokonaisuutena. Piha-alueen tulee olla hankesuunnitelman mukainen hyvin varusteltu, viihtyisä, aktivoiva ja turvallinen. Piha-alueen tulisi edistää tutkittuun tietoon pohjautuvien motoristen taitojen kehitystä ja sisältää näin ollen elementtejä, jotka mahdollistavat muun muassa tasapainoilua, kamppailua, liikkumista eri tavoin, hyppäämistä, alastuloa, pyörimistä, heittämistä, kiinniottamista, potkaisemista, kiipeämistä, riippumista, heilumista ja musiikin tahtiin liikkumista. Piha-alueelle voidaan toteuttaa esimerkiksi Skills Garden -konseptin mukainen ulkoliikuntaolosuhteet, jossa edellä mainittujen motoristen taitojen harjoittaminen on mahdollista. Piha-alue voi esimerkiksi sisältää erilaisia pelialueita, monitoimikentän, motorisia taitoja edistävän liikunta-alueen tai muita kaikenikäisiä aktivoivia liikunnallisia olosuhteita. Elementtejä voidaan yhteensovittaa ympäröivän luonnon kanssa.

Koulun piha-alue ja Rummunlyöjänpuiston ulkoliikuntaolosuhteet tulevat palvelemaan niin koululaisia, alueen asukkaita kuin seuroja ja yhdistyksiä kaikille avoimina lähiliikuntapaikkoina. Rummunlyöjänpuiston ulkoliikuntaolosuhteet ovat lisäksi osa kaupunginhallituksen päättämää (30.5.2022 § 246) liikuntapaikkaverkon kehittämislinjausten toimeenpanoa, jonka mukaan itäisen Turun liikuntamahdollisuuksien tarjontaa lisätään muun muassa tekojään ja skeittiparkin toteuttamisen myötä.

Johtopäätökset

Liikuntalautakunta hyväksyy osaltaan Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelman edellä esitellyin huomioin. Monipuoliset ja -käyttöiset sisä- ja ulkoliikuntaolosuhteet palvelevat niin neliöiden kuin tilojen jakomahdollisuuksien puolesta useita käyttäjäryhmiä samanaikaisesti. Useat tilat ja tilojen jakaminen osiin mahdollistaa myös koulun ulkopuolisen käytön päiväsaikaan. Hankkeen valmistuttua tavoitteena on tilojen mahdollisimman tehokas käyttö niin kouluaikoina kuin sen ulkopuolella.

Liikunnallisesti aktivoivien olosuhteiden toteutuksessa tulee huomioida liikuntapaikkaverkon kehittämislinjaukset. Lisäksi liikuntapalveluita tulee osallistaa myös jatkossa kouluhankkeen suunnittelu- ja rakennusvaiheeseen. Hankesuunnitelmassa esitetyt liikuntaolosuhteet edellyttävät riittävän investointibudjetin lisäksi ylläpitoon varattavat resurssit liikuntapalveluiden budjettiin, jotta olosuhteita voidaan ylläpitää ja tarjota ympäri vuoden korkealla käyttöasteella kuntalaisille.

Kulttuuri- ja nuorisolautakunta 29.2.2024 § 33

Nuorisopalvelujohtaja Annina Lehtiö-Vainio, muutosjohtaja Anu Parantainen, kirjastopalvelujohtaja Rebekka Pilppula, palvelupäällikkö Kari Pohjola ja nuorisopalvelupäällikkö Anna Salminen:

Kaupunginhallitus pyytää lausuntoa Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelmasta kasvatus- ja opetuslautakunnalta, liikuntalautakunnalta ja kulttuuri- ja nuorisolautakunnalta. Kulttuuri- ja nuorisolautakunnalle esitetään, että se antaisi kaupunginhallitukselle alla olevan lausunnon.

Tarveselvityksen mukaan lapsille ja nuorille tulee olla Karhunaukion monitoimitalossa mahdollisuus harrastaa ja viettää vapaa-aikaa monipuolisesti. Tämän vuoksi Karhunaukion monitoimitalo tulee olemaan yksi Lasten ja nuorten palvelukokonaisuuden muutoshankkeen piloteista. Pilotin tavoitteena on kehittää tilaa sopivaksi useille toimijoille ja näin mahdollistaa lasten ja nuorten harrastaminen alueella aikaisempaa laajemmin ja laadukkaammin. Nämä alueen lasten ja nuorten palvelut suunnitellaan, toteutetaan ja resursoidaan yhteensovittavan toimintamallin mukaisesti palvelualueiden ja kolmannen sektorin yhteistyönä. Kehitettävässä toimintamallissa tavoitteena on, että koulun tilat, ml. piha-alueet, ovat mahdollisuuksien mukaan muiden toimijoiden käytössä koulupäivien jälkeen ja loma-aikoina.

Harrastustoiminta voi olla kolmannen sektorin tuottamaa tai pop-up tyyppistä toimintaa esimerkiksi koulujen loma-aikoina. Nuorisopalvelut ovat nostaneet esille jo tarveselvitysvaiheessa, että nykyisillä resursseilla nuorisopalveluilla ei ole mahdollista toteuttaa kahta nuorisotilaa alueella. Tilasuunnittelua on kuitenkin syytä tehdä niin, että alueen asukkaat, järjestöt, seurakunnat, toiminta- ja harrasteryhmät ja kaupungin muut toimijat voivat käyttää tilaa kouluajan ulkopuolella ja osin myös koulutoiminnan rinnalla monipuoliseen harrastustoimintaan ja että tila mahdollistaa yhteisöllisiä, eri sukupolvien ja kulttuurien kohtaamisia. Myös piha-alueen viihtyvyyteen ja virikkeellisyteen kannattaa panostaa.

On tärkeää, että rakennus suunnitellaan ja toteutetaan kestävä kehityksen periaatteita ja elinkaariajattelua noudattaen ja niin, että tilat ovat mahdollisimman muokattavia erilaisiin tarpeisiin pitkällä tähtäimellä.

Uuteen monitoimirakennukseen tulee päiväkodin ja monitoimitalon lisäksi kirjasto, joka tulee olemaan myös omatoimisesti käytettävissä. Kirjaston asiakaskunta tulee koostumaan erityisesti koulun ja päiväkodin lapsista ja nuorista. Lisäksi kirjasto tulee palvelemaan laajalti lähialueen muita asukkaita. Omatoimiaika kokoaa kirjastoihin lapsia ja nuoria. Lasten ja nuorten itsenäinen kirjaston käyttö on tuonut myös ongelmia ja ilkeästä tullessaan. Karhunaukion monitoimitalon kirjastossa voisi lisäresurssin turvin olla mahdollista kokeilla uudenlaista työmuotoa, jossa kirjastopalveluiden ja nuorisopalveluiden yhteistyönä palkattaisiin esimerkiksi yhteisöpedagogeja, jotka toteuttaisivat lapsille ja nuorille ohjattua toimintaa sekä kirjaston että harrastustoimintaan tarkoitetuissa tiloissa ja järjestäisivät toiminnallista sisältöä lasten ja nuorten toiveiden ja tarpeiden mukaan. Kirjasto- tai nuorisopalveluilla ei ole osoittanut tähän vapaita vakansseja, joten tämä tulisi huomioida henkilöstösuunnittelussa ja talousarviossa lisäresurssina.

Tarveselvityksessä nostettiin esille, että tuleva Karhunaukion koulu tulee vaatimaan kirjastopalvelulta enemmän resursointia kuin Lausteen kirjasto. Lautakunta totesi 16.6.2022 § 85 lausunnossaan tarveselvityksestä, että ”Monipuolisten, lasten ja nuorten tarpeita vastaavien palveluiden tuottaminen tarkoittaa myös riittävän henkilöstöresurssin varmistamista. Koulujen yhteydessä toimivien omatoimikirjastojen toimintamallista saatujen kokemusten myötä esitämme, että henkilöstöresurssia lisätään uuden tilan valmistumisen myötä. Tilaan on tarpeen palkata kaksi yhteisöpedagogia, joiden tehtävänkuvaan kuuluu sekä kirjasto- että nuorisopalvelua. Tämä edellyttää lisää määrärahoja ja lisää henkilöstöä 2 henkilötyövuodella. Panostamalla yhteisöllisyyteen ja turvallisiin aikuisiin voidaan ennalta ehkäistä häiriökäyttäytymistä ja vahvistaa vuorovaikutusta.”

Kaupunginvaltuusto päättää

- hyväksyä liitteenä 1 oleva Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelman,
- siirtyä hankkeessa kilpailutus ja toteutusvaiheeseen, jossa rakennettavan uudisrakennuksen tarkempi kehittäminen ja suunnittelu jatkuu,
- hyväksyä hankkeelle esitetyn tilahankekokonaisuuden kustannusarvion 43-48milj. €,
- että hanke toteutetaan kaupungin tytäryhtiön (Kiinteistö Oy Turun Monitoimitilat) taseeseen,
- että uuden koulukokonaisuuden rakentaminen aloitetaan vasta kaavan hyväksymisen jälkeen ja
- että kehitys- ja toteutusvaiheessa huomioidaan toiminnallisesti ja teknisesti rakennuksen monipuolisen käytön mahdollisuudet muunakin kuin virka-aikana kaikille käyttäjäryhmille kuten mm. seurat, yhdistykset ja liikkujat.

Päätös Ehdotus hyväksyttiin.

Kv § 48

Liite 1 Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelma 20.10.2023

Kaupunginhallituksen ehdotus

Kaupunginvaltuusto päättää

- hyväksyä liitteenä 1 oleva Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelman,
- siirtyä hankkeessa kilpailutus ja toteutusvaiheeseen, jossa rakennettavan uudisrakennuksen tarkempi kehittäminen ja suunnittelu jatkuu,
- hyväksyä hankkeelle esitetyn tilahankekokonaisuuden kustannusarvion 43-48milj. €,
- että hanke toteutetaan kaupungin tytäryhtiön (Kiinteistö Oy Turun Monitoimitilat) taseeseen,
- että uuden koulukokonaisuuden rakentaminen aloitetaan vasta kaavan hyväksymisen jälkeen ja
- että kehitys- ja toteutusvaiheessa huomioidaan toiminnallisesti ja teknisesti rakennuksen monipuolisen käytön mahdollisuudet muunakin kuin virka-aikana kaikille käyttäjäryhmille kuten mm. seurat, yhdistykset ja liikkujat.

Päätös Ehdotus hyväksyttiin.

Asian käsittely kokouksessa

Tehty palautusehdotus ja sen käsittely.

Yrttiaho Sandelinin kannattamana teki seuraavansisältöisen palautusehdotuksen:

"Palautetaan valmisteluun siten, että Itä-Turun kouluverkko selvitys tuodaan valtuuston käsittelyyn ja lisäksi valmistellaan valtuustolle päätösvaihtoehto, jossa pienimpien alaoululaisten lähikoulu sijoitetaan Lauste-Vaalan alueelle koulun nykyiselle tontille."

Keskustelun keskeydyttyä puheenjohtaja teki seuraavan äänestysesityksen: Ne valtuutetut, jotka kannattavat asian käsittelyn jatkamista, äänestävät "jaa", jos "ei" voittaa, on Yrttiahon palautusehdotus tullut hyväksytyksi. Äänestysesitys hyväksyttiin.

Suoritetussa koneäänestyksessä 65 valtuutettua kannatti asian käsittelyn jatkamista ja 2 valtuutettua kannatti Yrttiahon tekemää palautusehdotusta, joten asian käsittely jatkui.

Liite 2 Äänestyslista

Jakelu

tied Varsinais-Suomen hyvinvointialue
tied Kasvatus ja opetus
tied Kaupunkiympäristö
tpv Konsernihallinto, tilapalvelut
tied Kulttuurin palvelukokonaisuus
tied Liikunnan palvelukokonaisuus

Liitteet:

Kh § 119

Liite 1:

[Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelma 20.10.2023](#)

Kv § 48

Liite 1:

[Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelma 20.10.2023 / Projektplan för allaktivitetshuset vid Björnplan 20.10.2023](#)

Kaupunginvaltuusto 15.04.2024 - Pöytäkirja

Nähtävänäolopäivä: 23.04.2024

Kokousaika ja -paikka: 18:00-22:16 Kaupungintalo, Aurakatu 2

[Takaisin kokousluetteloon](#)

Pykälä Otsikko

- [42 §](#) Laillisuus ja päätösvaltaisuus
- [43 §](#) Pöytäkirjan tarkastus
- [44 §](#) Uuden varavaltuutetun nimeäminen kaupunginvaltuustoon
- [45 §](#) Asemakaavan- ja tonttijaonmuutosehdotus; Nosturinkatu 2, Satama (os. Nosturinkatu 2) (12/2022)
- [46 §](#) Turun kaupungin strategiaraportti ja henkilöstöraportti 2023
- [47 §](#) Turun varhaiskasvatusverkkosuunnitelma, keskusta-alue
- [48 §](#) Karhunaukion monitoimitalon hankesuunnitelma
- [49 §](#) Linnakaupungin monitoimitalon hankesuunnitelma
- [50 §](#) Lausteen päiväkodin väistötilat, Mustionkatu 24, Siirtokelpoisten väliaikaistilojen vuokraus
- [51 §](#) Uittamon päiväkodin Susiniitynkadun yksikön väistötilat, Siirtokelpoisten väliaikaistilojen vuokraus
- [52 §](#) Turun kaupungin vesihuollon arviointi
- [53 §](#) Valtuutettu Riitta Karjalainen ym. aloite: Mielenterveystaitojen opettaminen Turun kaupungin peruskouluissa
- [54 §](#) Valtuutettu Timo Furuholm ym. aloite: Kansanjuhla jalkapalloilija Lukas Hradeckylle
- [55 §](#) Valtuutettu Viivu Seila ym. aloite: Ikäihmisten viriketoiminta Turun kaupungin vapaa-ajantoiminnaksi
- [56 §](#) Nuorisovaltuuston aloite kouluvalmentajien työn säilyttämiselle ja laajentamiselle
- [57 §](#) Valtuutettu Sami Kesäläinen ym. aloite: Turun kaupungin valmistautuminen uuteen rakentamislakiin
- [58 §](#) Valtuutettu Anna Mäkipää ym. aloite: Eläinperäisten tuotteiden kulutuksen puolittamiseksi vuoteen 2029 mennessä
- [59 §](#) Valtuutettu Mikael Miikkola ym. aloite: Jokilautta (=lossi) Förin turvallisuudesta sekä siisteydestä
- [60 §](#) Valtuutettu Alice Girs ym. aloite: Hiekoitussepin uusiokäyttömahdollisuuksien selvittämiseksi

[Muutoksenhaku](#) [Läsnäolotiedot](#)

[Takaisin kokousluetteloon](#)

Tilahankkeiden hankesuunnitteluoohje

23.1.2023

Sisällys

1 Tilahankkeiden hankesuunnittelun lähtökohdat	2
1.1 Yleistä	2
1.2 Hankesuunnitteluohjeen soveltamisala	2
2 Tilahankeprosessien tyypit ja päätösvaltarajat	3
2.1 Pieni hanke	3
2.2 Iso hanke	4
2.3 Hybridihanke	4
2.4 Akuutti tilahanke	4
2.5 Vuokrahankkeet	5
3 Tilahankeprosessin vaiheet	5
3.1 Palveluverkkoselvitys	5
3.2 Esiselvitys	6
3.3 Pedagoginen tai toiminnallinen suunnitelma	6
3.4 Toimintasuunnitelma	6
3.5 Hankesuunnittelu	7
3.6 Hankekortti	7
3.7 Akuutti tilahanke	8
3.8 Toteutus	8
3.9 Ylläpito	8
4 Viestintä	8
5 Ilmasto- ja energianäkökulmien huomioiminen hankkeissa	9
6 Prosenttitaide	10
7 Urakkamuodon valinta	10
7.1 Integroitu projektitoimitus IPT (allianssi tai yhteistoimintaurakka)	10
8 Kustannusarvio ja investointiohjelman laatiminen	11
8.1 Hinnan tarkastaminen	12
9 Riskienhallinta	12

Liitteet

Liite 1	Ohjeellinen sisällysrunko esiselvitykselle
Liite 2	Ohjeellinen sisällysrunko toimintasuunnitelmalle
Liite 3	Ohjeellinen sisällysrunko hankesuunnitelmalle
Liite 4	Ohjeellinen sisällysrunko hankekortille

1 Tilahankkeiden hankesuunnittelun lähtökohdat

1.1 Yleistä

Tämä ohje kuvaa tilahankkeiden hankesuunnitteluprosessin ja sisällön. Tilahankkeella tarkoitetaan palvelujen järjestämiseen tarvittavien toimitilojen hankintaan tai toteuttamiseen liittyvää valmistelu- ja suunnitteluprosessia. Ohje koskee kaikkia yli 200 000 euron arvoisia Turun kaupungin käyttöön tulevia tilainvestointihankkeita ja soveltuvin osin vuokrahankkeita riippumatta hankkeen toteuttajasta. Ohjeet toimivat hankesuunnitteluasiakirjojen valmistelijoiden sekä hankesuunnitelmista päättävien tahojen toimintaohjeena.

Kaupungin tilahankkeista ei tämän 23.1.2023 päivätyn ohjeen hyväksymisen jälkeen laadita erillisiä tarveselvityksiä, vaan hankkeiden laajuudesta riippuen hankekortti tai hankesuunnitelma.

Kaupungin tilahankkeissa on noudatettava kaupunginhallituksen tai kaupunginvaltuuston hyväksymiä hankesuunnitelmia. Tilahankkeiden hankesuunnitelmat ovat päätösasiakirjoja, jotka toteuttavat palveluverkkosuunnitelmia ja sisältävät olennaisimmat hanketta koskevat tiedot kuten; perusteet tilahankinnalle, huonetilaohjelma, kohteen sijainti ja rakennuspaikka, kustannusarvio, käyttökustannukset, vaihtoehtoiset tutkitut ratkaisumallit, yhteiskäyttömahdollisuudet, vapautuvien tilojen jatkokäyttö ja muita tarvittavia selvityksiä.

Muilla kaupungin toimielimillä kuin kaupunginvaltuustolla, kaupunginhallituksella, tilapalveluyksiköllä ja hallintosäännössä määrättyjen toimivaltuuksien omaavilla viranhaltijoilla, ei ole oikeutta hankkia tiloja kaupungin omistukseen, vuokrata huoneistoja ja tiloja kaupungin hallintaan.

Tämä uudistettu ohjeistus korvaa aiemman 26.2.2018 § 37 hyväksytyt tarveselvitys- ja hankesuunnitteluohjeen.

Tässä ohjeessa käytetyt nimitykset organisaation yksiköistä voivat muuttua ohjeen voimassaolon aikana, mutta mikäli roolit pysyvät samoina, ei ohjetta tarvitse mahdollisten nimimuutosten vuoksi päivittää.

1.2 Hankesuunnitteluohjeen soveltamisala

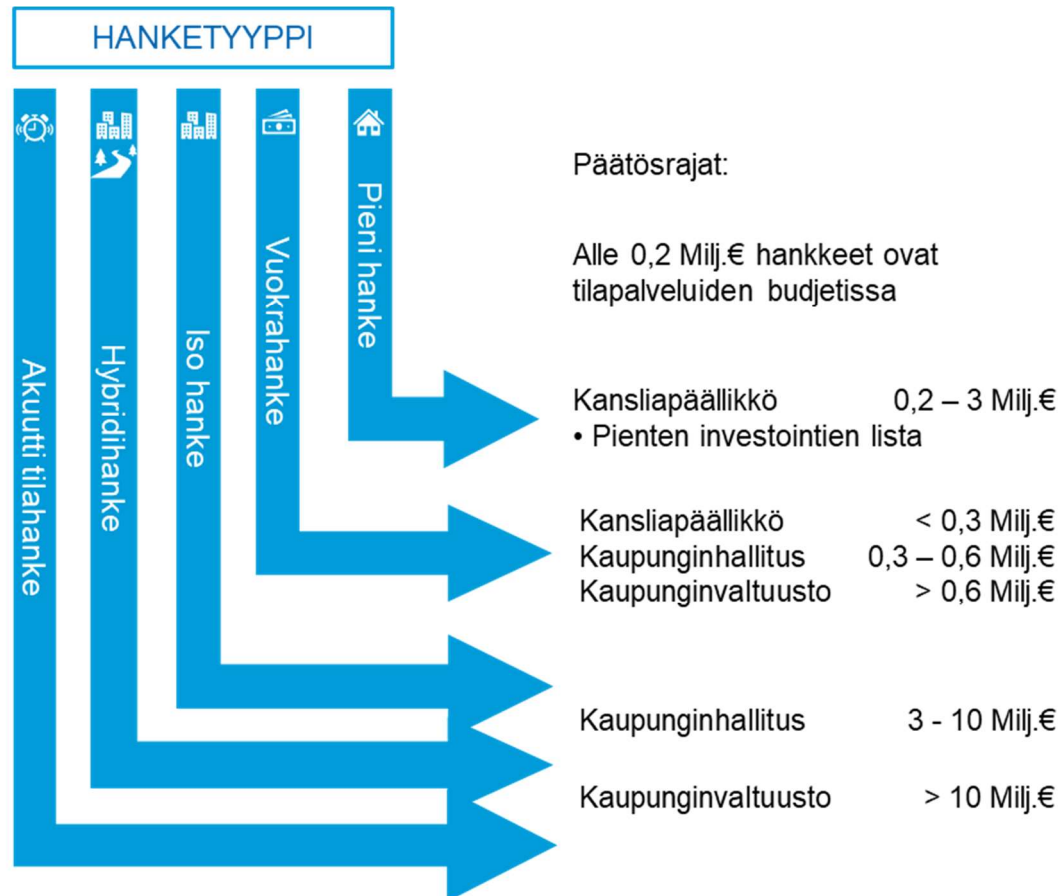
Hankesuunnitteluohjetta sovelletaan uudisrakennus- ja peruskorjaushankkeisiin sekä emokaupungin käyttöön tuleviin vuokrahankkeisiin.

Kaikissa yli 200 000 euron investointeina toteutettavissa tilahankkeissa noudatetaan tätä ohjetta ja hankkeen arvosta riippuen laaditaan tämän ohjeen mukainen hankekortti tai hankesuunnitelma. Poikkeuksena ovat kuitenkin ns. äkilliset hankkeet, hybridihankkeet ja vuokrahankkeet. Näissä menetellessään ohjeen kohtien 2.3, 2.4 ja 2.5 mukaisesti.

Alle 200 000 euron arvoiset kunnossapitoluonteiset korjaustyöt toteutetaan tilapalveluyksikön toimesta ja sen budjetin raameissa.

2 Tilahankeprosessien tyypit ja päätösvaltarajat

Tilahankkeiden valmistelu- ja päätöksentekoprosessi on tässä ohjeessa määritelty hankkeen laajuuden tai kiireellisyyden pohjalta eri kategorioihin. Kategoriat eroavat toisistaan niin valmisteltavien asiakirjojen tai selvitysten kuin päätöksentekoprosessin osalta.

2.1 Pieni hanke

Pienellä hankkeella tarkoitetaan tilahanketta, jonka arvo on 0,2 M€ - 3 M€. Pienet hankkeet ovat luonteeltaan lähtökohtaisesti teknisiä korjaushankkeita, mutta voivat sisältää myös toiminnallisia muutoksia ja uudis- ja lisärakentamista. Pienistä hankkeista laaditaan hankekortti.

Pienet hankkeet toteutetaan ns. pienet hankkeet koontilistan kautta. Lista valmistellaan tilapalveluyksikön ja rakennuttajayksikön yhteistyössä. Pienten hankkeiden lista laaditaan aina vuodeksi kerrallaan ja sen hyväksyy kansliapäällikkö. Yksittäisistä listan kohteista ei tehdä erillispäätöksiä. Listaa voidaan talousarviovuoden aikana päivittää kansliapäällikön päätöksellä.

Pieniä investointeja varten varataan vuosittain määräraha talousarviossa. Tilapalveluyksikkö tekee esityksen määrärahan suuruudesta vuosittain talousarviokäsittelyn yhteydessä.

2.2 Iso hanke

Isolla hankkeella tarkoitetaan tilahanketta, jonka arvo on > 3 M€.

Isot hankkeet ovat luonteeltaan peruskorjaus- tai uudisrakennushankkeita. Isoista hankkeista laaditaan hankesuunnitelma.

Isot hankkeet toteutetaan tilainvestointiohjelman kautta omaan taseeseen tai vaihtoehtoisella mallilla, kuten esimerkiksi kiinteistöyhtiön toteutuksena.

Isoihin hankkeisiin liittyvästä hankesuunnitelmasta pyydetään käyttäjäosa-puolen lautakunnan lausunto. Hankesuunnitelman hyväksyy hankkeen arvosta riippuen joko kaupunginhallitus tai kaupunginvaltuusto.

Kaupunginhallitus hyväksyy hankesuunnitelmat, joiden kustannusarvio on 3 M€ - 10 M€.

Kaupunginvaltuusto hyväksyy hankesuunnitelmat, joiden kustannusarvio on > 10 M€.

2.3 Hybridihanke

Hybridihankkeella tarkoitetaan hanketta, joka sisältää merkittävän määrän sekä infrarakentamista että toimitilarakentamista. Tyypillisesti tämänkaltaisia hankkeita muodostuu esimerkiksi liikuntapaikkarakentamisen yhteydessä. Hybridihankkeen valmistelun käynnistämisestä sovitaan tilapalvelujohtajan ja kaupunkirakentamisjohtajan kesken.

Hybridihankkeista laaditaan hankekortti tai hankesuunnitelma, jossa kuvataan infrarakentamisen ja tilahankkeen sisältö, laajuudet, yhteensovitettu aikataulu ja suunnitelma hankkeen toteuttamisesta. Hankesuunnitelmassa noudatetaan soveltuvien osin tilahankkeen hankesuunnitelmarunkoa. Tilapalveluyksikkö vastaa hybridihankkeen valmistelun ohjauksesta.

Vaikka hybridihanke toteutetaan yhteistyönä toimitilarakentamisen ja infrarakentamisen kanssa, talouden näkökulmasta hanke jakautuu kahteen eri budjettiin. Hybridihankkeet toteutetaan joko pienet hankkeet -listan tai isojen hankkeiden tilainvestointi- ja infrainvestointiohjelman kautta (oma tase) tai vaihtoehtoisella mallilla esimerkiksi kiinteistöyhtiön toteutuksena.

Hybridihankkeen päätöksentekotaso määräytyy hankkeen kokonaisarvon mukaisesti. Tilainvestointi budjetoidaan kuitenkin pienet hankkeet -listalle, mikäli tilainvestoinnin osuus on < 3M€.

Kaupunginhallitus hyväksyy hybridihankkeet, joiden kustannusarvio on 3 M€ - 10 M€.

Kaupunginvaltuusto hyväksyy hybridihankkeet, joiden kustannusarvio on > 10 M€.

2.4 Akuutti tilahanke

Akuutilla tilahankkeella tarkoitetaan hanketta, joka on kaupungin järjestämisvastuulla olevan palvelun tuottamisen kannalta välttämätöntä toteuttaa nopeutetussa aikataulussa. Akuutit tilatarpeet voivat syntyä esimerkiksi sisäilmatutkimusten tulosten perusteella tai muusta nopeaa reagointia edellyttävästä syystä.

Akuuteista tilahankkeista ei laadita hankekorttia tai hankesuunnitelmaa, mutta tilatarve määritellään yhdessä käyttäjäosapuolen kanssa.

Akuutin tilahankinnan kilpailutus käynnistetään viranhaltijapäätöksenä (tilapalveluyksikön johtaja). Päätöksen hankinnasta tekee saatujen tarjousten pohjalta päätösvaltainen taho. Lausuntoja ei pyydetä.

Tilapalvelujohtaja hyväksyy akuutit tilahankinnat, joiden kustannusarvio on <3 M€ tai vuosivuokra <300 000€.

Kaupunginhallitus hyväksyy akuutit tilahankinnat, joiden kustannusarvio on 3 M€ - 10 M€ tai vuosivuokra 300 000 - 600 0000 €.

Kaupunginvaltuusto hyväksyy akuutit tilahankinnat, joiden kustannusarvio on > 10 M€ tai vuosivuokra > 600 000 €.

2.5 Vuokrahankkeet

Vuokrahankkeella tarkoitetaan hanketta, jossa kaupungin tilantarve ratkaistaan vuokraamalla tilaa markkinoilta.

Mikäli kyseessä on merkittäviä muutostöitä edellyttävä tilaratkaisu tai pitkäaikainen sitoumus, tulee hankkeesta laatia hankesuunnitelma tarkoituksenmukaisessa laajuudessa. Hankesuunnitelma voidaan laatia yhteistyössä omistajaosapuolen ja kaupungin kanssa, tilahankkeiden hankesuunniteluohjetta ohjeellisesti noudattaen.

Mikäli kyseessä on vuokraus, johon ei liity merkittäviä muutostöitä tai kyseessä on ainoastaan tilojen määräaikaisen vuokrasopimuksen jatkaminen, ei hankesuunnitelmaa tarvitse laatia.

Kansliapäällikkö hyväksyy vuokrahankkeet, joiden vuosivuokra on < 300 000 € (delegointipäätös tilapalvelujohtajalle).

Kaupunginhallitus hyväksyy vuokrahankkeet, joiden vuosivuokra on 300 000 – 600 000 €

Kaupunginvaltuusto hyväksyy vuokrahankkeet, joiden vuosivuokra on > 600 000 €.

3 Tilahankeprosessin vaiheet

Tilahankeprosessiin sisältyy hankkeen laajuudesta riippuen erilaisia vaiheita, tehtäviä ja vastuita. Yhteistä kaikille hankkeille on se, että ne toteuttavat kaupungin palveluverkkoon liittyviä tarpeita. Tässä kappaleessa kuvataan pääpiirteittäin tilaproessin eri vaiheet.

3.1 Palveluverkkoselvitys

Kaupungin järjestämisvastuulla olevien palvelujen toteuttaminen edellyttää erilaisia resursseja, joista tilaresurssi on usein suuressa roolissa. Kaupungin koko palveluverkkoa tarkastellaan keskitetysti ja palvelutilaverkkoon liittyviä

tarpeita tunnistetaan palveluverkkoselvitystyön kautta. Turun kaupunki tavoittelee ihmislähtöistä palveluverkkoa, jota suunnitellaan ja seurataan dynaamisesti.

Konsernihallinnon integraatiotoiminnon yksikkö vastaa palveluverkkoselvityksistä ja palveluverkon kehittämistyöstä. Toimitilojen sijaintipaikkatarkastelu ja tarvittavat linjaukset tehdään lähtökohtaisesti palveluverkkotarkastelun kautta. Palveluverkkoon liittyvä päätöksenteon toimivalta on määritelty hallintosäännössä. Tilahankkeilla toteutetaan palveluverkon tarpeita.

3.2 Esiselvitys

Esiselvitys on tilojen käyttäjäosapuolen laatima kuvaus muutoksesta, joka aiheuttaa muutoksen tilatarpeisiin sekä tavoitteista uuden ratkaisun osalta. Tilapalveluyksikkö auttaa käyttäjäosapuolta tarvittaessa esiselvityksen laadinnassa. Esiselvitys on nimensä mukaisesti hankesuunnittelua edeltävä vaihe, joka antaa lähtötietoja hankesuunnitelman laadintaan.

Käyttäjäosapuolen johtoryhmä käsittelee ja hyväksyy esiselvityksen, jonka jälkeen se toimitetaan tilapalveluyksikölle. Tilapalveluyksikkö arvioi, millaiseen prosessiin esiselvityksessä kuvattu tilamuutostarve johtaa (pieni hanke, iso hanke, hybridihanke).

Esiselvityslomakkeen ohjeellinen sisällysrunko on esitetty tämän ohjeen liitteenä 1.

3.3 Pedagoginen tai toiminnallinen suunnitelma

Tilatarpeen arvioinnin lähtökohdaksi käyttäjäosapuolen on tarpeellista määritellä miten tulevissa tiloissa tullaan toimimaan ja miten omaa toimintaa on tarve kehittää. Kasvatus- ja opetuspalveluissa täytetään pedagoginen suunnitelma, muilla palvelualueilla kyseessä voi olla esimerkiksi toiminnallinen suunnitelma.

Pedagogisen suunnitelmassa kuvataan opetuksen järjestämistä ja toimintaa uudessa oppimisympäristössä sekä tiloja kehitetään ikä- ja aineryhmittäin toiminnallisiksi kokonaisuuksiksi.

Pedagoginen tai toiminnallinen suunnitelma tukee osallistavaa ja käyttäjäkeskeistä tilahankkeen prosessia. Suunnitelma toimii hankesuunnitelmaa tukevana dokumenttina ja sen avulla pyritään varmistamaan suunniteltua toimintaa mahdollisimman hyvin tukevat sekä taloudellisesti kestävät tilaratkaisut.

3.4 Toimintasuunnitelma

Tilahankkeen alussa pidetään tilapalveluyksikön johdolla toimintasuunnitelmapalaveri. Tässä yhteydessä käsitellään käynnistyvän tilahankkeen lähtökohtia, selvitystyön oletettavaa laajuutta, aikataulua ja resursointia sekä tunnustetaan tarpeellisia yhteistyötahoja. Tässä vaiheessa arvioidaan myös, millaisia päätöksenteon vaiheita hankkeessa tarvitaan. Toimintasuunnitelma laaditaan, kun päätös hankesuunnittelun aloittamisesta on tehty.

Toimintasuunnitelman ohjeellinen sisällysrunko on esitetty tämän ohjeen liitteenä 2.

3.5 Hankesuunnittelu

Hankesuunnitelma on asiakirja, jossa yhdistyvät kuvaus tilatarpeesta sekä sen ratkaisemisesta. Hankesuunnitteluprosessin aikana määritellään ja esitetään tilahankkeen lähtökohdat, tiloihin liittyvät määrälliset ja laadulliset tarpeet, hankkeen tekniset seikat, tilojen sijainti, hankintatapa, aikataulu sekä kustannusarvion vaihteluväli.

Hankesuunnitteluvaiheessa tehdään tarvittavat selvitykset olemassa olevien kohteiden kunnosta, uusista mahdollisista sijoituspaikoista ja niiden rakennettavuudesta sekä muista ominaisuuksista ja reunaehdoista sekä määritellään hankkeen energia- ja elinkaaritavoitteet.

Hankesuunnitteluvaiheessa arvioidaan ratkaisuvaihtoehtoja myös kustannusten näkökulmasta. Hankesuunnitteluprosessi etenee tilapalveluiden suunnittelun lähtötietona toimivien tilakonseptien mukaisten reunaehtojen puitteissa huomioiden kustannustehokkat, tilatehokkaat, monikäyttöiset ja elinkaarinäkökulmasta kestävätkä ratkaisut.

Hankesuunnittelun aloittamisesta tekee päätöksen tilapalvelujohtaja. Hankesuunnitelma laaditaan kulloinkin tarkoituksenmukaisessa laajuudessa. Hankesuunnittelukustannukset katetaan tilapalvelujen käyttötaloudesta. Hankesuunnitteluvaiheessa voidaan hankkia eri laajuisia selvityksiä, erityisasiantuntijapalveluja ja suunnitteluresursseja, jotta hankesuunnitelmaan saadaan päätöksenteon kannalta riittävät tiedot.

Hankesuunnitelman laatimiseksi muodostetaan kulloinkin tarkoituksenmukaisen tiimi. Hankesuunnitelman laadinnasta vastaa tilapalveluyksikkö ja hankesuunnitelmatyötä koordinoi hankepääällikkö tai projektipääällikkö. Hankesuunnitteluryhmään osallistuu lähtökohtaisesti aina myös tilapalvelujen tilacontroller, rakennuttajayksikön projektipääällikkö sekä käyttäjien edustaja/t. Hankkeesta riippuen hankesuunnitteluun osallistetaan tarvittavat asiantuntijat kaupunkiympäristön palvelukokonaisuudesta, konsernihallinnosta ja oman organisaation ulkopuolelta.

Hankesuunnitelmasta pyydetään lausunto käyttäjäosapuolen lautakunnilta. Hankesuunnitelman hyväksyy kaupunginhallitus tai kaupunginvaltuusto hankkeen arvosta riippuen.

Hankesuunnitelman ohjeellinen sisällysrunko on esitetty tämän ohjeen liitteenä 3.

3.6 Hankekortti

Hankekortti on asiakirja, jossa kuvataan pienen hankkeen, eli alle 3 M €:n hankkeen, tavoitteet ja toteutukseen liittyvät yksityiskohdat tarkoituksenmukaisessa laajuudessa. Hankekortti on tiivis kiteytys, jonka laatimisesta vastaa toimitilojen rakennuttamisen yksikkö. Tilapalveluyksikkö vastaa tarvittavien lähtötietojen toimittamisesta hankekortin laatimisen tueksi.

Yksittäisen hankkeiden hankekortteja ei hyväksytetä päätöksenteossa erikseen.

Ohjeellinen hankekortti on esitetty tämän ohjeen liitteenä 4.

3.7 Akuutti tilahanke

Nimensä mukaan akuutti tilahanke on kiireellinen hanke, jossa ei noudateta tavallista tilahankeprosessia, eikä laadita hankesuunnitteluasiakirjoja.

Akuutin tilahankkeen valmistelusta vastaa tilapalveluyksikkö. Tilahankintaan liittyvistä tarpeista keskustellaan aina ensin palvelukokonaisuuden johtajan ja ko. palvelukokonaisuuden lautakunnan puheenjohtajan kanssa. Tilahankinnan prosessi käynnistetään tilapalvelujohtajan päätöspöytäkirjalla. Rakennuttajayksikkö osallistuu tilahankinnan valmisteluun. Mikäli ratkaisu on tilaelementtikilpailutus, vastaa rakennuttajayksikkö tarjouskilpailuprosessin läpiviennistä.

Tarjousten pohjalta tehtävät lopulliset päätösesitykset hankinnoista tuodaan päätöksentekoon hankesuunnitteluohjeen päätösvaltarajojen mukaisesti.

Hankinnan myötä aiheutuvat uudet tilakustannukset tuodaan tiedoksi ko. lautakunnalle ja kustannukset otetaan huomioon osavuositarkastuksissa ja talousarvioesityksessä.

3.8 Toteutus

Tilahankkeen hankintatapa ja urakkamuoto linjataan hankesuunnitelman käsittelyn yhteydessä. Kaupungin omaan taseeseen toteutettavan tilahankkeen valmistelusta hankesuunnitelman hyväksymisen jälkeen vastaa rakennuttamisyksikkö.

Konserniyhtiö-, vuokrahanke- tai elinkaarihankemalleissa toteutusvastuu on valitulla toteuttajalla. Tilapalveluyksikön hankepäällikkö tai rakennuttamisyksikön projektipäällikkö seuraa hankkeen etenemistä.

3.9 Ylläpito

Tilahankkeen valmistumisen jälkeen kohteen ylläpitovastuu siirtyy tilapalveluyksikölle. Ennen käyttöönottoa rakennuksen huoltokirjan tulee olla valmis ja kaikki tieto siirretty ylläpitoyksikölle. Kohde luovutetaan ylläpitoyksikölle katselmuksessa, josta laaditaan pöytäkirja.

Vuokra- tai elinkaarihankkeissa ylläpitovastuut määritellään vuokrasopimuksessa tai palvelusopimuksessa.

Mikäli hanke toteutetaan yhtiömuotoisena (KOY), jakaantuvat kohteen ylläpitovastuut kiinteistöyhtiön ja osakkaan välillä yhtiöjärjestyksen perusteella tai asiasta erikseen sovitulla tavalla. Kiinteistöyhtiö ja sen hallitus vastaavat kiinteistöyhtiölle ja tilapalveluyksikkö osakkeenomistajalle kuuluvien tehtävien hoidosta.

4 Viestintä

Tilahankkeissa tulee ottaa huomioon viestinnän toteuttaminen. Hankkeesta vastaava hankepäällikkö/rakennuttaja/tms. on vastuussa hankkeen säännöllisestä viestinnästä. Viestinnästä vastaaminen tarkoittaa sitä, että hankkeesta vastaava hankepäällikkö/rakennuttaja vastaa siitä, että viestintä tapahtuu. Käytännön apua hankepäällikkö/rakennuttaja saa kaupungin viestintä- ja markkinointipalveluilta tai hanketta varten ostettavalta viestintätoimistolta.

Viestinnän tulee olla oikea-aikaista ja aktiivista. Isoissa hankkeissa laaditaan jo hankesuunnitteluvaiheessa hankekohtainen viestintäsuunnitelma yhteistyössä substanssia tuntevan viestinnän ammattilaisen kanssa. Viestinnässä huomioidaan organisaation sisäinen viestintä, ulkoinen viestintä sekä päätöksentekoon liittyvä viestintä.

Hankkeet ovat kestoltaan pitkiä prosesseja, joten viestintää suunniteltaessa tulee ottaa huomioon tietojen helppo saavutettavuus myös sellaisina aikoina, kun mitään konkreettista uutta kerrottavaa ei ole. Hankkeen tietojen tulee esimerkiksi olla selkeästi kaupungin verkkosivuilla, mutta hankkeesta on tehtävä myös säännöllistä, kokoavaa ja asiakaslähtöistä viestintää koko hankkeen ajan.

Rakennushankkeen toteutusaikaisen viestinnän sisällön tuottaminen voidaan vastuuttaa kohteen urakoitsijalle jo kilpailutuksessa tai erikseen sopien. Viestinnän toteuttajan tulee pitää kaupungin viestintäorganisaatio ajan tasalla tulevista viestintätoimenpiteistä yhteistyön varmistamiseksi.

5 Ilmasto- ja energianäkökulmien huomiointi hankkeissa

Turun kaupunki hyväksyi ilmastosuunnitelman 2018 sekä päivityksen ilmastosuunnitelmaan 2022. Tavoitteena on hiilineutraali kaupunkialue vuoteen 2029 mennessä ja ilmastopositiiivinen siitä eteenpäin – eli alueen nettovaiikutuksen muuttaminen ilmakehää lämmittävästä sitä viilentäväksi. Kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen rinnalla tavoite vaatii alueen kasviston ja maaperän hiilinielujen lisäämistä sekä kompensatiotoimien kehittämistä ja toteuttamista.

Ilmastosuunnitelma 2029 koskee Turun kaupunkia kokonaisuutena ja sisältää velvoittavia tavoitteita. Ilmastonmuutoksen hillintään liittyviä keskeisiä osa-alueita, joihin toimenpiteitä tulee kohdistaa, ovat energia, liikkuminen, yhdyskuntarakenne ja rakentaminen, investoinnit, hankinnat ja ilmastovastuu sekä hiilinielut ja kompensatiot. Ilmastosuunnitelmassa on määritelty konkreettisia tavoitteita, joita tulee noudattaa tilahankeprosessissa. Hankesuunnittelun yhteydessä tehdään arvio ilmastosuunnitelman tavoitteiden toteutumisesta hankkeessa taksonomian mukaisuus huomioiden.

Toimitilojen toteuttamiseen ja hankintaan liittyen em. tavoitetta tukemaan on laadittu vähähiilisen rakennuttamisen prosessikuvaus, jonka mukaan toteutetaan investointihankkeita. Vähähiilisen rakennuttamisen prosessia toteutetaan hankesuunnittelusta tilojen käyttöön asti ja siinä huomioidaan eri yksiköiden välinen yhteistyö.

Resurssitehokkaalla toiminnalla osana kiertotaloutta pyritään säästämään luonnonvaroja ja kustannuksia. Tilahankkeita suunniteltaessa otetaan tarkoituksenmukaisessa laajuudessa huomioon mahdollisuudet rakentamisen aikaiseen jätteen synnyn vähentämiseen, materiaalien uudelleenkäyttöön sekä rakennusjätteen kierrätykseen.

Tilojen tyhjennyttä kaupungin järjestämisvastuulla olevien palvelujen käytöstä tulee rakennusten säilyttämistä tai purkua tarkastella suojeluarvojen lisäksi myös ilmasto- ja talousnäkökulmista. Tyhjiillään olevat ja käyttötarkoitukseensa soveltumattomat rakennukset kuluttavat energiaa ja ylläpitovaroja ja ovat myös alttiita ilkeille ja vaaratilanteille.

6 Prosenttitaide

Kaikissa uudisrakennushankkeissa varataan uudisrakennuksen hinnasta laskettuna enintään 1 % taidehankintaa varten. Hankesuunnitelmassa määritellään taidehankinnan rahoitusosuus, joka on osa hankkeen investointibudjettia ja hankitaan osana investointihanketta. Museopalvelut hoitaa käytännön hankintatoimen ja kokoaa hankintaryhmän.

Taidehankinta toteutetaan Julkisen taiteen hankintaohjelman mukaisesti yhteistyössä Museopalveluiden kanssa. Ohjelma hyväksyttiin Kaupunginhallituksessa 7.2.2022 § 55. Julkisen taiteen ohjausryhmä on kansliapäällikön päätöksellä perustettu tekemään linjauksia taidehankintoihin liittyen.

7 Urakkamuodon valinta

Isoissa hankkeissa hankkeen urakkamuodon valinta on tarkoituksenmukaista tehdä kaupungin rakennuttamisyksikön suosituksen pohjalta hankesuunnitteluvaiheessa. Pienemmissä hankkeissa päätös urakkamuodon valinnasta tehdään hankintavaltuuksien mukaisesti.

7.1 Integroitu projektitoimitus IPT (allianssi tai yhteistoimintaurakka)

Integroidussa projektitoimituksessa tilaaja muodostaa toimittajajoukon/palveluntuottajien kanssa yhteisen tiimin, joka sitoutuu suunnittelemaan ja toteuttamaan haastavan hankkeen. Mallissa suunnitelmat, lopullinen budjetti ja aikataulu laaditaan yhteistyössä. Mallissa mahdolliset kustannusten säästö- ja ylitykset jaetaan ennalta sovitun prosenttijaon mukaan.

Yksi integroidun projektitoimituksen muoto on yhteistoimintaurakka. Yhteistoimintaurakassa päätoteuttajan kanssa tehdään ensin suunnitteluvaiheen ajaksi konsulttisopimus ja toteutusvaiheessa projektinjohtourakkamalliin perustuva urakasopimus. Urakoitsijan ryhmittymäänsä valitsevien suunnittelusta vastaavien konsulttien kanssa tehdään normaalit KSE pohjaiset konsulttisopimukset. Urakoitsija osallistuu suunnittelun ohjaukseen ja tuo suunnitteluvaiheeseen oman rakentamisen asiantuntijaosaamisensa suunnitteluratkaisujen valintaan.

Toinen keskeinen integroidun projektitoimituksen muoto on allianssi. Allianssin käyttöä suositaan laajoissa, merkittävissä ja monimutkaisissa hankkeissa. Allianssin käyttö on kuitenkin prosessi- ja resurssinäkökulmasta raskas malli ja tämä tulee huomioida projektiin ryhtyessä.

Allianssimallin pohjalla on oltava tarkkaan määritelty tarve ja tilaajan tavoitteet. Näin ollen ennen allianssimallin käynnistämistä tulee kaupungilla olla lähtökohtaisesti hankesuunnitelma tarkoituksenmukaisessa laajuudessa hyväksyttynä. Allianssissa hankesuunnitelmaa kehitetään ja kustannuksia täsmennetään.

Kehitysvaiheen sisältävissä hankkeissa hankesuunnitelma täsmentyy kehitysvaiheessa. Hankkeen lopullinen kustannusarvio vahvistetaan kehitysvaiheen päätteeksi ja investointipäätös tehdään vasta silloin. Tarvittaessa tehdään indeksikorjaus ennen toteutusvaiheeseen siirtymistä.

Allianssi- ja yhteistoimintaurakkamuotoisissa hankkeissa kohteen investointimäärärahoja voidaan käyttää jo hankintavaiheen ja hankekonserktion muodostamisen jälkeen hankkeen eteenpäin viemiseen ja hankesuunnitteluun (kehitysvaiheen kustannuksiin).

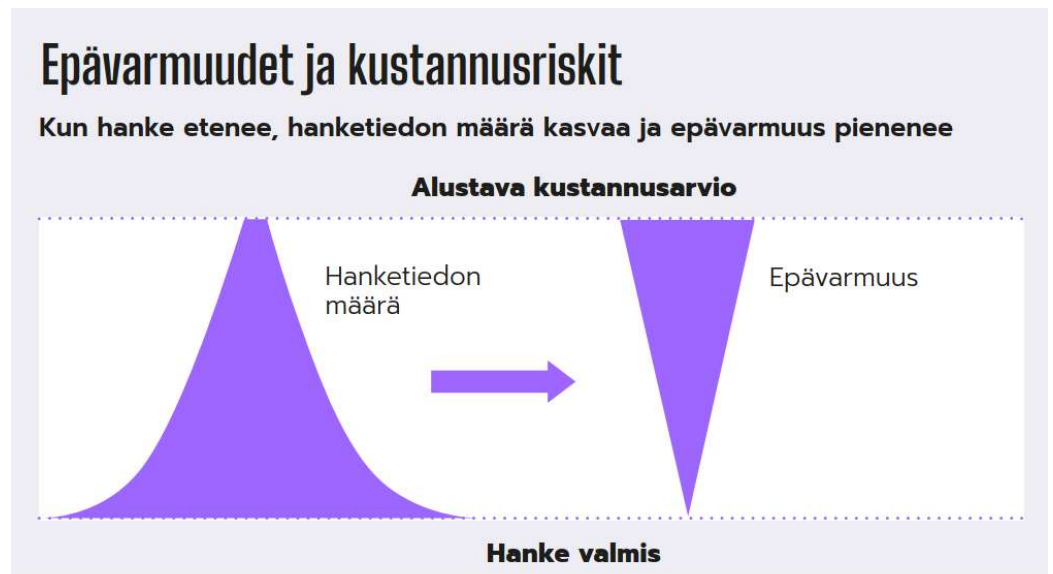
Allianssi- ja yhteistoimintaurakkamuotoisissa toteutuksissa tulee päätöksenteossa ilmoittaa aina hankkeen kokonaiskustannukset, sisältäen mm. tavoitehintaa, allianssin riskivaraudet, mahdolliset bonuspoolit ja tilaajan riskivaraudet ja erillishankinnat.

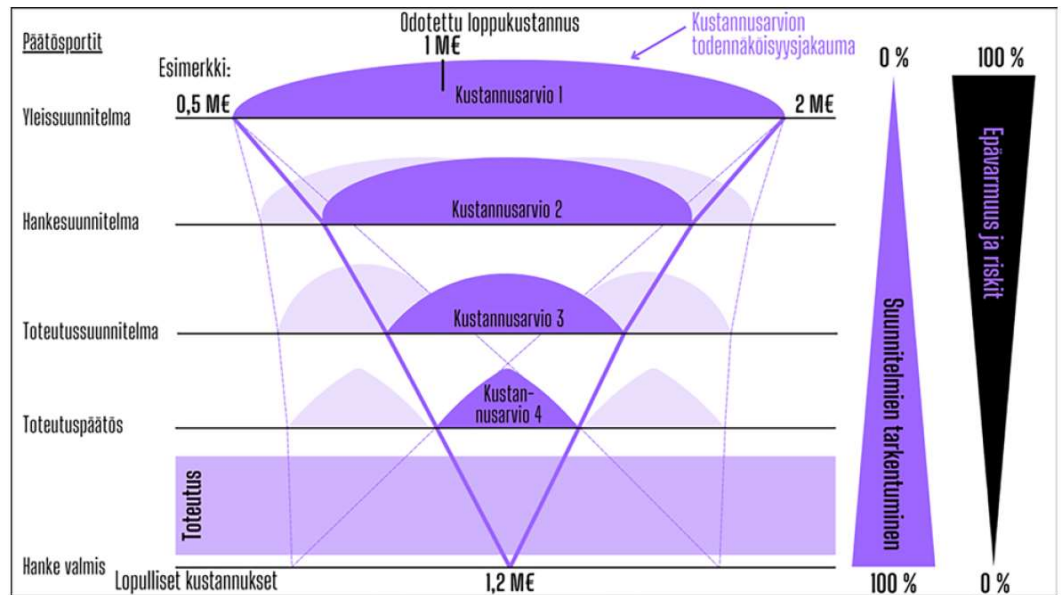
8 Kustannusarvio ja investointiohjelman laatiminen

Hankesuunnittelun kautta pyritään muodostamaan mahdollisimman luotettava kustannusarvio, mutta aina on huomioitava, että kustannusarvion tarkkuustaso määräytyy käytettävissä olevan hanketietomäärän perusteella. Kustannusarvioon liittyy aina hankesuunnitteluvaiheessa epävarmuuksia, joihin vaikuttaa mm. hankkeen kompleksisuus, tutkimusten ja selvitysten määrä ja laatu sekä teknisten ratkaisujen tarkkuustaso. Näin ollen hankesuunnitelmassa ilmoitetaan kustannusarvion vaihteluväli, joka määräytyy sen hetkisen hanketiedon määrän perusteella.

Taloussuunnittelun investointiohjelmassa määrärahalukuna käytetään hankesuunnitelmavaiheen kustannusarvion vaihteluvälin keskiarvoa pyöristettynä ylempään 100 000 €:on.

Alla olevissa kuvissa on kuvattu hanketiedon määrän ja kustannusarvion epävarmuuden suhdetta.

Kaupungin investointiohjelmassa esitetään sellaiset hankkeet, joiden hankesuunnitelma on hyväksytty. Hankkeen lopullinen investointipäätös tapahtuu hyväksymällä hankesuunnitelma tai kehitysvaiheen sisältävissä projekteissa päättämällä toteutusvaiheeseen siirtymisestä. Allianssihankkeissa ja yhteistoimintaurakoissa toteutussuunnitteluvaiheen päätteeksi kustannusarvio vahvistetaan ennen siirtymistä toteutusvaiheeseen.

Rakennushanke voidaan käynnistää, kun hankesuunnitelma on hyväksytty ja rahoitus sisällytetty tilainvestointiohjelmaan sekä IPT-hankkeissa, kun toteutusvaiheeseen siirtymisestä on tehty päätös.

Tilainvestointiohjelman laatimisesta vastaa tilapalveluyksikkö.

8.1 Hinnan tarkastaminen

Mikäli hankkeen hyväksytyt kustannukset nousevat indeksikorjaukset huomioon ottamisen jälkeen yli 10 % tai mikäli hankkeessa tapahtuu jokin muu merkittävä muutos, saatetaan hankesuunnitelma toimivaltaisen hallintoelimen käsiteltäväksi.

Nimetyt investoinnit -listan hankkeisiin liittyvistä mahdollisista indeksikorotuksista ei päätetä erikseen, vaan ne tuodaan tiedoksi osavuosisikatsauksien yhteydessä ja investointilistan kustannusarvioita päivitetään vastaavasti.

9 Riskienhallinta

Tilahankeprosesseja pyritään jatkuvasta kehittämään ja parantamaan. Tähän voidaan vaikuttaa hyvällä riskienarvioinnilla ja hankkeiden valmistumisen jälkeisellä arvioinnilla.

Tilahankeprosesseihin sisällytetään riskienarviointi. Tunnistetut riskit ja niihin varautuminen tuodaan tilaprosessin vaiheissa esiin tarkoituksenmukaisessa laajuudessa.

Hankesuunnitelmassa nostetaan esiin koko hankeprosessiin ja hankkeen toteuttamiseen liittyviä riskejä ja hallintakeinoja. Esimerkkinä näistä mm.

- kustannusten arviointiin liittyvät riskit
- hankkeen aikatauluun liittyvät riskit
- toiminnallisten tavoitteiden saavuttamiseen liittyvät riskit jne.

Tilahankkeen suunnitteluvaiheessa sekä rakentamisen aikana rakennuttajaysikö (projektipäälliköt ja valvojat) arvioi riskejä ja pyrkii hallitsemaan niitä. Huomioitava on, että hankkeet ovat yksilöllisiä ja niihin liittyy yksilöllisiä riskejä. Esimerkkejä näistä mm.

- Yleiset projektiriskit
- Rakennuspaikkaan liittyvät riskit (mm. perustaminen, pilaantuneet maat, tontin koko)
- Kosteudenhallinta
- Pölynhallinta, sisäilmaluokkien valvonta
- Turvallisuus (rakentamisen ja käytön aikainen) jne.

Tilahankkeen toteutumisen jälkeen arvioidaan hankkeen prosessia ja lopputuloksia seuraavista näkökulmista:

- Hankesuunnitelmien kustannusarviot vs. toteutuneet kustannukset
- Aikataulun toteutuminen suhteessa asetettuihin tavoitteisiin (seurataan myös päätöksenteon läpimenoaikoja)
- Kohteen luovutus ylläpidolle, millä varmistetaan käytönaikainen ylläpidon sujuvuus
- Asiakkaan tyytyväisyys tiloihin (palvelualueen yleisarvosana, loppukäyttäjän kokemus + tekninen onnistuminen)
- Yhteistoiminnan sujuvuus ja tiedottaminen hankkeesta
- Muiden mahdollisesti hankkeelle asetettujen mittareiden toteutuminen

Loppuarviointia varten käytetään yhdenmukaista pohjaa, johon arvioitavat asiat kiteytetään tiiviisti. Tuloksista ja havainnoista viestitään riittävän laajasti organisaation sisällä, jotta opit saadaan mahdollisimman täysmääräisesti käyttöön seuraavia hankkeita silmällä pitäen. Arvioinnit esitellään säännöllisin väliajoin erikseen sovittavassa poliittisen päätöksenteon foorumissa.

Tilatarpeiden esiselvitys

Lomake palautetaan soveltuvan johtoryhmän käsittelyn ja hyväksynnän jälkeen: tilapalvelukeskus@turku.fi

Esiselvityksen laatijat:	
Vastuullisen laatijan esimiehen yhteystiedot:	
Lisätietopyyntöihin vastaavan henkilön s-posti:	

Esiselvityksen hyväksynyt johtoryhmä:	
Hyväksynnän päiväys:	

Kohteen nimi:	
Kohteen osoite:	

Nykyinen toiminta ja tilat	
Toiminta, jota selvitys koskee	
Henkilöstömäärä	
Henkilöstökustannukset vuositasolla	
Asiakas-/kävijä-/käyttäjämäärät/oppilas- tai hoitopaikkamäärät	
Toiminta-ajat ja -viikonpäivät	
Toiminnan järjestämisen perusteet (lakisäättäisyys tms.)	
Tilojen vuokratkustannukset vuositasolla	
Käyttäjän tiloissa havaitsemat tekniset ja toiminnalliset puutteet	

Toiminnan muutos	
Muutokset toimintaan	
Muutokset nykyiseen henkilöstömäärään	
Muutokset nykyisiin henkilöstökustannuksiin	
Muutokset nykyisiin asiakas-/kävijä-/käyttäjämääriin/oppilas- tai hoitopaikkamääriin	
Muutokset toiminta-aikoihin ja -päiviin?	
Toimialan esitys palvelun järjestämistavasta perusteluineen	

Tulevat tilat / toimialan näkökulmasta keskeiset tavoitteet tiloille	
Toimialan näkökulmasta ideaali tilaratkaisuvaihtoehto esitettyyn muutokseen	
Uusien tilojen mitoitusperuste /Kuinka monelle tilat tarvitaan?	
Tulevien tilojen vaatimukset toimialan näkökulmasta; mitä tiloja ja mitä erityisominaisuuksia tarvitaan?	
Kuinka paljon tiloja suunnilleen tarvitaan?	
Toimialan näkemys ratkaisusta (peruskorjata/laajentaa nykyisiä tiloja/hankkia uusia tiloja tms.)	
Missä tilojen tulisi sijaita?	
Koska tilat tarvitaan?	
Väistötilaratpeet ja mahdollinen esitys väistötilaratkaisusta	
Pystyykö toimiala luopumaan hankkeen myötä nykyisistä tiloistaan?	
Mitä vaikutuksia tilahankkeen toteutumatta jäämisellä olisi?	

Muuta tärkeää tietoa	
-----------------------------	--

Toimintasuunnitelma

Tilatarpeen varmistumisen jälkeen pidetään hankkeelle aloituspalaveri, jossa laaditaan toimintasuunnitelma selkeyttämään hankkeen etenemistä kaikille osapuolille. Toimintasuunnitelma toteutetaan kirjallisesti ja mukana on kaupungilta Tipan ja Kypan edustajia hankkeen kokoluokan ja luonteen mukaan.

Esitettyyn toimintasuunnitelmarunkoon on tunnistettu yleisimpiä vaiheita. Hankkeen omalaatuisuuden mukaan suunnitelmaan lisätään tai poistetaan eri vaiheita. Vaiheet, joista ei aloituspalaverissä ole tietoa tai niitä ei osata määritellä kirjataan aikataulutetusti selvitettäväksi.

Lähtökohtien kirjaaminen:

- Tarpeen alkuperä
- Tehdyt päätökset
- Tehdyt selvitykset
- Mahdollisen esiselvityksen läpikäynti

Hankkeen etenemisen määrittely:

- Hankkeen kokoluokka (eteneminen koon mukaan) vuokra, allianssi, oma investointi
- Aikataulu
- Viestintä
- Osallistaminen (toimijat, päättäjät, kuntalaiset, julkinen taide)
- Tarvittavat resurssit/ osallistajat
- Henkilöressurssien aikatauluttaminen = mietitään missä vaiheessa tulee kukin osapuoli mukaan.
- Selvitysten laajuus (määritellään sillä tasolla, kun tietoa on. Mietitään myös jatkotoimenpiteet)
- Tarvitaanko tarkastelua palveluverkon suhteen

Tunnistettavat hankkeen vaiheet:

Tarpeen määrittely

- Käyttäjän tilatarve, jos mahdollista tunnistetaan vaihtoehtoskenaariot työn pohjaksi.

Lautakunnat

- Tunnistetaan tarpeet eri lautakuntien lausunnoille ja aikataulutetaan ne.

Hankesuunnittelu

- Laajuus
- Kustannukset
- Tekniset seikat
- Rakennuspaikka (Sijaintiesitys)
- Tehtävät selvitykset
- Hankintatapa
- Aikataulu

Päätöksenteko

- Tarvittavat päätöksenteon vaiheet
- Aikataulun hahmottaminen päätöksenteolle

Kilpailutus

- Tunnistetaan kilpailutettavat tarpeet (ainakin rakennusurakka)
- Aikataulu

Toteutusvaihe

- Mukaan tarvittavat osapuolet. Mietitään osapuolten mukaantulon vaiheet niin oman henkilöstön kuin konsulttienkin osalta.
- Aikataulu

Ohjeellinen sisällysrunko hankesuunnitelmalle

Hankesuunnitelmassa määritellään ja esitetään tilahankkeen tarpeet riittävässä laajuudessa sekä hankkeen:

- Hankkeen tausta
 - Palveluverkko
 - Muutostarpeen syy
- Osallistamissuunnitelma
- Tilojen nykytilanne ja tuleva tarve (+tiivis ote/yhteenvedo esiselvityksestä ja peda-/toimintasuunnitelmasta)
 - Tilojen mitoituserusteiden erityispiirteet ja perustelut
 - Tilaohjelma (konseptit)
- Tutkitut ratkaisuvaihtoehdot kiteytettynä
- Ratkaisuehdotus
 - Sijaintiesitys (voi olla jo kohdassa palveluverkko)
 - Hankkeen laajuus (massoittelu tms.) vaaditaan energia ja elinkaarilaskelmiin
 - Tekniset seikat*
 - Kustannukset
 - Hankintatapa
 - Aikataulu
- Viestintäsuunnitelma

Hankesuunnitelman päätavoitteena on saada tarvittavat tiedot hankkeen etenemisestä ja kustannuksista päätöksentekoon.

Hankkeen aloituspalaverissa (toimintasuunnitelma) arvioidaan hankekohtainen selvitystarve, ja missä vaiheessa selvitys tehdään.

*Tarvittavat selvitykset ja työt voivat olla mm.

- Elinkaariselvitys ja energialaskelma elinkaariasiantuntijan toimesta
- Rakennettavuusselvitys/ alustava pohjatutkimus
- PIMA, maan haitta-ainekartoitus
- Rakennushistoriallinen selvitys ja/tai museon lausunto kohteen rakennushistoriallisesta arvosta, rakennussuojelu
- Sisäilmatutkimus ja rakennuksen haitta-ainekartoitus

- Kuntotutkimus
- Viranomaisyhteistyö (kaavoitus, liikennesuunnittelu, aluepelastuslaitos, ympäristöterveydenhuolto, esteettömyys)
- Selvitys paloteknisistä perusratkaisuista
- Selvitys rakenneteknisistä perusratkaisuista
- Luontoselvitys
- Olemassa olevan rakennuksen keilaus ja mallinnus
- Meluselvitys
- Tontinkäyttösuunnitelma
- Kaupunkikuvallinen tarkastelu
- Riskiarviointi

Rakennuttajan yhteenveto:

pvm: xx.xx.xxxx

Laatija:

xxx

xxx

Hanke:

Kuvaus hankkeesta lyhyesti, päivitys:

Rakennuttamistiedon numero:

Budjetti:

Tarkistettu hinta:

pvm:

Aikataulu:**Osapuolet:**

Linkki

Hankinnat:

Suunnittelu

Urakkamuoto

Muut huomiot

PÄIVÄKODIN JA PERUSOPETUKSEN TILAT

Ulkotilojen suunnittelu

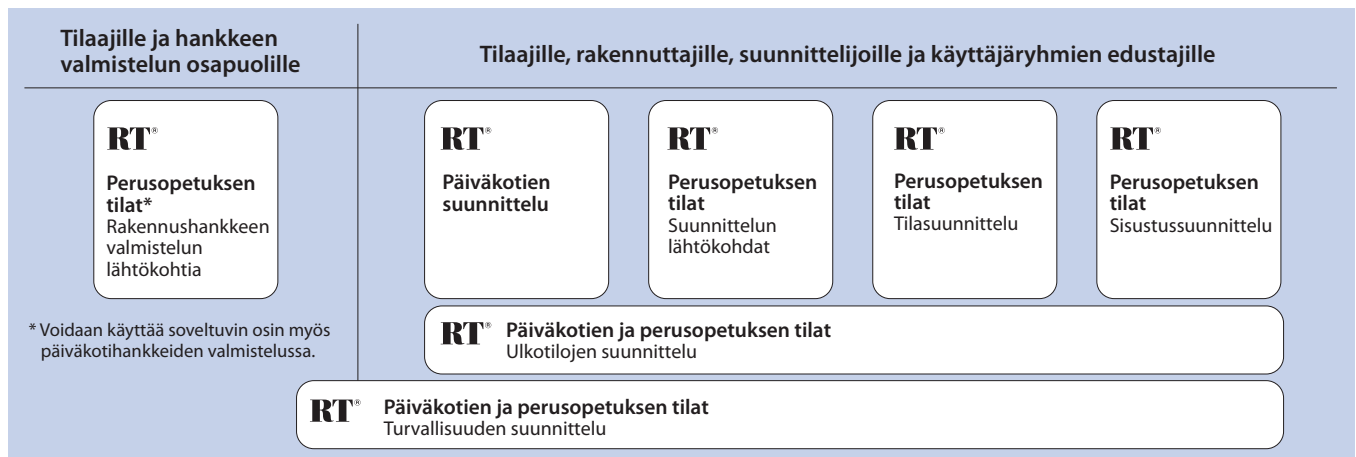
Tässä ohjekortissa käsitellään päiväkodin ja perusopetukseen tarkoitetun koulun ulkotilojen suunnittelua. Ohjetta voi soveltaa myös toisen asteen oppilaitosten ulkotilojen suunnitteluun sekä lasten ja nuorten käyttämien muiden ympäristöjen, kuten leikki- ja liikuntapaikkojen sekä pihojen kehittämiseen ja suunnitteluun. Ohje on tarkoitettu ensisijaisesti suunnittelijoille, mutta se auttaa myös tilaajaa sekä hankkeeseen osallistuvia käyttäjäryhmien edustajia ulkotilojen tarpeen ja toimintojen alustavassa määrittelyssä. Ohjekortti on tehty uudisrakentamiseen, ja sitä voidaan soveltuvin osin käyttää korjaushankkeissa. Tämä ohjekortti on osa laajempaa ohjekokonaisuutta (kuva 1). Turvallisuuden suunnitteluun liittyviä asioita on käsitelty ohjekokonaisuuteen kuuluvassa omissa ohjekortissa.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO 2 OPPIMISYMPÄRISTÖN ULKOTILOJEN SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT 2.1 Paikan lähtökohdat 2.2 Ympäristön terveys- ja hyvinvointivaikutukset 2.3 Liikkumaan kannustava ympäristö 2.4 Ulkotila pedagogisena toimintaympäristönä 3 OSALLISTAMINEN 3.1 Päiväkoti ja koulu osana yhteisöä 3.2 Osallistuminen ulkotilan ylläpitoon 4 TOIMINTOJEN SIOJITTUMINEN 4.1 Toiminnot 4.2 Toimintojen sijoittuminen tontilla 4.3 Esteettömyys 5 KASVILLISUUS JA HULEVEDET 5.1 Kasvillisuus 5.2 Hulevesien hallinta ja hyödyntäminen osana oppimisympäristöä 6 MATERIAALIT JA KULKUPINNAT 6.1 Pintamateriaalien valinta 6.2 Kulkupinnat 6.3 Leikki- ja oleskelualueet 6.4 Putoamis- ja turva-alustat 6.5 Pelialueet 6.6 Kierrätysmateriaalit	7 KALUSTEET, VARUSTEET JA VÄLINEET 7.1 Leikki- ja liikuntavälineet 7.2 Kalusteet ja varusteet 7.3 Rakenteet ja rakennelmat 7.4 Valaistus 7.5 Opasteet 8 LIIKENNEJÄRJESTELYT 8.1 Jalankulku- ja pyöräilyympäristö 8.2 Saattoliikenne ja pysäköinti 8.3 Huoltoliikenne, pelastustie ja pelastusajoneuvojen reitit 9 YLLÄPITO JA HUOLTO 10 KIRJALLISUUTTA

1 JOHDANTO

Päiväkotien sekä koulurakennusten sisä- ja ulkotilojen tulee soveltua varhaiskasvatussuunnitelman sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien tavoitteiden mukaiseen toimintaan. Ulkotilat ovat merkittäviä arjen toimintaympäristöjä, ja ne suunnitellaan virikkeelliseksi ja turvallisiksi oppimista, vuorovaikutusta ja tervettä kasvua tukevaksi ympäristöksi. Ulkotilat ovat oppimisen paikkoja ja oppimisen kohteita, jotka tarjoavat paikan myös virkistytymiselle, liikunnalle, leikille sekä rauhoittumiselle kaikkina vuodenaikoina, ja tukevat merkittävästi lasten ja nuorten psyykkistä sekä fyysistä hyvinvointia.

Kuva 1. Päiväkodin ja perusopetuksen tilojen RT-ohjekorttikokonaisuus. Ulkotilojen suunnittelu -ohjekortti käsittelee päiväkotien ja koulujen ulkotilojen suunnittelua.

Päiväkotien ja koulujen ulkotiloja tulee mahdollisuuksien mukaan kehittää osana laajempaa viherrakenteen verkostoa. Viheralueilla vaikutetaan mm. pienilmaston säätelyyn, hulevesien hallintaan, ekologiin yhteyksiin, kaupunkikuvaan, kulttuurihistoriaan, ympäristön kokemuksellisuuteen sekä ihmisten yhdessäoloon ja virkistytymiseen. Suunnittelussa otetaan huomioon myös ulkotilojen muut käyttäjäryhmät, joita voivat olla esimerkiksi aamu- ja iltapäiväkerhot, urheiluseurat sekä lähialueen asukkaat.

Ulkotilojen suunnittelua tulee tehdä yhteistyössä tilaajan, käyttäjien ja muiden hankkeeseen vaikuttavien tahojen kanssa. Osapuolia voidaan osallistaa esimerkiksi palvelumuotoilun menetelmin.

2 OPPIMISYMPÄRISTÖN ULKOTILOJEN SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

Ulkotilojen suunnittelussa päämääränä tulee olla oppimisympäristöille asetettujen toiminnallisten tavoitteiden (kuva 2) saavuttaminen. Tontin ja sen lähiympäristön lähtökohdat asettavat suunnittelulle reunaehdot, jotka otetaan huomioon suunnittelussa.

<p>Luonnon terveys- ja hyvinvointivaikutukset</p> <p>Koulu- ja päiväkotiympäristö mahdollistaa säännöllisen luontokosketuksen, mikä edistää lasten ja nuorten psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia.</p>	<p>Liikkumaan kannustava ympäristö</p> <p>Ympäristö kannustaa monipuoliseen liikkumiseen siten, että kaiken ikäisillä ja taitoisilla on mahdollisuus saada myönteisiä kokemuksia liikkumisesta.</p>	<p>Pedagogiset mahdollisuudet</p> <p>Ulkotila tarjoaa mahdollisuuksia oppimiseen olemalla moniaistinen sekä toimintaan ja vuorovaikutukseen kutsuva. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa.</p>
---	--	--

Kuva 2. Oppimisympäristön toiminnalliset tavoitteet ulkotilojen suunnittelulle.

2.1 Paikan lähtökohdat

Päiväkodin ja koulun sijainti yhdyskuntarakenteessa sekä tontin lähtökohdat vaikuttavat ulkotilan luonteeseen ja sinne määriteltäviin toimintoihin. Ulkotilan suunnitteluun vaikuttavat myös rakennuksen muoto ja sijainti tontilla. Ulkotilan sijainti tiiviissä kaupunkirakenteessa antaa erilaiset lähtökohdat ulkotilan suunnittelulle kuin sijainti taajamassa metsäalueen vieressä. Tiiviissä kaupunkirakenteessa tarve luontokosketukselle korostuu, ja sen mahdollistavien elementtien tuonti oppimisympäristön ulkotilaan on tärkeää. Kun tontti on ahdas, on tärkeää jo hankesuunnittelussa osoittaa puistot ja metsiköt, joita lähiympäristössä voidaan hyödyntää. Ahtaalla tontilla voidaan harkita toimintojen sijoittamista rakennuksen katolle. Kattopihalla on omia suunnitteluun, turvallisuuteen ja ylläpitoon liittyviä tekijöitä, joita tässä ohjekortissa ei käsitellä.

Ulkotilojen suunnittelussa selvitetään aluksi suunnittelualueen lähtökohdat (lähtökohta-analyysi). Lähtökohtien selvittäminen on tarpeellista myös päiväkodin tai koulun korjaushankkeessa, jossa on olennaista tunnistaa paikan tarjoamat mahdollisuudet sekä olemassa olevan kasvillisuuden ja vanhojen rakenteiden hyödyntäminen tai kierrättäminen.

Lähtökohta-analyysissa huomioon otettavia asioita ovat

- tontin koko suhteessa käyttäjäryhmän ikään ja kokoon
- ulkotilojen muiden käyttäjäryhmien tarpeet
- pienilmasto: aurinkoisuus, tuulisuus ja ilmansuunnat
- luonnon omat lähtökohdat: topografia, maaperä, avokalliot ja muut luonnonelementit
- olemassa oleva kasvillisuus sekä sen hyödyntäminen ja kulutuksen kestävyys
- vesiolosuhteet: hulevesien hallinta ja johtaminen tontilla sekä lähiympäristössä
- kulkuyhteydet ja saapumissuunnat
- ympäristöakustinen selvitys (melu ja värinä)
- lähiviher- ja liikunta-alueet, sijoittuminen viheralueverkostossa
- maisema-, luonto- ja kulttuurihistorialliset arvot.

Tontin mitoitus

Päiväkodin käytössä olevan piha-alueen pinta-alatavoitteena on 20 m² / tilapaikka. Perusopetuksen ulkotiloissa tontin mitoittamiseen vaikuttavat mm. urheilu-/pelialueiden määrä ja koko (ks. taulukko 1).

RT 103058 Palvelumuotoilu kiinteistö- ja rakentamisalalla

RT 103079 Perusopetuksen tilat. Rakennushankkeen valmistelun lähtökohdat

RT 103083 Päiväkotien suunnittelu

RT 103080 Perusopetuksen tilat. Suunnittelun lähtökohdat

RT 103081 Perusopetuksen tilat. Tilasuunnittelu

RT 103082 Perusopetuksen tilat. Sisustus suunnittelu

RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu

Taulukko 1. Esimerkkejä tontin mitoittamiseen vaikuttavista asioista. Taulukossa esitetyt arvot ovat viitteellisiä.

Tontin koko	1,5 ha + oppilasmäärä × 20 m ² • Tähän sisältyy liikuntaan tarvittava ulkoliikuntatila.
Ulkoalueet, opiskelu ja oleskelu, vuosiluokat 1–9	Vähintään oppilasmäärä × 5 m ² , pinta-ala vähintään 500 m ² • Ulkoalueiden kokoon vaikuttavat käyttäjäryhmät ja toiminta.
Ulkoalueet, liikunta vuosiluokat 1–6	Urheilu-/pelialue 40–50 × 60–80 m + suoja-alue • Tähän sisältyy vain koululiikunnan tilatarve. • Ulkoliikuntatilojen tarpeeseen ja kokoon vaikuttavat lähiympäristön liikuntamahdollisuudet, muut käyttäjäryhmät ja urheilulajit.*
Ulkoalueet, liikunta vuosiluokat 7–9	Urheilu-/pelialue 50–70 × 100–120 m + suoja-alue • Tähän sisältyy vain koululiikunnan tilatarve. • Ulkoliikuntatilojen tarpeeseen ja kokoon vaikuttavat lähiympäristön liikuntamahdollisuudet, muut käyttäjäryhmät ja urheilulajit.*
Liikenne ja paikoitus	• Mitoittamiseen vaikuttavat koulun sijainti, rakennuksen kaikki käyttäjäryhmät, saavutettavuus julkisella liikenteellä, eri liikku- misvälineiden (autot, polkupyörät, sähköavusteiset kulkuväli- neet, kevytautot jne.) säilytys sekä tontin sisäinen liikenne. • Pyöräpaikoituksen tilatarve on arvioitava hankekohtaisesti pyöräilyedellytysten mukaan. • Autopaikoitus sijoitetaan erilleen oppilaiden käytössä olevista ulkotiloista.

* Esimerkkejä pelikenttien kokomääräyksistä, jotka ylittävät koululiikunnan tilantarpeen: jal-
kapallo 68 × 105 m (suositus) tai 64 × 100 m (minimi), jääkiekkokaukalo 26–30 m × 56–61 m
(kansallinen), pesäpallo 100 × 150 m (yhdistetty naisten ja miesten kenttä). Pelikenttien koot
tulee tarkistaa lajiliittojen ohjeistuksista.

RT 05-10410 Ilmaston kosteus, sade ja lumi

RT 05-10390 Ilmasto, tuulet

RT 85-11203 Viherkatot ja katto- ja kansipuu-
tarhat, periaatteet

2.2 Ympäristön terveys- ja hyvinvointivaikutukset

Hyvin suunniteltu ulkotila tukee lasten, nuorten, henkilökunnan ja lähialueen asuk-
kaiden psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Ulkoalueiden suunnittelussa tu-
lee ottaa huomioon luonnon, liikunnan ja sosiaalisen kanssakäymisen kokonaisvaltai-
set terveyttä sekä hyvinvointia edistävät vaikutukset. Suunnittelussa tulee ymmärtää
leikin itseisarvo lapselle sekä leikin ja ympäristön pedagoginen merkitys oppimisessa
sekä lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Luontopohjaisen oppimisympäristön vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin

Luonnon tuomat hyödyt terveydelle ja hyvinvoinnille syntyvät säännöllisen sekä tois-
tuvan käytön kautta, ja siksi erilaiset luontoelementit sekä viherrakenteet ovat tärkeä
osa oppimisympäristöjä (taulukko 2). Viherympäristö voi muodostua tontilla olevasta
ja säilytettävästä luonnonympäristöstä, tai se voi olla rakennettua.

Tutkimusten mukaan

- luontopohjainen leikki- ja oppimisympäristö tukee sosiaalista ja kognitiivista
kehitystä lapsilla ja nuorilla, joilla on keskittymisvaikeuksia ja motivaation puutetta
- luontoympäristö tukee motorista oppimista ja motoristen taitojen kehittymistä
- luontoelementit lisäävät toiminnan ja kokemuksen mahdollisuuksia sekä aktiivisuutta
- jo lyhytaikaisella vierailulla viherympäristössä on myönteisiä vaikutuksia
psykologiseen hyvinvointiin
- luontopohjaisen ulkotilan biologinen monimuotoisuus tukee lasten allergia-
terveyttä. Luontokosketus hyödyttää ihmisen mikrobiomiaa (ihmisen normaalia
bakteeriflooraa) ja vahvistaa immuunipuolustusta
- päiväkodit ja koulut ovat hyviä paikkoja luontoaltistuksen lisäämiseen, sillä niiden
kautta saavutetaan koko ikäluokka riippumatta perheiden toimintatavoista
- viherympäristön hoitavat ominaisuudet perustuvat altistumiseen luonnon
vaihteleville ja moniaistittaville ominaisuuksille
- viherympäristö vaikuttaa myönteisesti henkiseen hyvinvointiin (mm. elvyttä-
vyys, elinvoimaisuus, myönteiset tunteet, luovuus), jolla on välillisesti vaikutusta
oppimiseen
- viherympäristö alentaa verenpainetta, sydämen sykettä, lihasjännitystä ja stressi-
hormonien tasoa.

Garden affordances for social learning, play,
and for building nature-child relationship.
Laaksoharju, T., Rappe, E. & Kaivola. 2012

Viherympäristön psykososiaaliset palve-
lut. Luonto lähelle ja terveydeksi: Ekosys-
teemipalvelut ja ihmisen terveys argumenta-
hankkeen (2013–2014) tulokset ja toimen-
pidesuositukset. Jäppinen & al. Suomen
ympäristökeskuksen raportteja 35. 2014

The influence of urban green environments
on stress relief measures: A field experiment.
Journal of Environmental Psychology, p. 38.
Tyrväinen, L., Ojala, A., Korpela, K., Lanki, T.,
Tsunetsugu, Y., Kagawa T. 2014

Nature-derived microbial exposure as a novel
strategy to modify immune modulation among
urban dwellers. Journal of Biotechnology.
Sinkkonen A, Hyöty H, Rajaniemi J, Puhakka
R, Grönroos M, Parajuli A, Roslund MI, Siter N,
Nurminen N, Oikarinen S, Lin J, Laitinen OH.
2018

Grounds for health: the intersection of green
school grounds and health-promoting
schools. Environmental Education Research,
vol.14, No.1. Bell, A. & Dyment, J. 2008

The impact of greening schoolyards on the
appreciation, and physical, cognitive and
social-emotional well-being of schoolchildren:
A prospective intervention study. Landscape
and urban planning. Dijk-Wesswilius, J.E & al.
2018.

Lisää tutkimustietoa: [www.ymparistotiedon-
foorumi.fi/wp-content/uploads/2017/03/
YTF_1_2017.pdf](http://www.ymparistotiedon-
foorumi.fi/wp-content/uploads/2017/03/
YTF_1_2017.pdf)

Taulukko 2. Luontopohjaisesta oppimisympäristöstä saatavat hyödyt sekä niihin tarvittavat ympäristön ominaisuudet ja tarjoumat.

Luontopohjaisen oppimisympäristön hyödyt	Toiminnallinen tavoite	Oppimisympäristön ominaisuudet ja tarjoumat
Allergiaterveyden parantuminen suoran luontokosketuksen kautta.	Luontomateriaalien siirtely ja muokkaaminen sekä niillä leikkiminen. Toimiminen ympäristössä, jossa on monipuolinen mikrobikanta. Viljelytoiminta tai puutarhan/kasvillisuuden hoito. Osallistuminen pihan hoitoon. (esim. haravointi, kompostin hoitaminen, oksien kerääminen, kittäminen).	<ul style="list-style-type: none"> metsäinen alue tai mahdollisuus vierailulla metsässä (paras mikrobikanta) monimuotoinen ja runsas kasvillisuus (esim. niittyalue tai kosteikko) viljelypalstat ja -laatikot, koulupuutarha luonnonmateriaalit esim. kivet, kävyt, lehdet, kepit, yms. komposti pihan ylläpidossa tarvittavat työvälineet sekä helposti saavutettava varasto paikka purojen ja patojen rakentamiseen
Luovan ja monipuolisen leikkiympäristön tarjoaminen. Tarkkaavaisuutta ja keskittymistä vaativien tehtävien suoriutumisen edistäminen.	Leikkimahdollisuudet monimuotoisessa viherympäristössä erilaisia luonnonmateriaaleja hyödyntäen. Oleskelun ja rauhoittumisen mahdollisuudet viherympäristössä sekä mahdollisuus lukea tai tehdä tehtäviä. Rakentamisen ja osallistavan toiminnan esim. viljelyn, mahdollisuudet.	<ul style="list-style-type: none"> leikki- ja liikunta-alueita rajaava ja niihin liittyvä monimuotoinen kasvillisuus monimuotoinen puulajisto ja/ tai puulajipuisto oleskelualusteet sekä työskentelypaikat viherympäristössä kasvillisuuden ja puiden muodostamat leikkipaikat, esim. pajumaja, puiden rungot, pensaat, joiden välissä voi liikkua luonnonmateriaaleja, joita voi käyttää leikissä ja rakentelussa kävelyreitti tai polku viherympäristössä luonnonelementtien esim. kallion tai maastonmuodon, hyödyntäminen osana leikkiä
Kannustaa liikkumaan kokonaisvaltaisesti terveyttä ja motorisia taitoja kehittäväällä tavalla.	Liikkumismahdollisuudet monimuotoisessa viherympäristössä, erilaisilla pintamateriaaleilla ja vaihtelevassa maastossa.	<ul style="list-style-type: none"> luontopohjaiset pintamateriaalit (nurmi, kunta, kallio, hiekkä, hake) epätasaiset ja kaltevat pinnat (mäet, kummut, kuopat) erilaiset hyppimisen ja tasapainoilun mahdollistavat luontoelementit (isot kivet, kannot, puunrungot)
Vähentää rakennetun ympäristön terveyshaittoja (mm. saasteet).	Kasvillisuuden positiivinen vaikutus ilmanlaatuun ja pienilmastoon. Maastonmuotojen tarjoama suoja melulta.	<ul style="list-style-type: none"> liikenne- ja pysäköintialueita rajaava kasvillisuus kasvipeitteiset hulevesielementit tuulensuojaistutukset ja varjostava kasvillisuus meluvallit ja melulta suojaavat maastonmuodot

Tarjoumalla tarkoitetaan tässä ohjekortissa fyysisen ympäristön tarjoamaa ehdotusta johonkin toimintaan. Luontoympäristössä on erityisen paljon tarjoumia. Kivet, puut, kannot ja pensaat tarjoavat lukuisia paikkoja kiipeämiseksi, hyppimiseksi, piilossa olemiseksi, rooli- leikeille ja yhdessäololle. Liikuteltavat luonnon materiaalit, kuten tikut, lehdet, kävyt ja kivet, tarjoavat loputtoman määrän mahdollisuuksia mielikuvitukselliseen leikkiin.

Kuva 3. (ylh.vas) Päiväkodin pihalla viljelylaatikot ovat osa pihan toimintoja. Röömupesa, Tartto. **Kuva 4.** (ylh.oik) Koulupiha, jossa kasvillisuuden lomassa pääsee liikkumaan ja leikkimään. Västra Hamnensin koulu, Malmö. **Kuva 5.** (alh.vas) Oppimisympäristössä pääsee liikkumaan niityllä pitköspuita ja kiviä pitkin. Syvälahden monitoimitalo, Turku. **Kuva 6.** (alh.oik) Patojen ja purojen rakentaminen edistää myös oppimista, ja parantaa allergiaterveysttä maaperäkosketuksen kautta. Entinen Ilolan koulu, Porvoo.

2.3 Liikkumaan kannustava ympäristö

Päiväkotien ja koulujen ulkotilat toimivat niiden päivittäisten käyttäjien (lapset, henkilökunta, lähialueen asukkaat) tärkeänä liikuntaympäristönä. Varhaiskasvatuksella ja koululla on keskeinen tehtävä liikunnallisen elämäntavan omaksumisessa sekä liikumattomien oppilaiden aktivoimisessa. Päiväkoti- ja koulupiha voivat kannustaa erilaiseen toimintaan sekä fyysiseen aktiivisuuteen osana opetusta ja oppimista sekä oppituntien ulkopuolella.

Suunnittelun tavoitteena on ympäristö, jossa lapsi saa myönteisiä kokemuksia liikkumisesta. Ympäristön tulee tukea monipuolisesti lapsen liikkumistaitoja. Lapsen tulee osata kävellä, juosta, hypätä, heittää, ottaa kiinni ja potkaista, jotta hän voi osallistua muiden mukana erilaisiin peleihin sekä leikkeihin. Lapselle on annettava mahdollisuus luovaan liikkumiseen ja itsensä toteuttamiseen. Hyvin suunnitellulla ulkoalueella liikkuminen on luontevaa, ja se tarjoaa virikkeellisiä harjoitteita, joissa lapset sekä nuoret voivat spontaanisti innostua liikunnasta, ja fyysisten taitojen oppiminen tapahtuu tiedostamatta. Liikunnan tai urheilun ohella voidaankin puhua toiminnallisuudesta.

Ympäristön tarjoumat

Toiminnallista ympäristöä suunniteltaessa työstetään ympäristön tarjoumia. Luonnon omat materiaalit ovat olennainen osa oppimisympäristön ulkotilaa, sillä ne muodostavat rikkaan tarjoumien kokonaisuuden. Puut, kivet, kannot ja pensaat tarjoavat lukuisia paikkoja kiipeämiselle, hyppimiselle, piilossa olemiselle, rooli- ja pihaleikeille sekä yhdessäololle. Luontoelementit eivät saa aiheuttaa vaaraa käyttäjille. Luonnon elementeillä on kyky herättää lapsen uteliaisuutta ja lisätä motivaatiota yhä uudeen uusiin toimintoihin. Myös erilaiset rakennetut elementit kannustavat toimintaan.

Myönteisten liikkumiskokemusten mahdollistaminen

Myönteisten kokemusten liikkumisesta on osoitettu lisäävän fyysistä aktiivisuutta, parantavan välillisesti fyysistä toimintakykyä ja edistävän liikunnallisen elämäntavan omaksumista. Myönteinen kokemus voi tarkoittaa mm. miellyttävää kokemusta liikkeestä (esim. keinuminen, liukuminen, pyöriminen), liikkumista miellyttäväksi koetusympäristössä, taidon oppimista, palkintoa suorituksesta tai positiivista sosiaalista kokemusta leikissä taikka pelissä.

Liikunnan opetus suunnitelmassa on siirrytty lajilähtöisestä oppimisesta perustaitojen, ominaisuuksien ja pätevyyden tunteen vahvistamiseen. Päiväkotien ja koulujen ulkotilojen tulee kannustaa myös ei-kilpailulliseen liikkumiseen sekä matalan kynnyksen liikkumiseen lajiurheilun lisäksi, sillä kilpailullisuus ei kannusta kaikkia lapsia liikkumaan.

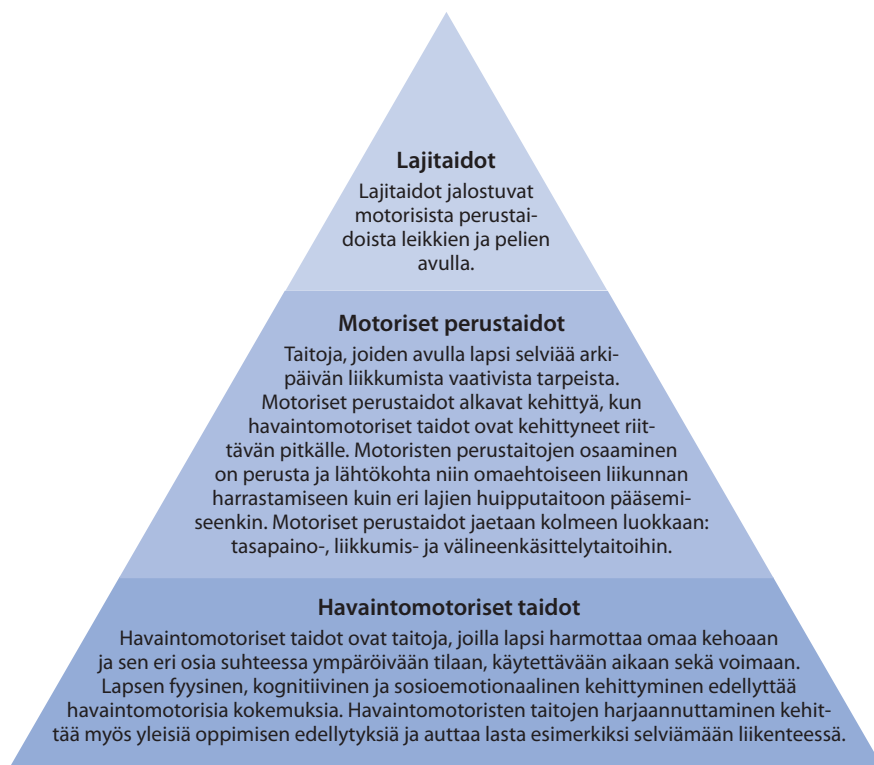
Vähäisesti liikkuvien lasten ja nuorten kohdalla pienikin fyysisen aktiivisuuden lisääminen päivän aikana on tärkeää. Keinuminen tai pihan ylläpitoon osallistuminen, esim. lumen kasaaminen, on esimerkki matalan kynnyksen fyysisestä aktiivisuudesta. Ulkoalueen kävelyreitit ja ulkokuntoiluvälineet motivoivat myös nuoria liikkumaan. Liikunnan sosiaalisuutta painottamalla voidaan liikunnan pariin saada vähän liikkuvia lapsia.

Ulkotilan tulee tarjota tasapuoliset liikkumis- ja toimimismahdollisuudet kaikille lapsille.

Liikuntataidot

Hyvä ulkoalue tukee havaintomotoristen taitojen sekä motoristen perustaitojen kolmen eri osa-alueen (tasapainotaidot, liikkumistaidot ja välineen käsittelytaidot) kehittymistä (kuva 7). Nämä taidot luovat tärkeän osaamis pohjan ja kehittävät liikuntataitojen lisäksi yleisiä oppimisen valmiuksia.

Motoristen taitojen sekä fyysisten ominaisuuksien kehittyminen vaikuttaa merkittävästi lasten kasvuun ja kehitykseen. Fyysiset taidot eivät ole sidottuja yksilön ikään, ja lasten tulee voida harjoitella omalla taitotasollaan. Yläkoululaisilla on tutkitusti havaintomotorisissa taidoissa puutteita, ja toisaalta jo varhaiskasvatukseen lapset voivat olla hyvinkin taitavia.

Kuva 7. Taitojen kehittyminen havaintomotorisista taidoista lajitaitoihin.

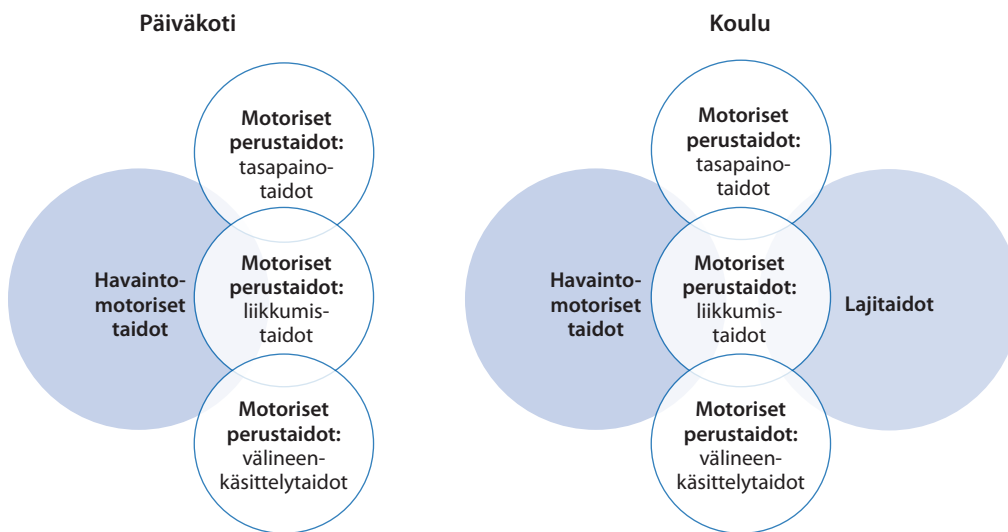
Vuosiluokkien erilaiset tarpeet

Yläkoulun pihaa suunniteltaessa otetaan huomioon nuoruudessa muuttuvat liikkumisen syyt ja kiinnostuksen kohteet. Nuorten kuuleminen ja mielipiteiden selvittäminen on tärkeää. Huomiota tulee kiinnittää siihen, mikä juuri tässä ajassa ja paikassa saa nuoret liikkumaan.

Koulun ulkoalue on useille nuorille kaikkein tärkein liikkumisympäristö, koska liikkuminen vapaa-aikana on vähentynyt. Tutkimusten mukaan yläkoululaisille syyt liikkumiseen liittyvät terveyteen ja kunnon ylläpitämiseen. Liikunnasta saatavia hyötyjä ovat mm. rentoutuminen, liikunnan tuoma nautinto sekä yhteisöllisyys ja sosiaalisuus. Yläkoulun piha suunnitellaan ensisijaisesti miellyttäväksi sekä monipuoliseksi liikkumisympäristöksi, ja sen suunnittelussa otetaan huomioon esteettiset näkökulmat.

Koulun ulkotilat ovat usein yhteispihoja. Alakoululaisille turvallisiksi suunnitellut ulkoalueet eivät useinkaan motivoi yläkoululaisia liikkumaan ja kehittämään motorisia taitojaan. Nuorille tulee tarjota mahdollisuuksia haastaa itseään. Eri ikäryhmille sopivia toimintamahdollisuuksia ja välineitä on esitetty *taulukossa 3*.

Oppimisympäristön tulee tukea ennen kaikkea havaintomotoristen taitojen sekä motoristen perustaitojen kehittymistä. Koulujen ulkotiloissa tulee lajitaitojen kehittämisen sijaan korostua ympäristön monipuolisuus. Monimuotoinen ja vaihteleva ympäristö tarjoaa hyvät edellytykset kaikkien taitojen kehittämiseksi (*kuva 8*).

Kuva 8. Eri taitoja kehittävät alueet päiväkotien ja koulujen ulkotiloissa.

Taulukko 3. Fyysiseen aktiivisuuteen kannustavat ympäristön ominaisuudet. Taulukossa on esitetty myös erilaisten pelikenttien ja -areenoiden esimerkkimitoja. Lisätietoa eri pelikenttien koosta lajiliittojen ohjeistuksista, Suomen Liikunnan Ammattilaiset ry, Materiaalit, Mitat ja merkinnät, www.sla-ry.fi.

Liikkumaan kannustavan ympäristön tavoitteet	Tavoitetta tukevat toiminnot	Oppimisympäristön ominaisuudet ja tarjoumat
Havaintomotoristen taitojen kehittyminen	Mahdollisuus luovaan ja omaehtoiseen liikkumiseen. Mahdollisuus toimintaan moniaistisessa ympäristössä. Mahdollisuus osallistua pihan huoltoon ja muokkaamiseen. Liikkumisen yhdistäminen oppimiseen.	<ul style="list-style-type: none"> erilaiset rakenteet ja pinnat, joissa vaihteleva materiaali tasainen, maalattava alusta tai pinta viljely, haravointi, lumen kolaaminen, kompostin hoito, kasvien kastelu ympäristön muokkaaminen erilaisilla materiaaleilla leikkiminen ja rakentelu vesileikkipaikka lumella ja jäällä leikkiminen juoksupolku/-rata, talvisin voi toimia pihalatuna pihalla toimiminen, esim. virtaavan veden patoaminen, virtaaman laskeminen, energian tuottaminen pienten vesivoimaloiden avulla
Motoristen perustaitojen kehittyminen	Mahdollisuus monipuoliseen ja riittävän haastavaan liikkumiseen. Leikkiminen sekä pelaaminen vapaasti ja erilaisilla välineillä. Erialaisten taitojen opettelu	<ul style="list-style-type: none"> välinevarasto, välineisiin liittyvät rakenteet (esim. maalit, tarkkuusheittoseinät) erilaisia keinoja, myös erityistä tukea tarvitseville lapsille kiipeilyvälineet rekkatangot ja muut voimisteluvälineet juoksurata tai polku, jossa on vaihtelevia maastonmuotoja pihamaalauksilla tehtävät aktiviteetit, kuten erilaiset hyppyruudut, labyrintit tms. vapaata tasaista monitoimitilaa tasapainoiluradat ja -rakenteet, myös erityistä tukea tarvitseville lapsille peliareenat (esim. monitoimiareena 12 × 20 – 23 × 40 m, miniareenat 6 × 10 – 9 × 16 m, panna-areenat halk. 6–7 m, pienpelikenttiä, esim. koripallokenttä 15 × 28 m. skeittausta/skuuttausta kestävät rakenteet ja kalusteet pyöräilyrata
Lajitaitojen kehittyminen	Leikkiminen ja pelaaminen erilaisilla välineillä Mahdollisuus joukkuepelin ja eri urheilulajien harjoitteluun	<ul style="list-style-type: none"> erilaisia pelikenttiä, huom. monilla kaupungeilla omia ohjeita ja suosituksia kenttien mitoituksista kenttiin liittyvät varasto- ja pukutilat sekä katokset ja katsomot maalit ja korit pituushyppypaikka juoksuuora
Nuorten liikkumaan kannustaminen	Mahdollisuus luovaan ja omaehtoiseen liikkumiseen sekä ympäristön muokkaamiseen. Mahdollisuus hyödylliseen liikkumiseen ja liikkumiseen osana muuta toimintaa. Mahdollisuudet joukkuelajien harrastamiseen. Vaikuttamismahdollisuudet ulkotilan toimintoihin.	<ul style="list-style-type: none"> rakentelua varten lukittava piha-alue (esim. sisäpiha) isot pelinappulat, palikat, nopat yms. pingispöytä pihavarasto välineille ja työkaluille laadukas kävely-ympäristö kiipeilyn ja parkourin mahdollistavat rakenteet sekä välineet (kiipeiltävät rakenteet, tasoerot, ohuet pilarit, portaat ja muurit, telineet, kivet, isot puut, kannot, puunrungot) skeittausta/skuuttausta kestävät rakenteet ja kalusteet ulkokuntotelineet, street workout tanssi- ja/tai jooga-alue, esim. tasainen alue (< 20 m²), jossa on pehmeä alusta (nurmi, turva-alusta). Alue voi sijaita aukottoman seinän vieressä. kaiutin, johon saa liitettyä puhelimen liikuteltavia korokkeita, luiskia, yms. verkot ja keinut, jotka mahdollistavat passiivisen liikkumisen sekä oleskelun liikuntatoimintojen äärellä kuntopyörä, jolla voi ladata puhelimen teknologian hyödyntäminen, esim. tehtävärata qr-koodein, oman sykkeen ja aktiivisuuden seuranta, liikunnalliset mobiilipelit, tietokantojen kokoaminen tms. erityistä tukea tarvitseville lapsille soveltuvat välineet ja pelialustat katukorisalue
Ympärivuotinen liikkumisympäristö	Mahdollisuudet harrastaa talvilajeja ja talviaktiviteetteja. Kiinnostavien toimintamahdollisuuksien tarjoaminen ympärivuotisesti	<ul style="list-style-type: none"> lumen kasaamispaikkojen sijainti leikin mahdollistava (huom. lumen oltava puhdasta sekä kasaamispaikan turvallinen esim. pulkkailulle) hiihtolatua tai yhteys ladulle luistelukenttä (kaukalo + vapaa luistelu) pulkkamäki monikäyttöiset ja riittävän laajat katokset kunnossapitosuunnitelma, joka ottaa huomioon ympärivuotisen käytön

Kuva 9. (ylh.vas) Avoin kenttä soveltuu monenlaiseen peliin. Saunalahden koulu, Espoo. **Kuva 10.** (ylh.oik) Maapuut ja kannot voivat toimia tasapaino- sekä kiipeilyelementteinä ja kannustaa luovaan toimintaan. **Kuva 11.** (alh.vas) Parkour-alue on rakennettu osana Liikkuva koulu -hanketta. Alustana on turvahake. Hönttämäen koulu, Oulu. **Kuva 12.** (alh.oik) Monipuoliset välineet kannustavat liikkumaan. Kannelmäen lähiliikuntapuisto, Helsinki.

2.4 Ulkotila pedagogisena toimintaympäristönä

Suunnitellun opetustilanteen lisäksi oppimista tapahtuu koko ajan. Koska oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, oppimisympäristöjen ulkotilojen on oltava kaikilta osin (materiaalit, pinnat, muodot, kasvillisuus, rakenteet, telineet jne.) virikkeellisiä. Ulkoalue voi kannustaa oppimiseen ja tutkimiseen olemalla moniaistinen. Se voi kannustaa myös toimintaan ja vuorovaikutukseen. Lapset ovat luonnostaan uteliaita ja kiinnostuneita maailmasta; ulkotilat voivat ylläpitää ja kehittää tätä kiinnostusta.

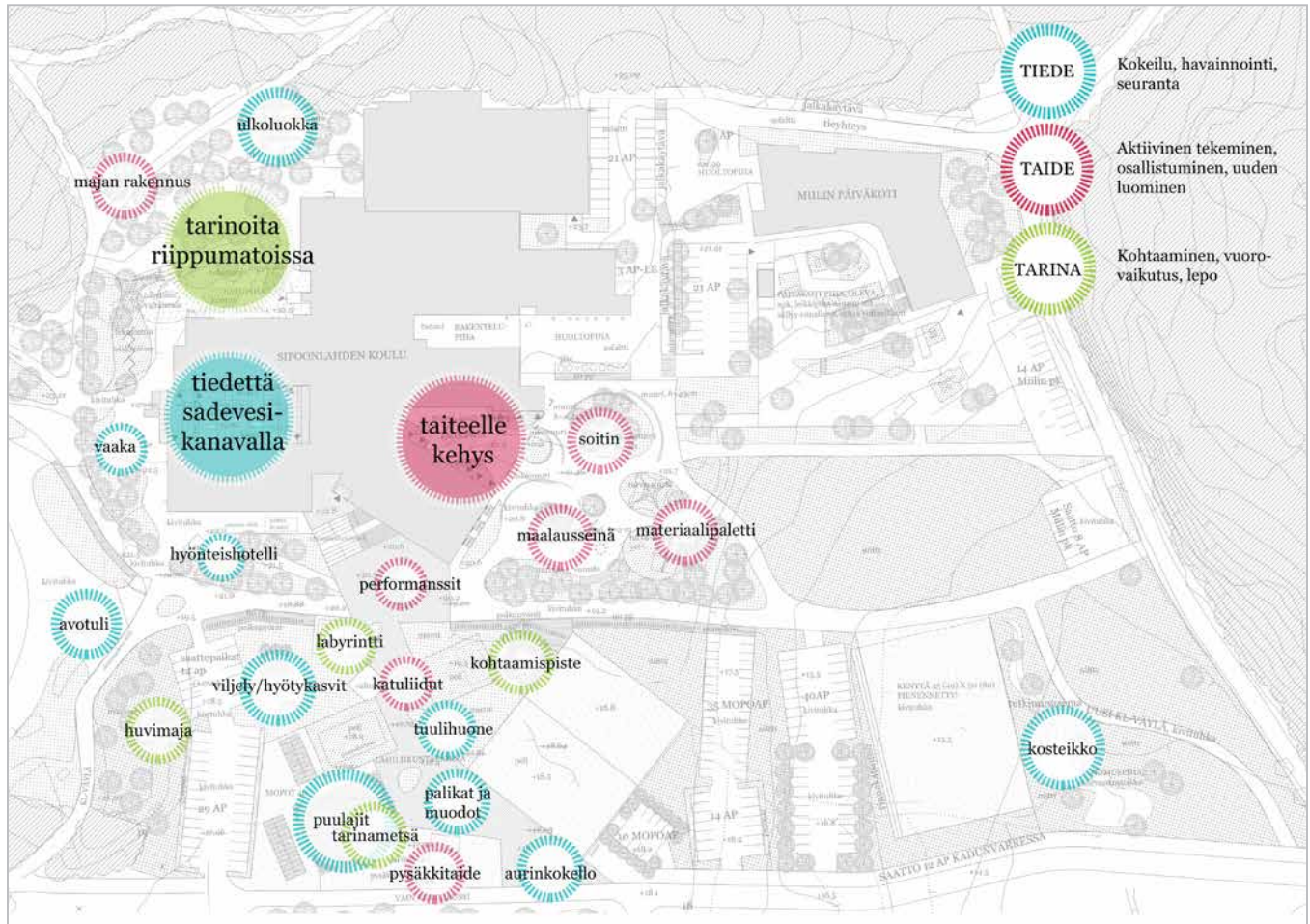
Ulkotilojen tulee muodostaa yhdessä sisätilojen kanssa pedagogisesti monipuolinen ja joustava kokonaisuus.

Leikki, luovuus ja taide

Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikki on luonnollinen toiminta- ja oppimistapa etenkin varhaiskasvatuksikäisillä lapsille. Päiväkodin sekä koulun ulkotilojen tulee olla virikkeellisiä, monipuolisia, moniaistisia ja muuntautuvia. Pihalta edellytetään joustavuutta, sillä leikki ei aina pysy sille nimetyllä alueella. Tarkasti määriteltyjen toimintojen sijaan tulee jättää tilaa lapsen omalle mielikuvitukselle ja vapaalle leikille. Valo, vesi sekä erilaiset päällysteet (esim. hiekka, laatoitukset, kiveykset) ovat rakennusaineita lasten mielikuvitukselle.

Lapsen luovuus kehittyy erilaisten leikkien kautta, ja ulkotilan on luotava mahdollisuus rauhalliseen sekä tutkivaan leikkiin ja vauhdikkaisiin liikunnallisiin leikkeihin. Lapsen kasvaessa leikkiminen muuttaa muotoaan. Luovuuden kehittymistä sekä taitteen tekemistä tuetaan erilaisilla rakenteilla ja toiminnoilla. Taide (esim. veistokset, maalaukset ja ympäristötaide) on osa oppimisympäristöjen ulkotilaa myös vakituisesti. Taide vahvistaa oppimiskokemusta ja kognitiivisia taitoja.

RT 01-11147 Taide rakennushankkeessa

Kuva 13. Koulupihan monipuoliset toiminnot tukevat erilaisia oppimistavoitteita. Esimerkki Siponlahden koulun piha-alueen oppimisympäristösuunnitelmasta, Nomaji.

Ympäristökasvatuksen integroiminen osaksi opetusta

Kestävän elämäntavan huomioon ottamista korostetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018), esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2016) ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS 2014). Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta, vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Koulun tehtävä kestävä tulevaisuuden rakentamisessa on tärkeä.

Luontosuhde muodostuu suorassa yhteydessä luontoon ja vahvistuu, kun lapsen annetaan leikkiä luontoympäristössä. Luonnon monimuotoisuuden havainnollistaminen on yksi ulkotilojen suunnittelun keskeisistä tavoitteista.

Ympäriä maailmaa koskeva tieto (esim. matemaattinen, luonnontieteellinen ja historiallinen) voidaan yhdistää lasten lähiympäristöön, arkeen sekä kokemuksiin. Näin lapset voivat tehdä ilmiöistä havaintoja, tutkia niitä ja muodostaa omia käsityksiään. Päiväkoti- ja koulurakennuksen arkkitehtuuri sekä liikuntavälineet voivat ilmentää vetoa, työntöä ja geometrisia muotoja. Monimuotoinen viherympäristö ja näkyviin jätetty hulevesien käsittely kasvattavat ymmärrystä luonnon prosesseista.

Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen

Tietoa on mahdollista integroida ulkoympäristöön perinteisten tapojen, kuten informaatiotaulujen, lisäksi digitaalisesti. Opetuksessa käytettävien digitaalisten sovellusten avulla lapset voivat tunnistaa pihassa olevia kasveja ja opetella luonnon kiertokulkua sekä harjoitella matematiikkaa mittaamisen kautta. Ulkotiloihin voidaan suunnitella katettuja työskentelytiloja ja esimerkiksi aurinkoenergiaa hyödyntäviä virtalähteitä.

Aistikokemukset

Lapsi käsittelee eri aistien avulla tietoa itsestään ja ympäristöstään. Ulkotilan tulee tarjota ärsykeitä kaikille aisteille (taulukko 4).

Taulukko 4. Lähtökohtia moniaistisen ympäristön suunnitteluun.

näkö	haju	kuulo	kosketustunto
värit	kasvillisuus (esim. tuoksuvat kukat, yrtit)	linnut (edellyttää eri lintulajeille sopivan elinympäristön luomista)	sileä/karhea
kontrastit			pehmeä/kova
valo/varjo	märkänä voimistuvat hajut (multa, puu, hake, hiekka, nurmi)	vesi (virtaava vesi, sadekellot)	märkä/kuiva
liike /esim. lehtien ja niiden varjojen liike, tuuliviirit		tuuli (puiden lehdet, tuulikellot)	lämmin/kylmä

Lepo ja rauhoittuminen

Oppimisen vastapainoksi lapsi tarvitsee paikkoja rauhoittumiseen ja lepäämiseen. Ulkotilojen tulee tarjota levähdyspaikkoja. Ympäristön olosuhteilla, kuten valon määrällä, ilmanlaadulla sekä pienilmastolla ja melulla, on merkitystä rauhoittumisen kokeamiseen. Ulkotila tarjoaa levähdyspaikan myös opettajille ja muulle henkilökunnalle.

Rauhalliset aktiviteetit tulee sijoittaa tai rajata esimerkiksi kasvillisuudella siten, että liikenne ja vauhdikkaat toiminnot eivät häiritse niitä valvottavuuden estymättä. Osa oleskelun mahdollistavista penkeistä, tasoista, riippukeinuista tms. tulee sijoittaa suojaan melulta, auringolta ja tuulelta.

Taulukko 5. Oppimisympäristöjen tavoitteiden toteutuminen ulkotiloissa.

Pedagoginen tavoite	Oppimisympäristön tavoite	Oppimisympäristön ominaisuudet ja tarjoumat
Leikki ja luovuus sekä taiteellinen kokeminen	Monipuolisia aistikokemuksia tarjoava ympäristö Luovan leikin ja taiteen mahdollistavat toiminnot sekä rakenteet Vapaaseen ja itseohjautuvaan toimintaan kannustava ympäristö	<ul style="list-style-type: none"> • monimuotoinen ympäristö, jossa materiaaleja leikkiin, rakenteluun ja tutkimiseen • luonnonelementtien hyödyntäminen osana leikkiä ja oppia • monimuotoinen puulajisto ja/tai puulajipuisto • erilaiset pintamateriaalit • taideseinä, asvalttimaalaukset ym.taiteeseen mahdollistavat elementit • musiikin mahdollistamat välineet • vesi, lumi • erilaiset digitaaliset ratkaisut • ulkoviivasto
Ympäristötietoisuus	Luontokokemukset, joiden myötä lapsi kokee luonnossa olemisen tärkeäksi ja oppii arvostamaan luontoa Mahdollisuus tarkkailla luonnon prosesseja ja havainnoida moniaistisesti ympäristöä Matemaattisen, luonnontieteellisen ja historiallisen tiedon yhdistäminen ympäristöön sekä kokemuksiin	<ul style="list-style-type: none"> • monimuotoinen ulkotila (kasvillisuus, materiaalit, vesi) luo elinympäristöjä myös eläimistöille • hulevesien käsittely luontopohjaisilla ratkaisuilla, hulevesielementit • arkkitehtuurin keinoin havainnollistettavat asiat • liikuntavälineet ja rakenteet, jotka ilmentävät vetoa, työntöä ja geometrisia muotoja • informaatiotaulut ja/tai digitaaliset sovellukset • viljelypalstat ja -laatikot, koulupuutarha • komposti • paikka rakenteluun ja välineiden säilyttämiseen • koulukanala • näyttävästi kukkiva, satoa tuottava ja eri vuodenaikojen mukaan muuttuva kasvillisuus • sään havainnointi: sääasema, tuuliviiri ja aurinkokello
Lepo ja rauhoittuminen	Mahdollisuus keskittymiseen ja rauhoittumiseen Palauttavat sekä elvyttävät kokemukset ja ympäristö	<ul style="list-style-type: none"> • istumiseen ja levähtämiseen sopivat rakenteet, esim. erilaiset tasot, riippumatot, nurmialusta sekä laiturerakenne • vehreä piha, luontoelementit • suojaava kasvillisuus • miellyttävä pienilmasto ja äänimaailma • hiljainen paikka
Liikkuminen	Liikkumalla oppiminen	<ul style="list-style-type: none"> • erilaisia taitoja kehittävät sekä riittävän haastavat välineet ja varusteet • omien rajojen ja riskien tunnistaminen • energian tuottaminen liikkumalla (esim. kuntopyörä, jolla voi ladata kännykän) • äänien tuottaminen liikkumalla • ks. myös taulukko 3: Fyysiseen aktiivisuuteen kannustava ympäristö
Vaikuttaminen ja osallistuminen	Yhdessä tekemistä, vuorovaikutusta ja vastuunkantoa lisäävät toiminnot. Sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja kohtaamiseen kannustava ympäristö Mahdollisuus esitysten harjoitteluun ja pitämiseen	<ul style="list-style-type: none"> • ulkoyöskentelypaikat kalusteineen • katokset ja muut kokoontumispaikat • ulkoauditorio • muokattavat toiminnot, esim. taideseinä, rakentelupiha • välineet pihan hoitoon • koulupuutarha, viljely • erilaiset digitaaliset ratkaisut ja sovellukset

Kuva 14. (ylh. vas) Pihalla tulisi olla työskentelyyn soveltuvia paikkoja ja erilaisia tutkittavia materiaaleja. Kuitinmäen koulu, Espoo. **Kuva 15.** (ylh.oik.) Talvella lumi on tärkeä osa leikkejä. Meilahden ala-aste, Helsinki. **Kuva 16.** (alh. vas) Puulajeista kertovat taulut. Jokainen laudanpätkä on eri puulajia ja tuottaa erilaisen äänen. Tartu Lootusmaja (luontotalo). **Kuva 17.** (alh. oik) Monipuolinen oppimisympäristö tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia digitaalisten oppimisvälineiden hyödyntämiseen. Esimerkiksi koulupihan lajistoa voidaan kartoittaa kuvaamalla.

3 OSALLISTAMINEN

Päiväkodin ja koulun toimintakulttuurin kehittämisen yhtenä tavoitteena on osallisuus. Lapsille tulee antaa mahdollisuuksia osallistua päiväkodin ja koulun toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen.

Jotta toimintaympäristöstä muodostuu hyvä ja kaikkia osapuolia palveleva kokonaisuus, käyttäjien osallistuminen suunnitteluun sekä ylläpitoon on tärkeää. Eri ikäryhmien ja erityisryhmien tarpeet otetaan huomioon.

3.1 Päiväkoti ja koulu osana yhteisöä

Päiväkodin ja koulun ulkotiloilla on merkittävä rooli myös sosiaalisten suhteiden sekä yhteisöllisyyden luomisessa erilaisten ja eri-ikäisten asukkaiden kohtauspaikkana. Houkutteleva ja monimuotoinen ulkotila palvelee mm. naapuruston tapahtumapaikkana sekä mahdollistaa erimuotoisen käytön tavallisen toiminta-ajan ulkopuolella. Ulkotila toimii myös leikki- ja lähiliikuntapaikkana. Ulkotilan käyttöä avoimena tapahtumatilana edistetään mahdollistamalla ulkotiloista pääsyn suoraan wc-/varastotilaan. Kun lapset ja nuoret kokevat pihan omakseen sekä kiinnittyvät paikkaan, myös lähiseudun asukkaat ottavat ulkotilan helpommin omakseen. Omaksi kokemisen myötä käytön määrä kasvaa, mistä seuraa sosiaalisen kontrollin kasvaminen. Ulkotilan omaksi kokemista voidaan edistää yhteisellä tekemisellä, esimerkiksi puiden istuttamisella tai seinällä, jonka lapset saavat taiteilla.

Monet erityisratkaisut, etenkin paljon hoitoa ja ylläpitoa vaativat suunnitteluratkaisut, voivat vaatia oppilaiden tai heidän vanhempiensa osallistumista. Sellaisia ovat esimerkiksi hedelmä- ja marjatarhat sekä viljely. Osallistaen voidaan toteuttaa sellaisia elementtejä, joita muuten ei voida toteuttaa esimerkiksi budjetin tai hoidon vaatavuuden takia. Ylläpidon aikaiset vastuukysymykset on ratkaistava jo suunnitteluvaiheen aikana.

RT 103058 Palvelumuotoilu kiinteistö- ja rakentamisaikalla

RT 103079 Perusopetuksen tilat. Rakennushankkeen valmistelun lähtökohtia

RT 103080 Perusopetuksen tilat. Suunnittelun lähtökohdat

3.2 Osallistuminen ulkotilan ylläpitoon

Osallistuminen oppimisympäristön ulkotilan hoitoon opettaa lapsille vastuunkantoa heidän omasta ympäristöstään. Kun osallistuminen hoitoon sekä ylläpitoon integroidaan osaksi varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmaa, se ei aiheuta ylimääräistä kuormitusta lapsille eikä henkilökunnalle. Osallistuminen ulkotilan hoitoon on parhaimmillaan ympäristökasvatusta sekä työn ja leikin yhdistämistä.

Ulkotilan tulee olla muokattavissa käytön mukaan, ja se voidaan jakaa hoidon kannalta eri vastuualueisiin. Ulkotilaan voidaan jättää jo suunnitteluvaiheessa alue, jota lapset voivat muokata käytön aikana. Sopivia hoitoon osallistumisen tapoja oppimisympäristöissä ovat mm. viljely ja puutarhatoiminta, haravointi, lakaisu, kierrätys sekä kompostointi.

Osallisuuden mahdollistavat mm. sopivat välineet, jotka ovat helposti saatavissa varastosta. Varastoon tulee olla suoraan kulku ulkoa, tai ulkoalueella tulee olla erillinen välinevarasto. Suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota turvallisuusnäkökulmiin.

4 TOIMINTOJEN SJOITTUMINEN

4.1 Toiminnot

Päiväkodin ja koulun ulkotila suunnitellaan leikkiin, toimintaan, liikkumiseen ja monipuoliseen oppimiseen kannustavaksi. Ulkotilaan suunnitellaan paikkoja lepäämiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Ulkotilan tulee inspiroida ja jättää tilaa lapsen mielikuvitukselle. Sen tulee olla muokattavissa lasten tarpeiden mukaan ja tarjota lapsille mahdollisuus muokata sitä itse. Ulkotiloissa tulee ottaa huomioon käyttäjien ikä ja ikätyypillinen käyttäytyminen, esimerkiksi päiväkotipihoilla pienten lasten mittakaava sekä pienpiirteisyys.

Hyvässä ulkotilassa on erilaisia materiaaleja, värejä, muotoja, avointa tilaa, varjoa ja pieniä suojaisia tiloja. Hyvä ympäristö tarjoaa aineksia lasten tutkivalle oppimiselle sekä houkuttelee lapsen liikkumaan erilaisissa maastoissa ja kokeilemaan eri tavoin liikkumista.

Kaupungeilla voi olla omia suosituksiaan ulkotilaan haluttavista toiminnoista ja mitoituksista. Tiiviissä kaupunkiympäristöissä käytettävissä oleva ulkotila voi asettaa rajoitteita ulkotilan suunnittelulle ja toteutukselle.

4.2 Toimintojen sijoittuminen tontilla

Tontin vallitseva kasvillisuus, maastonmuodot, liikennejärjestelyt sekä rakennus ja sen toiminnot määrittävät päälinjat toiminta-alueiden muodostumiselle. Tilaa vaativat pelikentät asettavat suunnittelulle omia lähtökohtiaan. Ulkoilupihat erotetaan saatto- ja huoltoliikenteestä sekä paikoituksesta. Jätehuoltotilat sijoitetaan lähelle tontin rajaa tai muuten toimintojen kannalta sopivaan paikkaan. Sijoittelussa otetaan huomioon tarvittavat suojaetäisyydet. Meluvaikutuksen vuoksi jätehuoltotilat sijoitetaan mahdollisimman etäälle lepoon käytettävistä tiloista. Tarvittaessa päiväkodin ja koulun ulkotila suojataan melusteellä. Meluestettä voidaan hyödyntää osana toimintoja (esim. palloseinä) turvallisuus huomioon ottaen. Ulko- ja sisätilojen välille suunnitellaan toimivat ja turvalliset yhteydet. Varjoisia leikkipaikkoja tulee olla riittävästi jokaisena vuorokauden aikana, auringon liike huomioiden.

Toiminnot tulee sijoittaa toisiaan tukeviksi ketjuiksi. Ruokailun tilasta on luontevaa olla kulku viljelylaatikoille ja kompostille. Ikäryhmien erilaiset tarpeet otetaan huomioon toimintojen sijoittelussa. Päiväkodin piha voidaan jakaa kahdelle eri ikäryhmälle, jolloin toiminnot voidaan suunnitella oikealle kohderyhmälle. Koulun ulkotilan toiminnot suunnitellaan osittain keskenään risteäviksi, jotta lapset voivat innostua spontaanisti erilaisista aktiviteeteista. Toimintojen sekoittumista puoltaa myös sosiaalinen näkökulma. Ulkotila suunnitellaan turvalliseksi ja helposti valvottavaksi.

Toimintojen sijoittamisessa otetaan huomioon

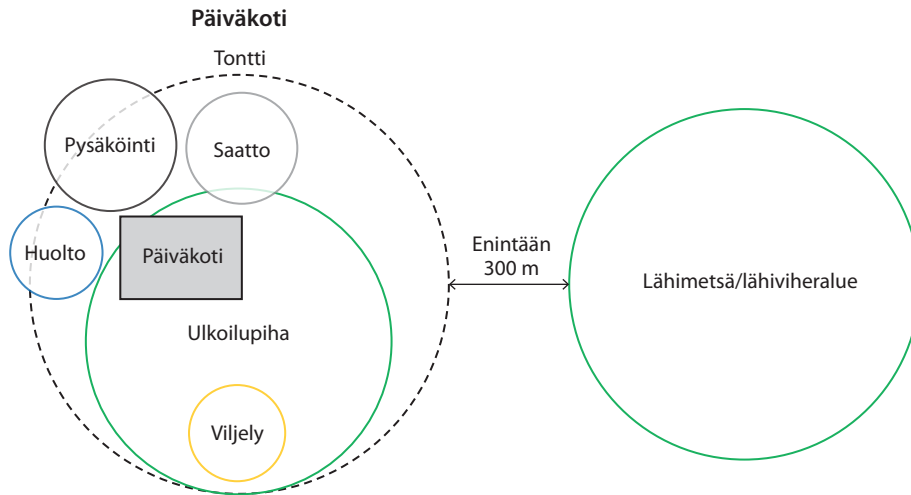
- eri käyttäjäryhmien sisäänkäynnit ja kulkureittien käyttö
- eri ikäryhmien toiminnot ja niiden sijoittuminen sisäänkäynteihin/kulkureitteihin nähden, päiväkodeissa otetaan huomioon myös vuorohoidon tarpeet
- pukutiloista siirtyminen liikunta-alueille
- oppimisen tilojen tarvitsemat yhteydet ulkotiloihin
- varastotilat ja niiden sijainti suhteessa ulkoilupihoihin sekä liikunta-alueisiin
- pelikenttien ja -areenoiden vaatima tilatarve
- leikki- ja liikuntatoiminnoissa toimintokohtaiset turva-alueet
- toimintojen sijoittuminen suhteessa tontin pienilmastoon
- liikennejärjestelyt
- esteettömät kulkureitit
- valvonta.

RT 103083 Päiväkotien suunnittelu

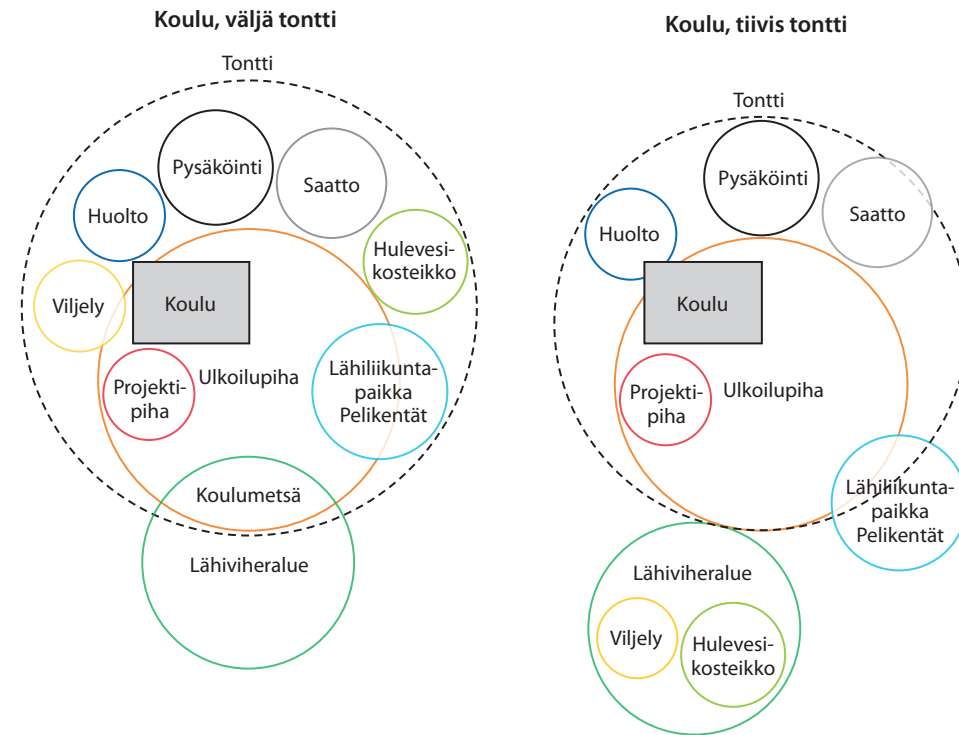
RT 103080 Perusopetuksen tilat. Suunnittelun lähtökohdat

RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu

RT 89-10966 Ulkoleikkipaikat

Kuva 18. Päiväkodin ulkotilojen toiminnot ja niiden sijoittaminen. Suosituksena on, että lähimetsä-/lähiviheralue sijaitsee korkeintaan 300 metrin etäisyydellä päiväkodista, ellei päiväkodin tontilla ole omaa metsikköä. Alle 300 metrin etäisyys mahdollistaa säännöllisen vierailun viheralueella.

Kuva 19. Koulun ulkotilojen toiminnot ja niiden sijoittaminen. Projektipihaalla tarkoitetaan toiminnallista oppimista palvelevaa ulkotilan osa-alueita, ja siihen voi liittyä monenlaisia käyttötarkoituksia.

4.3 Esteettömyys

Kaikille soveltuvan oppimisympäristön ulkotilan suunnittelussa otetaan huomioon esteetön pääsy alueelle ja toimintaan osallistuminen. Erityistä tukea tarvitsevien lasten (aistivammaiset, liikkumis- ja toimintaesteiset lapset) tarpeet otetaan huomioon. Esteettömyyttä voidaan edistää materiaali- ja välinevalinnoilla. Esteettömyyden tavoitteisiin vaikuttavat tontin koko ja pinnanmuodot, joten tavoitteet on tarkennettava hankekohtaisesti.

Esteettömyyden suunnittelussa huomioon otettavia asioita:

- Keskeisten kulkuväylien tulee olla esteettömiä.
- Keskeisten oleskelu- ja kulkualueiden tulee olla hyvin valaistuja. Valaistuksen on korostettava kontrastivaikutusta.
- Leikki- ja liikuntavälinealueiden on ainakin osittain mahdollistettava esteetön osallistuminen.

RT 103083 Päiväkotien suunnittelu

RT 89-10966 Ulkoleikkipaikat

RT 09-10884 Esteetön liikkumis- ja toimimisympäristö

5 KASVILLISUUS JA HULEVEDET

5.1 Kasvillisuus

Monipuolinen kasvillisuus edistää pienilmaston ja hulevesien säätelyä sekä terveyttä ja hyvinvointia. Kasvillisuudella myös muodostetaan tilaa, lisätään viihtyisyyttä, ja sillä on huomattava merkitys ulkotilan yleisilmeelle. Kasvillisuuden avulla luodaan erilaisia aisti- ja ympäristöhavaintoja, ja ne toimivat osana oppimista, kasvien tunnistamista sekä kasvun seuranta. Erityisesti puut ovat tärkeitä oppimisympäristöissä (kuva 20).

Kasvillisuuden suunnittelun tulee tukea luonnon monimuotoisuutta ja ottaa huomioon tontin lähtökohdat. Olemassa olevaa kasvillisuutta, etenkin puustoa, tulee pyrkiä säilyttämään mahdollisimman paljon. Rungas, kestävä sekä nopeasti uudistuva kasvillisuus antaa materiaalia rakentamiseen ja leikkiin sekä luo aistivirikkeitä. Herkästi kuluvat kasvillisuusalueet suojataan suoja-aidoin tai ne sijoitetaan siten, että läpikululle ei ole tarvetta. Kasvillisuudella ja muilla luontoelementeillä voi olla toiminnallinen rooli. Kasvillisuusalueet voidaan suunnitella siten, että kasvillisuuden lomassa voidaan kulkea.

Säilytettävien puiden osalta on huolehdittava rakentamisen aikaisista suojauksista, ja puiden kunto on varmistettava esimerkiksi arboristin toimesta. Istutettavat puut ovat herkkiä vaurioille taimivaiheessa. Puut suojataan sekä tuetaan hyvin, ja niiden ympärille on suositeltavaa suunnitella suojaavia elementtejä (esim. penkki, kiviä, muuta kasvillisuutta).

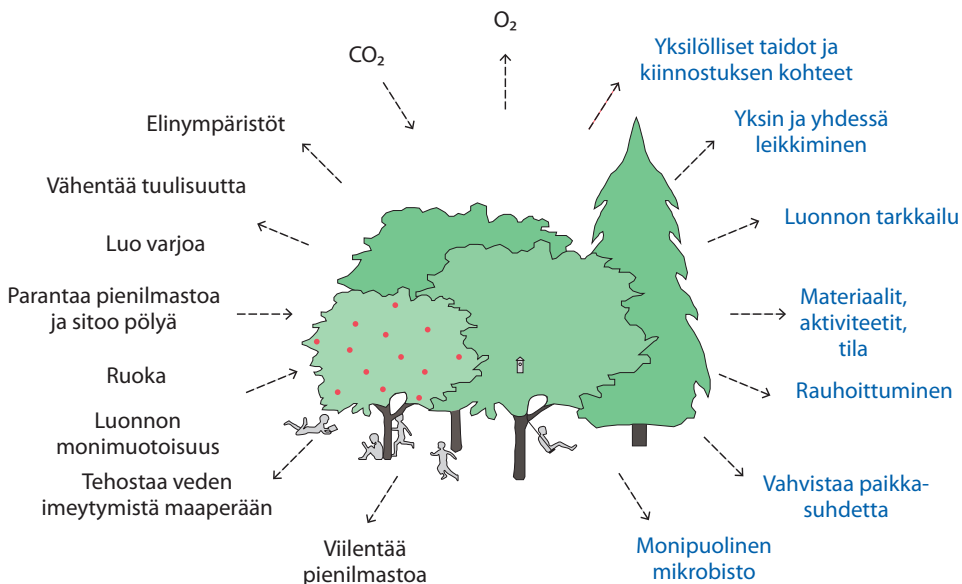
Piha-alueilla tulee suosia kestävä ja monilajista kasvillisuutta ottaen huomioon eri vuodenaikat sekä ilmastonmuutoksen tuomat haasteet. Kasvillisuudessa kiinnitetään huomiota väriin, muotoihin, tekstuureihin ja tuoksuun. Viherkatoilla sekä -seinillä voidaan lisätä vihermassaa, ja joissain tilanteissa ne voivat tuoda tarvittavan lisän oppimisympäristön kasvillisuuteen. Viherkattoja ja -seiniä voidaan hyödyntää ruoantuotantoon (kesähoito sovitettava) sekä opetukseen. Viljely ja hedelmäpuut suositellaan sijoitettavaksi siten, etteivät niissä pörräävät mehiläiset aiheuta välitöntä pistovaaraa lapsille. Myrkyllisiä tai piikkikäitä kasveja ei saa käyttää. Haitallisia vieraslajeja ei sallita ja niiden leviämistä ei saa edistää. Mitä enemmän ulkotilassa on kasvillisuutta, sitä enemmän se pystyy sitomaan sadevettä.

Kasvillisuuden hoitotasoa on mietittävä jo suunnitteluvaiheessa osallistamalla keskusteluun oppimisympäristön eri toimijat (opetushenkilökunta, kunnossapito).

Myrkylliset kasvit:

RT 89-10966 Ulkoleikkipaikat

Haitalliset vieraslajit: www.vieraslajit.fi

Kuva 20. Puulla on erityinen ja tärkeä merkitys oppimisympäristöissä.

5.2 Hulevesien hallinta ja hyödyntäminen osana oppimisympäristöä

Hulevesien hallinnassa tulee lähtökohtana olla kestävät hulevesien hallinnan menetelmät. Hulevesien hallinnalla tarkoitetaan suunniteltua sade- ja sulamisvesien johtamista, imeyttämistä ja viivyttämistä. Oppimisympäristöjen ulkotilojen hulevesisuunnittelussa kiinnitetään erityistä huomiota turvallisuuteen. Suunnittelussa noudatetaan mahdollista kunnan hulevesiohjelmaa tai vastaavia ohjeita sekä mahdollisia hulevesiselvityksiä ja -suunnitelmia.

Hulevedet tulee ohjata pois kulkureiteiltä turvallisuuden sekä rakenteiden ja reitien kunnossapidon ja tulvariskien minimoimiseksi. Vedet ohjataan painanteisiin, kasvillisuudelle tai sadevesikaivoihin. Hulevesien viivytys- sekä imeytystarve määritellään tapauskohtaisesti ja rakenteet mitoitetaan pohjautuen asianmukaisiin selvityksiin sekä suunnitelmiin. Turvallisuuden suunnittelussa otetaan huomioon kaikki vuodenaajat sekä myös ne vuorokauden ajat, jolloin alueella ei ole valvontaa. Maan pinnalla tehtävän hulevesien käsittelyn tilavaraukset voivat toimia talvisin myös lumitilana.

Vettä (myös jää, lumi, loska) voidaan hyödyntää monin tavoin oppimisympäristöissä ottaen huomioon oppimisympäristön käyttäjäryhmä. Leikkialueen hulevesiratkaisut eivät saa aiheuttaa hukkumisvaaraa taikka hygieniariskiä lapsille. Vesileikkivälitteissä voidaan käyttää myös vesijohtovettä.

Esimerkkejä hulevesiratkaisuista oppimisympäristöissä ja niiden suunnittelussa huomioon otettavia asioita:

Kosteikot

Rakennettu kosteikko voi olla matala, loivareunainen ja kasvipeitteinen vesialue, jota käytetään huleveden viivyttämiseen ja puhdistamiseen. Kosteikossa on tavallisesti eri syvyisiä vesialueita, ja veden korkeus vaihtelee vuodenaikojen/sademäärien mukaan. Toimivan sekä turvallisen hulevesikosteikon suunnittelu ja mitoitus vaatii asiantuntemusta. Rakennettu kosteikko voi olla puistomainen alue, joka on toiminnallisesti osa oppimisympäristöä. Kosteikkoon voi liittyä laitureita tai muita opetusikäikäytön ja luonnon tarkkailun mahdollistavia rakenteita.

Sadepuutarhat ja muut kasvipeitteiset ratkaisut

Sadepuutarha viittaa erityisesti kasvillisuudeltaan monilajiseen alueeseen, joka on suunniteltu hulevesien viivyttämiseen ja imeyttämiseen. Sadepuutarhassa ei ole pysyvää vesipintaa, ja se voidaan toteuttaa eri tavoilla sekä monen kokoisena. Suunnittelussa otetaan huomioon kasvillisuuden kuluminen ja tarvittaessa suojataan alue liialta kulutukselta.

Kanavat ja kourut

Kanavat ja kourut ovat kovapintaisia veden johtamiseen suunniteltuja rakenteita. Veden johtaminen näkyvästi mahdollistaa erilaisia leikkejä ja toimii tarjoumana. Sadevesikouruun voidaan suunnitella patoja tai muita veden ohjaamiseen tarkoitettuja rakenteita.

Kattovesien kerääminen ja hyödyntäminen

Kattovesiä voidaan kerätä ja varastoida rakennukseen integroituun tai siitä erilliseen säiliöön. Säiliö voi olla myös maanalainen, jolloin se varustetaan pumpulla. Kerättyä sadevettä voidaan hyödyntää kasteluun ja leikkiin. Kattovedet ovat yleensä suhteellisen puhtaita, mutta niiden käyttöön liittyviä hygieniariskejä on arvioitava tapauskohtaisesti.

Purot ja ojat

Ojia tai puroja voidaan suunnitella ulkotiloihin taikka niitä voi löytyä luonnostaan lähiympäristöstä. Virtaavan veden seuraaminen ja sillä leikkiminen ovat hyviä tarjoumia, jotka inspiroivat monenlaisen toimintaan. Turvallisuuden vuoksi uomien tulee olla loivareunaisia. Syviä painanteita, joihin vettä pääsee kerääntymään enemmän, ei piha-alueella saa sijaita. Erityisesti leikissä ja opetuksessa käytettäviin uomiin sekä puroihin johdettavan veden tulee olla suhteellisen puhdasta, esimerkiksi katolta johdettua. Pysäköintialueiden vedet on ensin johdettava puhdistaviin painanteisiin, joiden tulee sijaita leikkipiha ulkopuolella.

Lammet

Lammessa on pysyvästi vettä ja ainakin jossakin määrin avointa vesipintaa. Lampi tarjoaa elinympäristöjä mm. sammakkoeläimille ja kaloille. Turvallisuuden vuoksi lampea ei tule sijoittaa piha-alueelle. Valvotuissa opetustilanteissa voidaan vieraila lähiympäristössä sijaitsevien vesistöjen äärellä, jolloin ne toimivat monipuolisina oppimisen kohteina.

RT 103006 Hulevesirakenteet

RT 103007 Hulevesirakenteiden kasvillisuus

Kuva 21. (ylh.vas) Puhdasta vettä voidaan johtaa painanteisiin ja hyödyntää leikissä. **Kuva 22.** (ylh.oik) Pysäköintialueen hulevedet ohjataan kasvillisuuspainanteisiin. Hiukkavaaran monitoimitalo, Oulu. **Kuva 23.** (alh.vas) Koulupihan sadepuutarhoja on toteutettu esimerkiksi Seattlessa Yhdysvalloissa. Sadepuutarhassa ei ole pysyvää vesipintaa. Glencoe Elementary School, Seattle. **Kuva 24.** (alh.oik) Virtaavan veden seuraaminen ja veteen liittyvät rakenteet ovat hyviä tarjoumia.

6 MATERIAALIT JA KULKUPINNAT

Ulkotiloissa käytettävien materiaalien tulee olla terveellisiä, kulutusta kestäviä, käytötarkoituksen mukaisia sekä rakennusfysikaalisesti kestäviä. Materiaalien on oltava ekologisia sekä oppimisympäristön monimuotoisuutta lisääviä. Laajoja kovapintaisia ja yhdestä materiaalista tehtyjä alueita (mm. asfaltti, betoni, laatoitus, kivituhka) tulee välttää. Sisäänkäyntien edustat ja alueet, joissa käyttötarkoitus sitä vaatii (esim. pelialue, pysäköinti), tulee päällystää kovalla pinnalla. Muualla oppimisympäristössä tulee suosia mahdollisimman luonnonmukaisia ja läpäiseviä materiaaleja. Viherrakennusmateriaalit, joissa on runsas ja monipuolinen mikrobisyhteisö, edistävät lasten terveyttä. Tällaisia materiaaleja ovat mm. leikkihiekkä ja humus.

RT 89-11002 Pihojen pohja- ja päällysrakenteet

6.1 Pintamateriaalien valinta

Pintamateriaaleilla on suuri merkitys ulkotilan identiteettiin ja toimintamahdollisuuksiin. Pintamateriaalit vaikuttavat pihan terveellisuuteen, ekologisuuteen, moniaistisuuteen sekä turvallisuuteen, ja ne tulee leikkialueilla valita lasten ehdoilla.

Fyysisten taitojen kehittymisen näkökulmasta tärkein yksittäinen pihalta toivottava ominaisuus on pintamateriaalien monipuolisuus. Pintamateriaaleilla luodaan vaihtelevaa etenkin varhaiskasvatuksen ja alakoulujen oppimisympäristöissä, joissa aisteilla ja kosketuksella on suuri merkitys.

Materiaalien ja kulkupintojen tulee olla pääosin helposti huollettavia.

6.2 Kulkupinnat

Kulkureiteillä yleisesti käytettyjä materiaaleja ovat asfaltti, erilaiset sitomattomat sorapäällysteet sekä betoni- ja luonnonkivipäällysteet. Kivituhka on yleisesti käytetty, mutta herkästi pölyävä murskepäällyste. Kivituhkan sijaan kannattaa käyttää kiviainespäällysteitä, joissa ei ole mukana raekokoa 0. Kovat päällystetyt pinnat keskiteitään sisäänkäyntien läheisyyteen, jotta sisään kulkeutuvan hiekan ja kuran määrä olisi mahdollisimman vähäinen.

6.3 Leikki- ja oleskelualueet

Yleisten kulkupintojen materiaalien lisäksi leikki- ja oleskelualueilla voidaan käyttää puuta, puuhaketta, hiekkaa ja soraa tai muita maa-aineksia, kuten savea (ks. myös turva-alustojen materiaalit). Olemassa olevaa metsämaapohjaa tulee hyödyntää mahdollisuuksien mukaan, mutta sen kulumisen intensiivisessä käytössä tulee ottaa huomioon. Myös muut kasvillisuusalueet, esim. nurmi, niitty tai kunta, soveltuvat rajoitetusti leikkialueiksi, mutta niiden kestävyys kulumiselle tulee arvioida. Kovat pinnat, esim. asfaltti, voivat kannustaa pyöräilyyn, asfalttimaalaukseen, ruutuhyppelyyn, skeittaamiseen ja skuuttaamiseen.

Kosketeltavissa pinnoissa ja leikkialueilla ei tule käyttää myrkyllisiä aineita sisältäviä materiaaleja. Kyllästettyä puuta voi käyttää vain erityistapauksissa, ja sitä ei tule käyttää kohteissa, joissa puupintoja kosketellaan paljain käsin (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes). Puumateriaalina voidaan käyttää lämpökäsiteltyä puuta, myrkyttömällä puunsuoja-aineella käsiteltyä puuta tai käsittelemätöntä puuta (esimerkiksi lehtikuusi tai männyn sydänpuu). Puupinnat voivat olla sateella liukkaita. Liukkautta voidaan vähentää urituksella tai pintakäsittelyllä.

RT 89-10966 Ulkoleikkipaikat

RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat.
Turvallisuuden suunnittelu

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto:
www.tukes.fi

6.4 Putoamis- ja turva-alustat

Monet leikkivälineet vaativat iskua vaimentavan alustan. Näiden alustojen laajuus, paksuus ja laatu tulee valita välineen sekä putoamiskorkeuden mukaan. Turva-alustamateriaaleja ovat putoamisalustaksi tarkoitettu puuhake, turvahiekka, turvasora, turvatekonurmi sekä erilaiset kumiruosteesta valmistetut putoamisalustat. Leikkialue tulee rajata, jotta turva-alustan materiaali ei siirry ympäröiville pinnoille. Materiaali valitaan paikkaan ja käyttötarkoitukseen sopivaksi. Erilaiset leikit ja liikuntamuodot hyötyvät erilaisista materiaaleista.

Kierrätyskumiruosteesta valmistettujen valettujen putoamisalustojen käyttö on melko yleistä, mutta näiden materiaalien terveysvaikutuksista ja ympäristövaikutuksista ei ole pitkäaikaista tutkimustietoa. Valmistajalta tulee pyytää mahdollisimman tarkat tiedot tuotteen alkuperästä ja valmistuksessa käytetyistä komponenteista. Kumiruosteesta valmistetut valetut turva-alustat sopivat rajoitetusti kumpuihin tai muihin kalteviin pintoihin. Valettuja turva-alustoja on usein vaikea korjata siististi, ja siksi niiden käyttöikä voi olla lyhyt. Irtokumiruostetta ei tule käyttää, sillä se kulkeutuu helposti ympäröivään luontoon.

6.5 Pelialueet

Pelialueet vaativat usein tarkoitukseen soveltuvan suhteellisen tasaisen pinnan. Yleisiä pelialueiden materiaaleja ovat kivituhka, asfaltti, hiekkatekonurmi sekä erilaiset massapinnoitteet. Saatavilla on myös erilaisia muovista valmistettuja, laatoista ladottavia pelialustoja sekä asfaltin päälle levitettäviä synteettisiä erityispinnoitteita. Pelialueen pintamateriaali valitaan käyttötarkoituksen mukaan. Jos pihalla on useita pelikenttiä, suositaan niissä erilaisia materiaaleja, jotka mahdollistavat erilaisia pelejä. Esimerkiksi asfaltti on hyvä alusta koripalloon, mutta jalkapallo vaatii pehmeämmän alustamateriaalin. Alustamateriaalin ei tule vaihtua toiseksi alusmateriaaliksi heti pelikentän rajojen kohdalla turvallisuussyistä, ja pelikentän turva-alue on suositeltavaa toteuttaa samasta materiaalista. Materiaalien kustannuksissa on huomattavia eroja. Useimmat materiaalit soveltuvat alueen jäädyttämiseen talvella, mutta asia tulee varmistaa tuotevalmistajalta. Liikuntakentän yhteyteen on suositeltavaa toteuttaa vesi- ja sähköpiste.

Tietoa urheilu-/pelialueiden mitoituksesta:
Taulukko 1

RT 103080 Perusopetuksen tilat. Suunnittelun lähtökohdat

InfraRYL 2006, osa 4, Liikunta- ja virkistyspaikkojen rakenteet

Suomen Liikunnan Ammattilaiset ry, materiaalit, mitat ja merkinnät: www.sla-ry.fi

6.6 Kierrätysmateriaalit

Ulkotilan materiaaleissa otetaan huomioon muiden näkökulmien lisäksi kestävän ympäristörakentamisen periaatteet ja elinkaari.

Suunnittelussa tutkitaan mitä kierrätettyjä ja/tai paikalta saatuja materiaaleja voidaan käyttää korjattuna tai uudelleen muokattuina. Kierrätettävien materiaalien haitta-ainepitoisuudet on aina tutkittava, ja materiaalien tulee täyttää turvallisuusvaatimukset. Rakennuspaikalta syntyvät maa-, kivi- ja kasviainekset on suositeltavaa uusio- ja/tai uudelleenkäyttää sekä pyrkiä tontin massatasapainoon. Rakennuspaikalta syntyviä ylijäämämaita voidaan käyttää maatyöissä tai kasvialustoissa. Myös mahdollisesti purettavista rakennuksista ja rakenteista saatavien materiaalien hyödyntämistä voidaan tutkia. Vanhoja rakenteita voidaan mahdollisesti hyödyntää sellaisenaan tai uuteen tarkoitukseen. Uusien materiaalien ja varusteiden suunnittelussa otetaan huomioon elinkaari sekä kierrätettävyyden.

KESY Kestävä ympäristörakentaminen:
www.vyl.fi/tietopankki/kesy/

Kuva 25. (ylh.vas) Hiukkavaaratalon pihan materiaalit liittävät ulkoalueen sitä rajaavaan metsäpihaan. Hiukkavaaran monitoimitalo, Oulu. **Kuva 26.** (ylh.oik) Ulkotiloihin tuovat vaihtelua erilaiset pintamateriaalit. Syvälahden monitoimitalo, Turku. **Kuva 27.** (alh.vas) Kierrätysmateriaaleilla voidaan luoda kiinnostavia pintoja. **Kuva 28.** (alh.oik) Pehmeät ja luonnonmukaiset materiaalit luovat miellyttävän yleisilmeen ulkoalueelle. Haukilahden päiväkot, Espoo, 2019.

7 KALUSTEET, VARUSTEET JA VÄLINEET

Kalusteiden, varusteiden ja välineiden suunnittelu perustuu pihan toiminnallisiin sekä pedagogisiin tavoitteisiin. Näitä tavoitteita sekä käytännön toimivuutta tukemaan tarvitaan eri ikäryhmille sopivia välineitä, kalusteita ja erilaisia aluevarusteita.

Ulkotila suunnitellaan toiminnallisena kokonaisuutena, jossa välineet muodostavat yhden osatekijän. Leikki- ja liikuntavälineet täydentävät ulkotilaa liikkumisympäristönä sekä varmistavat, että se tukee havaintomotoristen ja motoristen perustaitojen kehittymistä.

7.1 Leikki- ja liikuntavälineet

Leikki- ja liikuntavälineiden valintaan vaikuttavat hankekohtaiset tavoitteet, piha-alueen koko, käyttäjämäärä sekä ikäryhmien erilaiset toimintatarpeet (taulukko 8).

Leikki- ja liikuntavälineet voivat olla valmisvälineitä, tuotteista muunneltuja tai paikalla rakennettavia. Välineiden tulee mielellään olla sellaisia, että lapset voivat itse kehittää niihin liittyviä pelejä, leikkejä ja liikkeitä. Välineiden tulee olla kovaa kulumista kestäviä sekä helposti huollettavia ja korjattavia. Turvallisuusstandardeja tulee soveltaa tapauskohtaisesti, esimerkiksi skeittipaikkoja koskevat eri standardit kuin leikkipaikkoja. Etenkin kokoluokaltaan isoissa oppimisympäristöissä tulee suosia välineitä, jotka soveltuvat yhtä aikaa isolle käyttäjäryhmälle, ja jotka tukevat sosiaalista käyttäytymistä.

Välineiden valinnassa otetaan huomioon ekologisuuteen, kestävytyteen, esteettisyyteen, huollettavuuteen ja turvallisuuteen liittyvät näkökulmat, ja myös välineiden käytön mahdollisuudet eri vuodenaikoina. Liikkumis- ja toimimisesteisille keinut, luiskat, kiipeilytelineet, hiekkalaatikot ja peliratkaisut suunnitellaan hankekohtaisesti.

RT 89-10966 Ulkoleikkipaikat

RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu

Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku. Tujula, P. et al. Liikuntapaikkajulkaisu 85. Opetusministeriö, 2003

Taulukko 8. Leikki- ja liikuntavälineet sekä niiden soveltuvuus eri ikäryhmille (suuntaa antava). Katso myös taulukko 3.

Leikki- ja liikuntaväline	Huomioita	Soveltuvuus eri ikäryhmille		
		Päiväkoti	Alakoulu	Yläkoulu
Keinut	Monikäyttöinen perusvaruste, suositeltavaa toteuttaa erilaisia ja useita keinuryhmiä. Ikäryhmä otetaan huomioon, pesäkeinu soveltuu myös erityisryhmille. Sijoitus leikkialueen reunalle ja/tai aitaaminen juoksuesteaidalla.	x	x	x
Liukumäet	Voidaan toteuttaa maastoliukumäkenä, jos korkeuseroja voidaan hyödyntää. Leveät liukumäet (1000 mm) soveltuvat myös erityistä tukea tarvitseville.	x	x	
Hiekkaleikki	Hiekkaleikkipaikan voi toteuttaa myös ilman erillistä välinettä, leikkihiekan raekoko 0–4 mm.	x	x	
Kiipeilytelineet ja -varusteet	Monipuolisia ja riittävän haastavia, turva-alueen tilatarve otettava huomioon. Ratatyypiset kokonaisuudet usein suosittuja, hyödyntäminen osana opetusta esim. fysiikan oppivälineinä.	x	x	x
Pelivarusteita tarpeen mukaan	Verkot, korit, maalit (päiväkotipihoilla pelivarusteet voivat olla kevyempiä ja siirrettäviä varusteita).	x	x	x
Miniareenat	Erlaisia valmiita malleja on paljon tai miniareena voidaan toteuttaa elementeistä halutun kokoisena.	x	x	x
Soittimet	Ulkokäyttöön soveltuvia soittimia voidaan hyödyntää myös opetuksessa. Asennetaan siten, että soveltuvat myös erityistä tukea tarvitseville.	x	x	x
Parkour	Valmis tai paikalla rakennettu kokonaisuus.		x	x
Tasapainoradat ja -puomit	Tasapainon harjoittamiseen soveltuvat myös pölyt, puunrungot, kivet.	x	x	x
Ulkokuntoilu	Koulun ulkotilaan soveltuvat erityisesti Street Workout -tyyppiset monitoimitelineet. Perinteisemmät ulkokuntoiluvälineet sopivat erityisesti osaksi lähiliikuntapaikkaa.			x
Pingispöytä	Kiinteästi asennettu.		x	x
Skeitti ja skuutti	Ramppi (teräs, betoni). Kova ja sileäpintainen (asvaltti, betoni, teräs) alue, jossa voi olla kaaria, mäkiä ja kuoppia sekä kiinteitä tai liikuteltavia reilejä, luiskia ja laatikoita. Laudan lentäminen alueelta ulos on estettävä esim. rajaavalla kasvillisuudella.		x	x

7.2 Kalusteet ja varusteet

Oppimisympäristön kalusteiden ja varusteiden tulee tukea monipuolista toimintaa. Kaikkien ulkotilan kalusteiden ja varusteiden tulee olla vaikeasti liikuteltavia tai kiinteästi asennettuja. Turvallisuus, puhtaanapito ja huollettavuus otetaan valinnoissa huomioon.

Taulukko 9. Kalusteet ja varusteet ulkotiloissa.

Kaluste/varuste	Suunnittelussa huomioon otettavaa
Työskentelykalusteet (penkit, pöydät, virtalähteet (myös aurinkoenergia), erilaiset tasot)	Ryhmätyöskentelyn mahdollisuus, monikäyttöisyys, materiaalit kestäviä ja helposti huollettavia, osat uusittavia/korjattavia.
Oleskelupaikat (penkit, verkot, laiturirakenteet, isot tasapintaiset kivet)	Eri käyttäjäryhmille, passiivinen liikkuminen (esim. pesäkeinussa).
Roska-astiat	Kiinteitä, lajittelumahdollisuus, sijainnissa otettava huomioon huollettavuus.
Viljelylaatikot	Riittävän vankkarakenteiset korotetut viljelyaltaat kestävä käyttöä sekä helpottavat viljelyä. Sijoitus lämpimälle ja aurinkoiselle paikalle.
Kompostit, kompostorit	Suosittelavaa on, että pihan varusteisiin kuuluisi ainakin lehtikomposti, mahdollisuuksien mukaan myös lämpökompsti. Jätehuoltomääräykset otettava huomioon.
Pyörä- ja skuuttitelineet	Kaikkien telineiden tulee olla kiinteitä, ja niissä on oltava runkolukitusmahdollisuus. Osan pyörätelineistä tulee olla katettuja. Telineiden valinnassa kiinnitetään huomiota talvikunnossapitoon. Koulun sijainnista riippuen suksien säilytysteline saattaa olla tarpeellinen.
Siirrettävät kalusteet ja varusteet	Otettava huomioon ilkeältä ja se, että irtokalusteita ei pääse siirtymään leikkivälineiden turva-alueille. Tarvittaessa esim. ketjukiinnitys.
Lipputanko	Mitoitusohjeet RT 89-10677, kunnasta riippuen 1 tai 2 lipputankoa.
Äänentoistoon liittyvät varusteet, kuten kaiuttimet	Voivat sijaita myös rakennukseen integroituna.

7.3 Rakenteet ja rakennelmat

Katokset

Päiväkodeissa sekä kouluissa katokset ovat välttämättömiä sää- ja UV-suojana. Katoksilla sekä rakenteilla voidaan lisätä ulkona oleskelun houkuttelevuutta ja mukavuutta. Katokset voivat olla rakennuksesta erillisiä tai liittyä suoraan sisäänkäynteihin. Katoksia on oltava useita, ja ne sijoitetaan siten, että ulkoalueen näkyvyys ja valottavuus on mahdollista. Laaja katos mahdollistaa monenlaista toimintaa, mikä otetaan huomioon kalusteiden sijoittamisessa. Erityisesti liikuntapaikan läheisyydessä olevat katokset voivat toimia monenlaisessa käytössä. Katokseen voidaan integroida latauspisteitä, valaistusta sekä säilytystilaa, ja ne toimivat oppimisympäristöinä. Purjekankaisilla katoksilla voidaan luoda pienimittakaavaista suojaa päiväkodin leikkialueelle. Päiväkodin ulkotilaan suunnitellaan suojainen ja mahdollisuuksien mukaan lämmin säilytyspaikka rattaille.

Välineiden säilytys

Mikäli päiväkotitai koulurakennuksessa sijaitseva välinevarasto on hankalasti saavutettavissa, ulkotilaan tulee suunnitella erillinen lukittava välinevarasto taikka tilavia säilytyslaatikoita. Päiväkotien piholla ulkoviivälinevarasto sijoitetaan siten, että sen taakse mahdollisesti jäävää aluetta on mahdollista valvoa.

Ulkoauditorio

Ulkoauditorioa hyödynnetään opetuksessa, ja se toimii oleskelu- sekä kohtaamispaikkana. Katsomon suunnittelussa hyödynnetään mahdollisia luontaisia tasoeroja. Porrastusten mitoituksen määrittelee käyttötarkoitus, käytettävissä oleva tila ja lasten mittakaava. Ulkoauditorion sijoittamisessa tulee ottaa huomioon pienilmasto ja melu. Ulkoauditorion läheisyyteen on suositeltavaa asentaa sähköpiste.

RT 97-11169 Maavalli- ja rinnekatsomot

RT 09-11137 Ihmisten mitat

Aitaaminen

Koulun ulkoaluetta ei välttämättä ole tarvetta aidata, etenkin jos se on helposti hahmotettavissa, sen lähiympäristö on turvallinen ja oppilailla on mahdollisuus käyttää esimerkiksi läheisiä metsäalueita välitunneilla. Kaupunkialueilla piha-alue on toisinaan tarpeen aidata turvallisuuden lisäksi esimerkiksi kulun ohjauksen vuoksi. Päiväkoteihin ja kouluihin, joissa on esiopetusryhmiä, suositellaan aitaamista.

RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu

RT 103083 Päiväkotien suunnittelu

Aidat voivat olla hyvinkin erilaisia ja eri korkuisia riippuen aidan tarkoituksesta. Aidan sijaan pihaa voidaan rajata matalalla muurilla, kasvillisuudella tai maastonmuotoilulla.

Päiväkodin pihalla aidan tulee estää lasten poistuminen alueelta. Aidan korkeuden tulee olla vähintään 1,2 m, ja tarvittaessa korkeampi paikkakunnan lumitilanne huomioon ottaen. Aidan rakenteen tulee olla sellainen, ettei siihen ole helppo kiivetä eikä sen ali pääse ryömimään. Käyntiporttien tulee olla noin 1000 mm leveät ja aueta sisäänpäin. Lukitusten tulee olla sellaiset, etteivät lapset saa niitä helposti auki.

Usein pelialueet vaativat aidat, jotka estävät muun muassa pallon karkaamisen ympäristöön. Pelialueiden aitaamisen suunnitteluun liittyy myös niiden huoltoon ja aitojen tekniseen laatuun liittyviä reunaehtoja, jotka tulee selvittää pelikentän käytöstä ja sijainnista riippuen.

Kuva 29. (ylh.vas) Ulkosoittimia voidaan hyödyntää monessa eri tarkoituksessa, esim. musiikin ja draaman opetuksessa sekä lasten omis- sa leikeissä. **Kuva 30.** (ylh.oik) Ulkoluokassa/katoksessa on tilaa tehdä ryhmätöitä. Katos toimii myös sateensuojana ja siihen on integroitu varastotilaa. Röömupesa, Tartto, Viro. **Kuva 31.** (alh.vas) Erilaisista välineistä voidaan muodostaa ratatyypisiä kokonaisuuksia. Syvälahden monitoimitalo, Turku. **Kuva 32.** (alh.oik) Puu soveltuu pintamateriaalina esimerkiksi ulkoauditorioon. Meritähden päiväkoti, Helsinki.

7.4 Valaistus

Hyvä valaistus tuo turvallisuutta, auttaa hahmottamaan ympäristöä sekä parantaa ulkotilan käyttömahdollisuuksia kaikkina vuodenaikoina. Valaistus muodostuu ulkotilan yleisvalaistuksesta, rakennuksen julkisivuvalaistuksesta, kohdevalaistuksesta ja mahdollisesti erikoisvalaistuksesta. Valaisemattomia alueita etenkin päiväkotien pihilla tulee välttää. Valaisimet toimivat myös opasteina ja merkitsevät kulkureittejä. Hyvin suunnitellulla ja ajastetulla valaistuksella pystytään ehkäisemään ilkeävaltaa. Valaisinpylväiden paikat sijoitetaan siten, että ne eivät haittaa pihalla toimimista. Valaisimia voi olla mahdollista kiinnittää rakennuksiin tai muihin pihalla oleviin rakennelmiin.

Valaistus voidaan suunnitella dynaamiseksi, jolloin valaistusta voidaan säätää vuorokaudenajan ja vuodenajan mukaan. Valaistuksen säädettävyyttä säästää energiaa ja on taloudellista.

7.5 Opasteet

Ulko- ja sisäopasteet muodostavat toisiaan täydentävän yhtenäisen kokonaisuuden. Ne täydennetään viranomais määräysten mukaisilla turvallisuusopasteilla ja -merkin- nöillä. Niille pihaille, jotka toimivat ns. vapaassa iltaikäikäytössä (esim. lähiliikuntapaika- kana, pelikenttänä jne.), tulee asentaa opastetaulu. Opastetaulussa tulee olla ainakin kohteen nimi ja osoite, hätänumero sekä ylläpidon yhteystiedot. Opasteet suunnitel- laan palvelemaan sekä päivittäistä toimintaa että häiriötilanteita. Opasteiden luke- mista voidaan helpottaa käyttämällä esimerkiksi kuvasympboleita.

RT 89-10966 Ulkoleikkipaikat

RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu

RT 98-11281 Liikennemerkki ja opasteet kiin- teistön ulkoalueilla

RT 103083 Päiväkotien suunnittelu

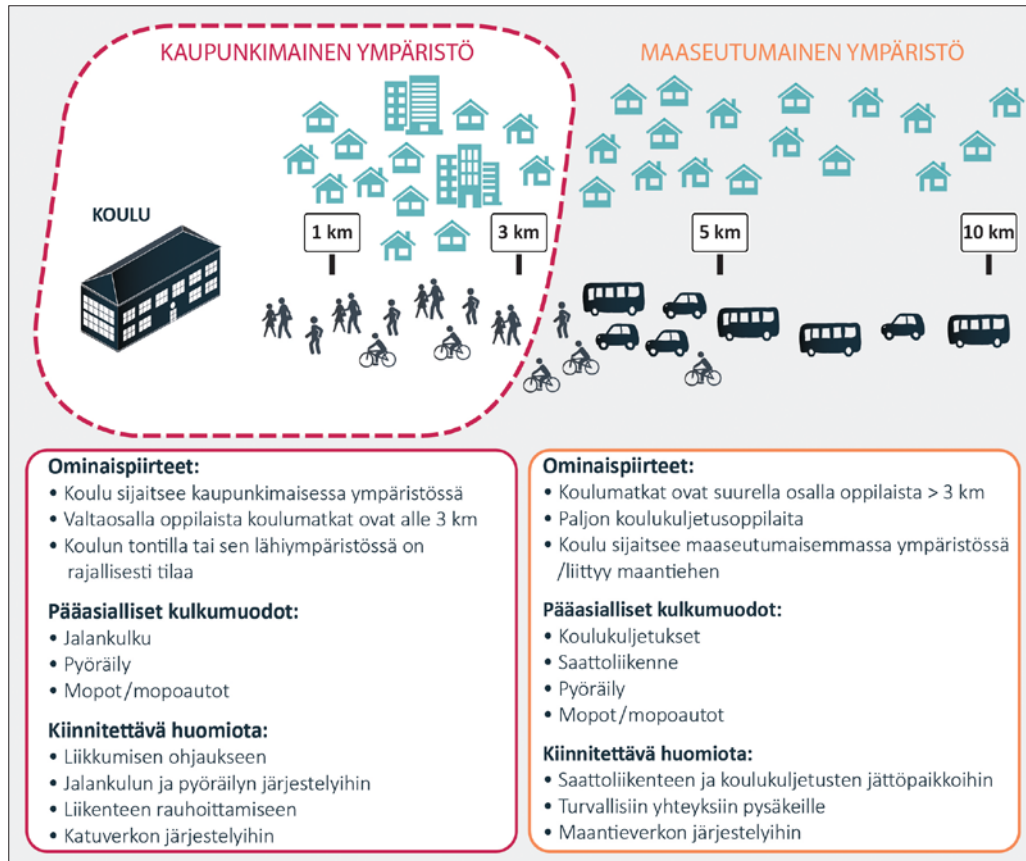
RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu

RT 09-10884 Esteetön liikkumis- ja toimimis- ympäristö

RT 89-10966 Ulkoleikkipaikat

8 LIIKENNEJÄRJESTELYT

Päiväkodin ja koulun sijainti yhdyskuntarakenteessa sekä joukkoliikenneyhteydet määrittävät tarvittavia liikennejärjestelyitä sekä eri liikennemuotojen pysäköinti- paikkojen tarvetta. Isoissa kaupungeissa tarpeet ovat erilaiset kuin harvaan asutuilla alueilla. Eri pysäköintipaikkojen tarpeet määritellään hankekohtaisesti. Ulkotilojen liikennejärjestelyiden tulee olla turvallisia ja tarkoituksenmukaisia. Niiden tulee kannustaa lapsia sekä henkilökuntaa kulkemaan koulu- ja työmatkat vähäpäästöisesti, terveyttä edistävällä tavalla. Ensisijainen periaate on, että ulkotila varataan lasten käyttöön, ei pysäköinnille.

Kuva 33. Esimerkki koulun liikennejärjestelyistä.

Eri liikennemuotoja ovat oppilasliikenne, saattoliikenne, koulukuljetukset, henkilö- kuntaliikenne, huoltoliikenne sekä liikenne vierailijoille ja ilta- sekä viikonloppukäyt- täjille. Liikennejärjestelyiden suunnittelussa tulee noudattaa seuraavia periaatteita:

- Eri kulkumuodot erotetaan selkeästi toisistaan.
- Jalankulku ja pyöräily pidetään järjestelyiden toteutuksessa etusijalla. Myös talvi- pyöräilyn tarpeet otetaan huomioon suunnittelussa ja pyörille varataan turvallinen ja suojaisa pysäköintimahdollisuus.
- Leikki- ja välitunti- ja rauhoitetaan ajoneuvoliikenteeltä.
- Pihajärjestelyt, teiden ylitykset ja kulku lähellä sijaitseville liikuntapaikoille suun- nitellaan turvallisiksi.
- Saattoliikenne ja koulukuljetukset järjestetään siten, että autolla peruuttaamisen tarve vältetään.
- Saattoliikenne ja koulukuljetukset järjestetään siten, että autolla ei ajeta piha- alu- eelle vaan erikseen määritetyille saattoliikennepaikalle, josta on turvallinen kulku kävellen kulkureiteille ja oleskelualueelle.
- Pysäköinti erotetaan omaksi alueeksi.
- Eri liikennevälineiden tarvitsema pysäköintitila selvitetään hankekohtaisesti (esim. liikkumisesteisten liikkumisvälineet, sähköllä liikkuvien kulkuneuvojen erityistar- peet).
- Liikenteen ohjaus toteutetaan samalla tasolla kuin yleisillä katu- sekä tiealueilla, ja siinä otetaan huomioon koulun/päiväkodin käyttö ympärivuorokautisesti ja eri vuodenaikoina.
- Julkisen liikenteen pysäkeille järjestetään sujuvat ja turvalliset kulkuyhteydet.

Ympäristön liikenneolosuhteet otetaan huomioon tontin käyttöä suunniteltaessa. Esimerkiksi oppimiseen ja virkistäytymiseen käytettävien ulkotilojen tulee sijoittua suojaan liikenteen melulta.

Taulukko 10. Ohjeellisia pysäköintipaikkojen määriä päiväkodeissa ja kouluissa. Pysäköinti- paikkojen tarve määrittyy aina hankekohtaisesti. Asemakaavassa saattaa olla määräyksiä paikkojen lukumäärästä.

RT 98-11235 Pysäköintialueet

	Pyöräpaikat	Autopaikat	Muu
Huoltajat/saatto	päiväkodissa 1pp / 10 tilapaikkaa kohden taakkapyörät ja pyöräperävaunut otetaan huomioon mitoituksessa	lyhytaikaisia saattopaikkoja päiväkodissa 1 ap jokaista 10 alkavaa tilapaikkaa kohden koulussa 1ap 50 lasta kohden	huomioitava suojattu tila perävaunujen ja lastenvaunujen säilytystä varten lastenrattaiden mitoitus noin 1 vaunu- paikka 10 tilapaikkaa kohden lastenrattaiden säilytys mielellään suojai- nen ja lämmitetty
Lapset	päiväkodin ulkotiloissa otetaan huomioon lasten pyörien säilytys koulussa 1 pp / 2–3 lasta kohden	mopo-/mopoautoaikoja, ”kevytautot”, traktorit tarve selvitettävä hankekohtaisesti	skuuttelineitä lukitusmahdollisuudella sisäänkäyntien läheisyyteen
Vierailijat	1 pp / 1000 k-m ²	riippuu muusta toiminnasta, tarve selvitettävä hankekohtaisesti	tapahtumien aikana mahdollisuus käyttää koulun kenttiä pysäköintiin, rinnakkais- käyttö
Henkilökunta	1 pp / 3 työntekijää	1 ap 3 työntekijää kohden (joukkoliiken- nevyöhykkeellä) tarve selvitettävä hankekohtaisesti	sähköauton latauspisteet, varautuminen sähköautojen lisäpaikkoihin putkittamalla reitit asennusvalmiiksi
Muu suositus	runkolukitus, sijoitetaan pyöriteiden varteen, esim. 50–100 pp ryhmissä, ainakin osa paikoista katettu	liikkumisesteisten paikkoja minimissään 2 jokaista 50 autopaikkaa kohden sis- säänkäynnin läheisyyteen, pysähdyspaik- ka koulukuljetuksille ja tilausbussille	mahdolliset päiväkodin/koulun omat pyörät tai esim. ”muksubussit” muiden sähköisten kulkuvälineiden varkausturvallinen säilytys ja paloturvalli- nen lataus

8.1 Jalankulku- ja pyöräily-ympäristö

Jalankululle tarkoitettujen pääreittien tulee olla esteettömiä. Lapsia ja heitä saattavia aikuisia saapuu yleensä useista eri suunnista, mikä otetaan huomioon suunnittelussa.

Pyörien pysäköinnin hyvä järjestäminen on tärkeä osa pyöräilyä ja sen edistämistä. Koska käyttäjinä ovat pääsääntöisesti lapset, pyöräpysäköinnin on oltava helppokäyttöistä ja sujuvaa. Ulkoalueiden toiminnot suunnitellaan siten, että reitti pysäköintipaikoille ei risteä muiden toimintojen eikä ajoneuvoliikenteen kanssa. Riittävän väljäksi suunniteltu pyöräpysäköintialue ja hyvien telineiden valinta helpottavat kunnossapitoa ja mahdollistavat tarvittaessa pyöräpaikkojen lisäämisen jälkikäteen. Nykyisin voi olla tarvetta myös sähköpyörien pysäköinnille.

Pyöräily-ympäristön suunnittelussa huomioon otettavia asioita:

- pyöräpysäköinnin tarpeeseen vaikuttavat mm. päiväkodin sijainti, koulun oppilasalueen laajuus ja joukkoliikenneyhteydet.
- pyöräpaikkojen on suositeltavaa olla runkolukittavia, ja osa paikoista tulee kattaa. Kattamisella voidaan edistää talvipyöräilyä. Mitoituksessa otetaan huomioon myös taakka- ja konttipyörät sekä pyöräperävaunut.
- lasten ja henkilökunnan polkupyörille tarvitaan oma, mieluiten katettu säilytystila tai -paikka.
- pyöräpaikkojen yhteydessä voi olla huoltopistetolppa, pyöränkorjausteline tai -paja.
- tilavarauksissa otetaan huomioon mahdollinen tilatarpeen kasvu esim. oppilasmäärän lisääntyessä.

RT 98-11207 Polkupyörien pysäköinti ja säilytys

8.2 Saattoliikenne ja pysäköinti

Saattoliikenteen ja koulukuljetusten reitit sekä saattopaikkojen sijainnit järjestetään siten, että ne eivät vaaranna päiväkodin ja koulun käyttäjien ja autosta poistuvien lasten turvallisuutta.

Päiväkodin saattoliikenne (polkupyörät, kävelen, vaunut, henkilöautot):

- Päiväkotiin lapset saatetaan pihalle tai sisätiloihin, joten päiväkodin saattoliikennepaikan tulee sijaita turvallisen kulkureitin päässä sisäänkäynnistä.
- Saattoliikenteellä tulee olla mahdollisuus lyhytaikaiseen pysäköintiin.
- Lastenrattaiden säilytyspaikka on sisääntulon läheisyyteen sijoitettu, katettu, lukituksen mahdollistava ja mielellään lämmitetty tila

Koulun saattoliikenne (koulukuljetukset, henkilöautot):

- Pääosa saattopaikoista voi olla lyhytaikaisia pysähdyspaikkoja.
- Saattoliikenteen pysäköintipaikkojen tulee sijaita tontin reunoilla ja kauempana sisäänkäynnistä. Kulkureitin on oltava turvallinen ja esteetön.
- Saattoliikennettä odottavilla oppilailta ja henkilökunnalla tulee olla miellyttävä sekä turvallinen odotustila, joka tarjoaa suojaa sateelta, tuulelta ja auringolta. Oppilaille on järjestettävä valvottua toimintaa odotusajaksi, joten odotusalueen on hyvä mahdollistaa toiminta, tai vaihtoehtoisesti odotuspaikan tulee sijaita lähellä pihan aktiivista toiminta-aluetta. Tällöin on huolehdittava näköyhteydestä toiminta-alueen ja saattoliikennepaikan välillä.

RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu

Pitkäaikainen pysäköinti

Yleisiä periaatteita pysäköintipaikkojen mitoittamiseen käyttäjäryhmittäin on annettu *taulukossa 10*. Tarve tulee tarkistaa hankekohtaisesti esimerkiksi asemakaavasta, liikenneselvityksellä tai käyttäjäkyselyllä.

Pysäköintialueet tulee erottaa välituntipihasta ja päiväkodin ulkoalueella niiden tulee sijaita aidatun ulkoilupihan ulkopuolella.

Ilta- ja viikonloppukäyttäjien pysäköintipaikkojen tarve tulee selvittää hankekohdaisesti. Osittainen rinnakkaiskäyttö päiväkäyttöön tarkoitettujen pysäköinnin kanssa on usein mahdollista. Oheiskäytön pysäköintipaikkojen sijoittamisessa otetaan huomioon ilta- ja viikonloppukäytön (esim. liikuntasali) tilojen sisäänkäynnit. Tavoitteena suunnittelussa on monikäyttöisyys. Asvaltialue, johon on maalattu sekä peliviivat että pysäköintiruudut, voi toimia sekä pelialueena että pysäköinnin paisuntatilana.

Liikuntaesteisten pysäköintipaikoilta tulee olla esteetön kulkuyhteys rakennuksen sisäänkäynnille.

8.3 Huoltoliikenne, pelastustie ja pelastusajoneuvojen reitit

Päiväkodin ja koulun keittiön, jätehuollon sekä muun tavarantoimituksen vaatima huoltoliikenne erotetaan lasten käytössä olevista alueista. Huoltoliikenteelle suunnitellaan oma ajoyhteys, joka ei kulje saattoliikenteen käyttämän pysäköintialueen

läpi. Huoltopihalla tulee olla riittävä kääntymistila vähintään jäteauton kokoiselle ajoneuvolle.

Päiväkoti- ja koulurakennukselle on yleensä laadittava pelastussuunnitelma. Pelastustie ja pelastusajoneuvojen reitit määritellään ensisijaisesti rakennuslupa-asia- kirjoissa. Rakennuksen pelastussuunnitelmaan liittyen voi pihalle olla tarpeen varata nostopaikka puomitikasautolle tai sammutusauton reitille. Ambulanssilla tulee päästä ajamaan sisäänkäynnin läheisyyteen sekä välitunti- tai ulkoilupihalle.

Pelastusreitit tulee merkitä selkeästi. Pelastustien leveyden tulee olla vähintään 3,5 m ja ambulanssille tarkoitetun reitin vähintään 3 m.

RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu

9 YLLÄPITO JA HUOLTO

Ulkotiloihin kohdistuu kova kulutus, mikä tulee ottaa huomioon alueen suunnittelussa ja ylläpidossa. Pihan välineiden sekä varusteiden kunto tulee tarkistaa säännöllisesti, ja valmismvälineillä on usein omat huolto-ohjeet. Yhteistyötä ylläpitoa ja hoitoa vastaavien tahojen kanssa tulee tehdä jo suunnitteluvaiheessa. Lapsia, nuoria ja muita alueen käyttäjiä voi olla mahdollista osallistaa alueen ylläpitoon ja hoitoon. Toimintaperiaatteista tulee sopia jo suunnitteluvaiheessa, ja koordinoinnista voi vastata esimerkiksi oppilaskunnan pihatoimikunta.

Huollon periaatteet ja kasvillisuuden hoito-ohjeet sisällytetään kiinteistön huolto- kirjaan. Hoitotason määrittelyssä voidaan käyttää Viherympäristöliiton viheralueiden hoitoluokitusta (VHT '14).

Viherympäristöliiton viheralueiden hoitoluokitus VHT '14: www.vyl.fi

Talvikunnossapito

Pääkulkureitit mitoitetaan siten, että koneellinen kunnossapito on mahdollista. Talvikunnossapidettävät alueet määritellään ja lumenkasaukselle varataan tilaa jo suunnitteluvaiheessa. Lumen poiskuljetus aiheuttaa päästöjen lisäksi koulun tontille turvallisuuden vaarantavaa liikennettä. Lumikasat voivat talvella toimia mieluisina leikki- ja kiipeilypaikkoina. Lumikasat tulee sijoittaa siten, että ne eivät sijaitse aidan vieressä, tuki kulkureittejä tai että lumikasoilta laskeminen ei aiheuta vaaratilanteita. Vain puhdas lumi soveltuu leikkiin. Sulamisvesien reitit otetaan huomioon hulevesisuunnittelussa ja huolehditaan, etteivät ne aiheuta vahinkoa rakenteille. Kulkuväylien aurauksessa ja lumen kasaamisessa tulee ottaa huomioon talvipyöräily.

RT 89-10966 Ulkoleikkipaikat

SFS-SFS-EN 1176-7 Leikkikenttävälineet ja turva-alustat. Osa 7: Ohjeita asennuksesta, tarkastuksesta, huollosta ja ylläpidosta. Jätehuollosta lisätietoa

RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu

Jätehuolto

Jätteiden lajittelu ja lajittelupiste toimivat parhaimmillaan osana varhaiskasvatuksen ja koulun ympäristökasvatusta. Lajittelupiste voi tarjota palvelujaan myös lähiseudun asukkaille, mikä otetaan huomioon huoltopihan järjestelyssä. Ks. toimintojen sijoittelu kohdasta 4.1 ja huoltoliikenne kohdasta 8.3.

Biojäte voidaan kompostoida, jos sen käsittely voidaan järjestää asianmukaisesti. Ruokajätteen kompostointiin tarvitaan lämpöeristetty, haittaeläimiltä suojattu kompostori. Puutarhajäte ja viljelytoiminnasta kertyvät eloperäiset massat voidaan myös kompostoida.

10 KIRJALLISUUTTA

Lait ja asetukset

Jätelaki 646/2011. (RT YM1-21779)

Kuntalaki 410/2015.

Liikuntalaki 390/2015.

Maankäyttö- ja rakennusasetus 895/199. (RT YM1-21765)

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999. (RT 103046)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Pelastuslaki 379/2011. (RT 103064)

Perusopetusasetus 852/1998.

Perusopetuslaki 682/1998.

Sisäasiainministeriön asetus rakennusten poistumisreittien merkitsemisestä ja valaisemisesta 805/2005. (RT SM-21298)

Suomen rakentamismääräyskokoelma. <https://www.ym.fi/rakentamismaarayskokoelma>

Sähköturvallisuuslaki 1135/2016. (RT TEM-21726)

Terveysneuvottolaki 1326/2010.

Terveysneuvotteluasetus 1280/1994. (RT STM-21214)

Terveysneuvottelulaki 763/1994. (RT STM-21725)

Työturvallisuuslaki 738/2002. (RT STM-21543)

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 422/2012.

Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus- ja terveysturvallisuudesta 577/2003. (RT STM-21223)

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018

Varhaiskasvatusturvalaki 540/2018

Ympäristönsuojelulaki 527/2014. (RT 103051)

Rakentamisen yleiset laatuvaatimukset RYL

InfraRYL 2006, osa 4, Liikunta- ja virkistyspaikkojen rakenteet

RT-ohjekortit

RT 103058 Palvelumuotoilu kiinteistö- ja rakentamisalalla

RT 103079 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Rakennushankkeen valmistelun lähtökohdat

RT 103080 Perusopetuksen tilat. Suunnittelun lähtökohdat

RT 103081 Perusopetuksen tilat. Tilasuunnittelu

RT 103082 Perusopetuksen tilat. Sisustussuunnittelu

RT 103083 Päiväkodin suunnittelu

RT 103085 Päiväkodin ja perusopetuksen tilat. Turvallisuuden suunnittelu

RT 01-11147 Taide rakennushankkeessa

RT 055.30 Ilmasto, säteily

RT 055.33 Varjon pituus ja suunta

RT 05-10390 Ilmasto, tuulet

RT 05-10410 Ilmasto, kosteus, sade ja lumi

RT 05-10426 Ilmasto, lämpötila

RT 09-10884 Esteetön liikkumis- ja toimintaympäristö

RT 09-11022 Perustietoja liikkumis- ja toimimiseisteisistä

RT 09-11137 Ihmisen mitat ja ulottuminen

RT 09-11280 Induktiosilmukka kuulovammaisten apuvälineenä

RT 10-11298 Pihasuunnittelun tehtäväluettelo PIHA18

RT 69-11190 Asuinkiinteistön jätehuolto

RT 85-11205 Viherkatot ja katto- ja kansipuutarhat, rakenteet

RT 85-11203 Viherkatot ja katto- ja kansipuutarhat, periaatteet

RT 85-11204 Viherkatot ja katto- ja kansipuutarhat, kasvillisuus ja kasvualusta

RT 89-10966 Ulkoleikkipaikat

RT 89-11002 Pihojen pohja- ja päällysrakenteet

RT 89-11196 Hulevesien hallinta

RT 103006 Hulevesirakenteet

RT 103007 Hulevesirakenteiden kasvillisuus

RT 97-11169 Maavalli- ja rinnekatsomot

RT 91-11282 Kiinteistön opasteet

RT 97-11181 Urheilu- ja pallokenttien huoltotilat

RT 97-11199 Liikuntapaikkarakentaminen. Ohjeita ja kirjallisuutta

RT 98-10999 Kuormaustilat

RT 98-11180 Jalankulku- ja pyöräilyväylät

RT 98-11207 Polkupyörien pysäköinti ja säilytys

RT 98-11213 Ajoneuvojen mittoja

RT 98-11214 Ajoväylät, hitaasti liikennöivät

RT 98-11235 Pysäköintialueet

RT 98-11281 Liikennemerkit ja opasteet kiinteistön ulkoalueilla

Standardit

SFS-EN 1176-1:2017 Leikkikenttävälineet ja turva-alustat Osa 1: Yleiset turvallisuusvaatimukset ja testimenetelmät. 2017.

SFS-EN 1176-2:2017 Leikkikenttävälineet ja turva-alustat. Osa 2: Keinut. Lisäturvallisuusvaatimukset ja testimenetelmät. 2017.

SFS-EN 1176-3:2017 Leikkikenttävälineet ja turva-alustat. Osa 3: Liukumäet. Lisäturvallisuusvaatimukset ja testimenetelmät. 2017.

SFS-EN 1176-4:2017 Playground equipment and surfacing. Part 4: Additional specific safety requirements and test methods for cableways. 2017. (Suomenkielistä soveltamisalaa ei ole saatavissa.)

SFS-EN 1176-5 Leikkikenttävälineet ja turva-alustat. Osa 5: Karusellit. Lisäturvallisuusvaatimukset ja testimenetelmät. 2008.

SFS-EN 1176-6:2017 Playground equipment and surfacing. Part 6: Additional specific safety requirements and test methods for rocking equipment. 2017. (Suomenkielistä soveltamisalaa ei ole saatavissa.)

SFS-EN 1176-7 Leikkikenttävälineet ja turva-alustat. Osa 7: Ohjeita asennuksesta, tarkastuksesta, huollosta ja ylläpidosta. 2008.

SFS-EN 1176-10 Leikkikenttävälineet ja turva-alustat. Osa 10: Suljetut leikkivälineet. Lisäturvallisuusvaatimukset ja testimenetelmät. 2008.

SFS-EN 1176-11 Leikkikenttävälineet ja turva-alustat. Osa 11: Kolmiulotteiset kiipeilyverkot. Lisäturvallisuusvaatimukset ja testimenetelmät. 2014.

SFS-EN 1177:2018 + AC:2019:en. Impact attenuating playground surfacing. Methods of test for determination of impact attenuation. (Suomenkielistä soveltamisalaa ei ole saatavissa.)

Muut ohjeet ja julkaisut

Children´s perspectives on vegetation establishment: Implications for school ground greening. Urban Forestry & Urban Greening 13, 2014 (p. 166–174). Jansson, M., Gunnarsson, A., Mårtensson, F. & Andersson, S. 2014.

Garden affordances for social learning, play, and for building nature-child relationship. Urban Forestry & Urban Greening 11 (2012), p. 195–203. Laaksoharju, T., Rappe, E. & Kaivola, T. 2012.

Grounds for health: the intersection of green school grounds and health-promoting schools. Environmental education Research, vol.14, No.1, 2008, p. 77–90. Bell, A. & Dymont, J. 2008.

EarthEd: Rethinking Education on a Changing Planet. Island Press. The Worldwatch Institute. 2018.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus 2016. https://www.opi.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

- Esitys prosenttiperiaatteen edistämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:50. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160373/OKM_50_2017.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Esteettömyys kouluissa – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Helsinki kaikille -projekti. 2008.
- Esteettömyys päiväkodeissa ja niiden lähiympäristössä – opas suunnittelijoille ja henkilökunnalle. Könkkölä, M.; Juutilainen, A.; Kilpelä, N. Helsinki kaikille -projekti, 2009. www.hel.fi/helsinkikaikille/fi/ohjeita-suunnitteluun/rakennusten-suunnitteluoppaat
- Esteettömyys päiväkodeissa ja niiden lähiympäristössä. Tarkistuslistat. Helsinki kaikille -projekti. 2009.
- Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku. Tujula, P. et al. Liikuntapaikka-julkaisu 85. Opetusministeriö, Rakennustieto Oy. 2003.
- Esteetön rakennus ja ympäristö – Suunnitteluopas. Kilpelä, N. Rakennustieto Oy 2019. <https://www.ym.fi/fi-FI/haku?n=25247&d=1&s=Esteet%C3%B6n+rakennus+ja+ymp%C3%A4rist%C3%B6>
- Health promoting materials to manage urban pollution and immune-mediated diseases. Journal of Biotechnology. Roslund, M.; Rajaniemi, J.; Hyöty, H.; Puhakka, R.; Grönroos, M.; Parajuli, A.; Siter, N.; Nurminen, N.; Lin, J.; Oikarinen, S.; Laitinen, O.H.; Sinkkonen, A. 2018.
- Hyvä, paha koulu. Hyvinvointia hakemassa. Suomen Unicef. Harinen, P. & Halme, J. 2012.
- Ihan pihalla: opettajien käsityksiä ulko-opetuksesta ja ulkona oppimisesta. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos. Hämäläinen, J. 2018.
- Ihminen Psykologinen Kehitys Nurmi, J-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L.; Ruoppila, I. WSOY 2006.
- The impact of greening schoolyards on the appreciation, and physical, cognitive and social-emotional well-being of schoolchildren: A prospective intervention study. Landscape and urban planning. (180) 2018, 15–26. Dijk-Wesswilius, J.E & al. 2018.
- Impact of preschool environment upon children's physical activity and sun exposure. Preventive Medicine 42 (2006), p. 301–308. Boldemann, C. et al. 2006.
- KESY - Kestävän ympäristörakentamisen toimintamalli. Weckman, E. (toim.) Viherympäristöliitto. 2018.
- Kohti tervettä aikuisuutta (KOTA) – päiväkodin viherpuhan vaikutus lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Ekosysteemit ja ympäristö -tutkimusohjelma, KOTA-hanke. Puhakka, R. 2018.
- Koulujen toimivat saattoliikennejärjestelyt ja aktiivisen liikkumisen lisääminen koulumatkoilla. Sainio, T. Tampereen teknillinen yliopisto 2017. <https://dspace.cc.tut.fi/dpub/handle/123456789/24616>
- Koulupiha liikunnan mahdollistajana. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Karjalainen, S. & Käyrä, M. Oulun yliopisto, 2007.
- Koulupihan mahdollisuudet -opas. Sassi, P. Mannerheim Lastensuojeluliitto. 2003.
- Koulupihat lähiliikuntapaikkana. Suunnitteluopas. Nuori Suomi ry. 2006. http://www.lahiliikuntapaikat.fi/files/lahiliikuntapaikat/Liitetiedostot/Koulupihat_lahiliikuntapaikkoina_netfi.pdf
- Koulupäivän aikainen liikunta ja oppiminen. Tilannekatsaus tammi-kuu 2018. Raportit ja selvitykset 2018:1. Kantomaa, M.; Syväoja, H.; Sneck, Sirpa; Jaakkola, T.; Pyhältö, K. ja Tammelin, T. Opetushallitus 2018. https://www.oph.fi/download/189075_koulupaivan_aikainen_liikunta_ja_oppiminen.pdf
- Koulusta oppimisen ympäristöksi - Työkaluja oppimisympäristöjen muutokseen. Kuuskorpi, M. ja Nevari, J. Opetushallitus 2018.
- Lasten liikuntapaikkojen suunnittelu. Liikuntapaikka-julkaisu 83. Karvinen, J. & Norra, J. Opetusministeriö, Rakennustieto Oy. 2002.
- Liiku ja opi. Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. PS-kustannus. Rintala, P. et al. 2005.
- Liikkumis- ja toimimiseisille soveltuvat perusopetuksen tilat, kalusteet ja varusteet. Anttalainen, H. & Tapaninen, R. 2009.
- Loikkaa ulkoluokkaan – opas ulkona opettamiseen. Laine, A., Elonheimo, M. ja Kettunen, A. 2018.
- Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Luontomatkaileu, metsät ja hyvinvointi. Metlan työraportteja 52: 57–77. Tyrväinen, L. & Tuulentie, S. 2007.
- Luonto lähelle ja terveydeksi. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 35/2014. Jäppinen, J-P. et al. (toim.) 2014.
- Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta? Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:3. 27. Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2013.
- Nature-derived microbial exposure as a novel strategy to modify immune modulation among urban dwellers. Journal of Biotechnology. Sinkkonen, A.; Hyöty, H.; Rajaniemi, J.; Puhakka, R.; Grönroos, M.; Parajuli, A.; Roslund, M.; Siter, N.; Nurminen, N.; Oikarinen, S.; Lin, J.; Laitinen, O.H. 2018.
- Nature Play & Learning Places, Creating and managing places where children engage with nature. Raleigh, NC: Natural Learning Initiative and Reston. Moore, R. 2014.
- Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuusopas www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas
- Oppimista tukevat ympäristöt, johdatus oppimisympäristöajatteluun. Manninen, J.; Burman, A.; Koivunen, A.; Kuittinen, E.; Luukannel, S.; Passi, S. ja Särkkä, H. Opetushallitus 2007.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. POPS 2014. Opetushallitus 2014. https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteen tilaajalle. Suomen Taiteilijaseura 2015. https://prosenttiperiaate.fi/wp-content/uploads/Prosenttiperiaatteenkk-Taiteen_tilaajalle_Web.pdf
- Päiväkodin käsikirja. Päiväkotien tilasuunnittelun kehittäminen Helsingissä. Ohjeita ja esimerkkejä tilasuunnittelun pohjaksi. Päivitys 2018.
- Active by design: Promoting physical activity through school ground greening. Children's geographies. Volume 5 (4). p. 463–477. Dymont, J. & Bell, A. 2007.
- Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Hietanen-Peltola, M. & Korpilahti, U. 2015. THL Ohjaus 7/2015.
- The influence of urban green environments on stress relief measures: A field experiment. Journal of Environmental Psychology. Tyrväinen, L.; Ojala, A.; Korpela, K.; Lanki, T.; Tsunetsugu, Y.; Kagawa, T. 2014.
- Toimiva ja kiinnostava koulupiha. Koulupiha-projekti. Mannerheim Lastensuojeluliitto. Gummerrus Oy. 1988.
- Trees as affordances for connectedness to place – a framework to facilitate children's relationship with nature. Urban forestry and urban greening. (28) 2018, p.150. Laaksoharju, T. & Rappe, E. 2017.
- Tulevaisuuden fyysinen oppimisympäristö, Käyttäjälähtöinen muunneltava ja joustava opetustila. Kuuskorpi, M. Turun yliopisto 2012. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/76724/vaitoskirja-2012Kuuskorpi.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Viherympäristön psykososiaaliset palvelut. Luonto lähelle ja terveydeksi: Ekosysteempipalvelut ja ihmisen terveys argumenta-hankkeen (2013–2014) tulokset ja toimenpidesuosituksukset, s. 34–35. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 35. Rappe, E. 2014. Jäppinen & al. (toim.). Multiprint Oy. 2014.
- Valtioneuvoston päätös melutason ohjeistoista 993/1992.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, Opetushallitus 2016. https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Verkkosivuja

Allergiaterveys, <http://www.allergiaterveys.fi/fi/etusivu.html>

Finlex <https://www.finlex.fi/fi/>

Haitalliset vieraslajit <http://www.vieraslajit.fi/>

Hankinnat.fi <https://www.hankinnat.fi>

Koulupihat lähiliikuntapaikkana. Suunnitteluopas. Nuori Suomi ry. 2006. http://www.lahiliikuntapaikat.fi/files/lahiliikuntapaikat/Liitetiedostot/Koulupihat_lahiliikuntapaikkoina_nettti.pdf

KESY Kestävä ympäristörakentaminen <https://www.vyl.fi/tietopankki/kesy/>

Liikkuva koulu <https://www.liikkuvakoulu.fi/>

Lähiliikuntapaikat <http://www.lahiliikuntapaikat.fi/>

Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuusopas <https://www.oph.fi/>

RakennusFakta.fi <https://www.rakennusfakta.fi/koulut/projectluokka.html>

Suomen liikunnan ammattilaisten ylläpitämä sivusto, mitat ja merkinnät <https://www.sla-ry.fi/materiaalit/mitat-ja-merkinnat/>

Terveet tilat -hanke <https://vkn.fi/terveet-tilat-2028>

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) <https://tukes.fi/etusivu>

Varhaiskasvatusyksikön ulkotilojen ja ympäristön turvallisuuden edistämiseen liittyvää materiaalia, http://www.oph.fi/download/185795_Turvallisuus_tapaturmat_varhaiskasvatus_materiaali_THL_2016_LK_UK.pdf

Viherympäristöliiton viheralueiden hoitoluokitus VHT'14 www.vyl.fi

Kuvat

Kuva 3. Röömupesa, Tartto, Viro. Kuva Nomaji.

Kuva 4. Västra Hamnens skola. Malmö. Kuva Mari Ariluoma.

Kuva 5. Syvälahden monitoimitalo, Turku. LOCI maisema-arkkitehdit Oy, kuva LOCI maisema-arkkitehdit Oy.

Kuva 6. Entinen Ilolan koulu, Porvoo. Kuva Reino Tapaninen.

Kuva 7. Taitojen kehittyminen. Kuva Nomaji.

Kuva 8. Eri taitoja kehittävät alueet päiväkotit- ja koulupihoilla. Kuva Nomaji.

Kuva 9. Saunalahden koulu, Espoo. LOCI maisema-arkkitehdit Oy, kuva LOCI maisema-arkkitehdit Oy.

Kuva 10. Kew Garden, Lontoo, Englanti. Kuva Anni Järvitalo.

Kuva 11. Hönttämäen koulu, Oulu. Kuva Jussi Kolu.

Kuva 12. Kannelmäen lähiliikuntapuisto, Helsinki. LOCI maisema-arkkitehdit Oy, kuva Julia Weckman.

Kuva 13. Sipoonlahden koulu, Sipoo. Nomaji maisema-arkkitehdit Oy, kuva Nomaji.

Kuva 14. Kuitinmäen koulu, Espoo. Kuva Sirja lisakka.

Kuva 15. Meilahden ala-aste, Helsinki. Kuva Anni Järvitalo.

Kuva 16. Tartu Lootusmaja, Tartto, Viro. Kuva Nomaji.

Kuva 17. Kuva Kristian Åbacka.

Kuva 18. Päiväkodin ulkotilojen toiminnot ja sijoittaminen. Kuva Nomaji.

Kuva 19. Koulun ulkotilojen toiminnot ja niiden sijoittaminen. Kuva Nomaji.

Kuva 20. Puilla on erityinen ja tärkeä merkitys oppimisympäristöissä. Kuva Nomaji.

Kuva 21. Kuva Mari Ariluoma.

Kuva 22. Hiukkavaaran monitoimitalo, Oulu. Maisemasuunnittelu VSU Maisema-arkkitehdit Oy, kuva Mari Ariluoma.

Kuva 23. Glencoe Elementary School, Seattle. Kuva Mari Ariluoma.

Kuva 24. Kuva Jonna Juusola.

Kuva 25. Hiukkavaaran monitoimitalo, Oulu. VSU Maisema-arkkitehdit Oy, kuva Raimo Ahonen.

Kuva 26. Syvälahden monitoimitalo, Turku. LOCI maisema-arkkitehdit Oy, kuva LOCI maisema-arkkitehdit Oy.

Kuva 27. Kuva Mari Ariluoma.

Kuva 28. Haukilahden päiväkotit, Espoo. Studio Terra Oy, kuva Mari Ariluoma.

Kuva 29. Kvartsinjuonenpuisto, Vantaa. Sito Oy, kuva Mari Ariluoma.

Kuva 30. Röömupesa, Tartto, Viro. Kuva Nomaji.

Kuva 31. Syvälahden monitoimitalo, Turku. LOCI maisema-arkkitehdit Oy, kuva LOCI maisema-arkkitehdit Oy.

Kuva 32. Päiväkoti Meritähti, Helsinki. LOCI maisema-arkkitehdit Oy, kuva LOCI maisema-arkkitehdit Oy.

Kuva 33. Esimerkki koulun liikennejärjestelystä. Kuva muokattu Tiina Sainion kuvan pohjalta.

Ohjekortin ovat laatineet Rakennustietosäätiö RTS sr:n toimikunnat TK 379 Päiväkotien suunnittelu ja TK 380 Oppimisympäristöjen suunnittelu:

TK 379 Päiväkotien suunnittelu

Reino Tapaninen	Opetushallitus, puheenjohtaja (varapj. Heli Anttalainen)
Mikko Helasvuo	Arkkitehti toimisto Mikko Helasvuo Oy
Tarja Lehto	Helsingin kaupunki, kaupunkiympäristö
Carola Harju	Helsingin kaupunki, kasvatusta ja koulutus
Ulla Korpilahti	THL (vara Päivi Lindberg)
Eija Kivineva	Vantaan kaupunki, tilakeskus
Kati Costiander	Opetushallitus
Päivi Riehungangas	Vantaan kaupunki, sivistystoimi
Kati Itkonen	Parviainen Arkkitehdit Oy
Eija Riikonen	Espoon kaupunki, sivistystoimi
Anne Peltonen	Espoon kaupunki, sivistystoimi
Jukka-Pekka Sorjonen	Helsingin kaupunki, turvatiimi
Anneli Hellsten	HM-arkkitehdit Oy
Arto Kärki	Pirkanmaan pelastuslaitos
Tiina Ranta	Laurea-ammattikorkeakoulu
Seppo K. Niiranen	Rakennustieto Oy, sihteeri

TK 380 Oppimisympäristöjen suunnittelu

Heli Anttalainen	Opetushallitus, puheenjohtaja
Mervi Alaluusua	UKI Arkkitehdit Oy
Milla Hakari	Suomen Maisema-arkkitehti liitto MARK
Mikko Helasvuo	Lounais-Suomen aluehallintovirasto
Eija Kauppinen	Opetushallitus
Mauno Kemppi	Helsingin kaupunki, Opetusvirasto
Ilmari Lahdelma	Tampereen yliopisto
Markku Lang	Oulun yliopisto
Heikki Luminen	Finnish Education Group FEG Oy
Jaana Matilainen	Rakennustieto Oy
Riitta Miettinen	Vantaan kaupunki, Tilakeskus
Suvi Nenonen	Tampereen yliopisto
Jussi Niemi	Suomen Kuntaliitto ry
Seppo Niiranen	Rakennustieto Oy
Veikko Ojanlatva	Playa Arkkitehdit Oy
Raila Oksanen	FCG Konsultointi Oy
Sanna Peltoniemi	Tampereen yliopisto
Markku Rimpelä	Hämeenlinnan kaupunki
Elina Salakari	Arkkitehdit Kontukoski Oy
Eero Väättäin	Vantaan kaupunki, Sivistystoimi
Kari Laine	Rakennustieto Oy, sihteeri 31.3.2018 saakka
Jaana Matilainen	Rakennustieto Oy, sihteeri 1.4.2018 alkaen

Ohjekortin ovat käsikirjoittaneet Mari Ariluoma, Anni Järviö ja Laura Tuorila Nomaji maisema-arkkitehdit Oy:stä.

Ohjekortin laadintaan osallistuneet asiantuntijat: Vera Schulman, Helsingin kaupunki ja Kaisa Peltonen, Espoon kaupunki.